

673

OPPDRAKSMELDING

Holdninger til fisketurisme i Tanadalen
- Tana og Utsjoki kommuner

Børre K. Dervo
Joar Vittersø
Peder Pedersen

NINA • NIKU

NINA Norsk institutt for naturforskning

Holdninger til fisketurisme i Tanadalen - Tana og Utsjoki kommuner

Børre K. Dervo
Joar Vittersø
Peder Pedersen

NINAs publikasjoner

NINA utgir følgende faste publikasjoner:

NINA Fagrapport

Her publiseres resultater av NINAs eget forskningsarbeid, problemoversikter, kartlegging av kunnskapsnivået innen et emne, og litteraturstudier. Rapporter utgis også som et alternativ eller et supplement til internasjonal publisering, der tidsaspekt, materialets art, målgruppe m.m. gjør dette nødvendig.

Opplag: Normalt 300-500

NINA Oppdragsmelding

Dette er det minimum av rapportering som NINA gir til oppdragsgiver etter fullført forsknings- eller utredningsprosjekt. I tillegg til de emner som dekkes av fagrapportene, vil oppdragsmeldingene også omfatte befaringsrapporter, seminar- og konferanseforedrag, årsrapporter fra overvåkningsprogrammer, o.a.

Opplaget er begrenset. (Normalt 50-100)

NINA•NIKU Project Report

Serien presenterer resultater fra begge instituttenes prosjekter når resultatene må gjøres tilgjengelig på engelsk. Serien omfatter original egenforskning, litteraturstudier, analyser av spesielle problemer eller tema, etc.

Opplaget varierer avhengig av behov og målgrupper

Temahefter

Disse behandler spesielle tema og utarbeides etter behov bl.a. for å informere om viktige problemstillinger i samfunnet. Målgruppen er "allmennheten" eller særskilte grupper, f.eks. landbruket, fylkesmennesenes miljøvern-avdelinger, turist- og friluftlivskretser o.l. De gis derfor en mer populærfaglig form og med mer bruk av illustrasjoner enn ovennevnte publikasjoner.

Opplag: Varierer

Fakta-ark

Hensikten med disse er å gjøre de viktigste resultatene av NINA og NIKUs faglige virksomhet, og som er publisert andre steder, tilgjengelig for et større publikum (presse, ideelle organisasjoner, naturforvaltningen på ulike nivåer, politikere og interesserte enkeltpersoner).

Opplag: 1200-1800

I tillegg publiserer NINA- og NIKU-ansatte sine forskningsresultater i internasjonale vitenskapelige journaler, gjennom populærfaglige tidsskrifter og aviser.

Dervo, B.K., Vittersø, J. og Pedersen P. Holdninger til fisketurisme i Tanadalen – Tana og Utsjoki kommuner. NINA Oppdragsmelding 673: 1-74.

Lillehammer, januar 2001

ISSN 0802-4103

ISBN: 82-426-1171-8

Forvaltningsområde:

Menneske-natur-studier

Management area: *Man-nature studies*

Rettighetshaver ©:

NINA•NIKU

Stiftelsen for naturforskning og kulturminneforskning

Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse

Redaksjon:

Jostein Skurdal

NINA•NIKU, Lillehammer

Kopiering: Norservice

Opplag: 150

Kontaktadresse:

NINA•NIKU

Tungasletta 2

N-7485 Trondheim

Telefon: 73 80 14 00

Telefax: 73 80 14 01

<http://www.ninaniku.no>

Tilgjengelighet: Åpen

Prosjekt nr.: 17166

Ansvarlig signatur:

Oppdragsgiver:

Samisk Nærings- og Utredningssenter (SEG)

Referat

Dervo, B.K., Vittersø, J. og Pedersen P. Holdninger til fisketurisme i Tanadalen – Tana og Utsjoki kommuner. NINA Oppdragsmelding 673: 1-74.

Hovedmålet med denne undersøkelsen var å kartlegge holdninger til fisketurisme blant lokale og tilreisende laksefiskere i Tana og Utsjoki kommuner. Undersøkelsen er utført av NINA på oppdrag fra SEG (Sámi Ealáhus- ja Guoahallanguovddá_).

Utvalget for undersøkelsen var norsk-, svensk-, dansk-, finsk- eller samiskspråklige laksefiskere i Tanaelva bosatt eller på besøk i Tana og Utsjoki kommuner. Informantene ble intervjuet i perioden juni – august 1999. Spørreundersøkelsen i Tana kommune omfattet i alt 216 informanter, fordelt på 73 personer i gruppen laksebreveiere, 71 i gruppen lokale fiskere uten laksebrev og 72 i gruppen tilreisende fiskere. Spørreundersøkelsen i Utsjoki kommune omfattet i alt 118 informanter, fordelt på 14 informanter i gruppen lokale, 16 næringsdrivende og 88 tilreisende i utvalget.

Fisketurisme i Norge

Tanavassdraget har stor betydning både sosialt og kulturelt. Lokalbefolkningen er sterkt knyttet til Tanaelva. De har svært lang fiskeerfaring og mye kunnskap om elva. Denne kunnskapen er ofte ervervet gjennom opplæring fra slekt og venner. Fiskeaktiviteten er høy både når det gjelder laksefiske med tradisjonelle fangstmetoder (drivgarn, stengsel, stågarn), stang og annet fiske (sjø- og "fjellfiske"). Stadig færre lokale fiskere hevder at laksefisket er svært viktig økonomisk. Holdningen til tilreisende fiskere, både nordmenn og utlendinger, er gjennomgående positiv. Det er generelt få konflikter knyttet til utøvelsen av fisket.

Det er få lokale fiskere involvert i fisketurisme i dag, men interessen for å starte opp med og troen på denne formen for turisme er relativt stor. En håndfull bedrifter utnytter laksefisket i sin virksomhet. Omfanget av fisketurismen i Tanaelva på norsk side er beskjeden i dag forhold til de mulighetene som finnes i vassdraget. De lokale fiskerne har generelt et positivt syn på de eksisterende fiskereglene, selv om enkelte mener at reglene er for kompliserte og at garnfisket er for omfattende. Fiskerne oppfatter først og fremst offentlige bestemmelser utover fiskeregler, fiskereglene, lokale konflikter om ressursene og faren for forurensning og fiskesykdommer som det største hinderet for utvikling av fisketurisme. Tilliten til offentlige forvaltningsmyndigheter er generelt lav. Tana kommune oppfattes som lite interessert og imøtekommande i forhold til utvikling av turisme.

Tilreisende fiskere er trofaste besøkende med lang fiskeerfaring i Tanaelva (gj.snitt 8 år). De tilreisende fiskerne var hovedsakelig fra Østlandsområdet (40%),

Finmark (24%) og fra Sverige og Danmark (15%). Fisketuristene legger mest vekt på fangstmuligheten og den fine naturen ved fisket i Tanaelva. På den negative siden betyr omfanget av garnfisket og forskjellsbehandlingen i forhold til lokale fiskere mest. De tilreisende fiskerne etterspør aktiviteter som overnatting, bespisning, roing og andre turaktiviteter. Dagens tilbud dekker ikke denne etterspørselen.

Fisketurisme i Finland

Svarene i Finland og Norge var på mange områder like. Svært få informanter blant de lokale fiskerne og blant næringsdrivende og svakheter ved spørreundersøkelsen i Finland, gjør imidlertid at det ikke forsvarlig å generalisere resultatene i forhold til lokale fiskere i Utsjoki kommune generelt.

Også lokalbefolkningen i Finland er sterkt knyttet til Tanaelva. Fiskerne har svært lang fiskeerfaring og mye kunnskaper om elva. Denne kunnskapen er, som i Norge, ofte ervervet gjennom opplæring av slekt og venner. Fiskeaktiviteten er høy både når det gjelder laksefiske og annet fiske. Holdningen til tilreisende fiskere, både finlendere og utlendinger, er gjennomgående positiv. Undersøkelsen viser at de tilreisende fiskerne i Finland har mange av de samme holdningene og etterspør de samme tiltakene, som de tilreisende fiskerne i Norge. Det er flere lokale fiskere i Finland som er positive til tilreisende fiskere, enn i Norge.

Interessen for å starte opp med turisme er relativt stor. Dataene sier ikke noe om hvor mange i utvalget som holder på i dag. Tilliten til offentlig forvaltning er generelt lav.

Tiltak

De viktigste tiltakene som foreslås er utarbeidelse av en "turistplan", utarbeidelse av en driftsplan, tiltak for tradisjonelt fiske, utvikling av et lokalt nettverk, skoling av guider og turistverter, utvikle nye "turistprodukter", fysisk tilrettelegging langs vassdraget, informasjon og felles markedsføring, tilpasse fiskereglene for fisketurisme, utvikle et kvotebasert fiske og etablere et "elvesenter".

Emneord: Fisketurisme, holdninger, laksefiske, Tanaelva.

Børre K. Dervo, Norsk institutt for naturforskning. Avd. for naturbruk, Fakkeldgården, 2624 Lillehammer.

Joar Vittersø, Institutt for psykologi, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø.

Peder Pedersen, 9845 Tana.

Abstract

Dervo, B.K., Vittersø, J. & Pedersen P. Attitudes to angling tourism in Tanadalen – Tana and Utsjoki districts. NINA Commissioned Report 673: 1-74.

The main purpose of the investigation was to survey attitudes to angling tourism among local and visiting salmon fishermen in Tana and Utsjoki local government districts (kommuner). The investigation was commissioned by SEG (Sámi Ealáhus- ja Guoahallanguovddá_) and carried out by NINA.

The study sample consisted of Norwegian-, Swedish-, Danish-, Finnish- and Sami-speaking salmon fishermen of the Tana river, resident or visiting Tana and Utsjoki districts. The respondents were interviewed in the period June-August 1999. In Tana district, the sample consisted of 216 respondents in total, and 118 respondents in Utsjoki district.

Angling tourism in Norway

The Tana watershed has considerable social and cultural significance. The local population are closely connected with the river. They have very long experience of fishing, and a deep knowledge of the river. This knowledge is often acquired through informal education from relatives and friends. Fishing activity for salmon is high both in the form of traditional trapping methods (drift nets, barriers, fixed nets), and with rods; as is fishing for other species (sea and "mountain" fishing). Increasingly few local fishermen consider salmon fishing to be of great economic importance. Attitudes to visiting anglers, both Norwegian and foreign, are generally positive. There are, generally speaking, few conflicts related to fishing.

Few local fishermen are involved in angling tourism today, but interest in establishing, and belief in, this form of tourism is relatively high. A handful of companies exploit salmon angling in their operations. The extent of angling tourism on the Norwegian side of the Tana is modest in relation to the possibilities of the watershed. Local fishermen have, in general, a positive view of the existing fisheries regulations, despite the fact that some individuals consider the regulations too complex, and that the net fishery is too extensive. The greatest hindrances to the development of tourism as perceived by fishermen, are first and foremost official decisions out with fisheries regulations; fishery regulations; local conflicts for resources; and the danger of pollution and fish disease. Confidence in official management authorities is generally low. Tana district (kommune) authorities are perceived as little interested, or forthcoming, in relation to the development of tourism.

Visiting anglers are faithful visitors with long angling experience of the Tana (on average 8 years). Visitors are mainly from the Oslo region (40%), Finnmark (24%), or

from Sweden and Denmark (15%). Angling tourists place most weight on catch possibilities, and on the excellent natural surroundings. On the negative side, the extent of the net fishery and their different treatment from local fishermen are of greatest concern. Visiting anglers are interested in services such as accommodation, dining, rowing, and other tour activities. Present facilities do not meet this demand.

Angling tourism in Finland

Responses to questions were in many respects similar in Finland and Norway. However, because of very few respondents among the local fishermen and commercial interests, and of weaknesses with the investigation in Finland, generalisations of results in relation to the local fishermen in Utsjoki district would be unsafe for the time being.

As in Norway, the local population in Finland is closely connected to the river. Local fishermen have long experience and deep knowledge of the river. This knowledge is, as in Norway, often passed on through informal education by relatives and friends. Fishing activity is high both with regard to salmonids and to other fish. Attitudes to visiting anglers, are generally positive. The study indicates that visiting anglers in Finland have many of the same views and seek the same services, as visiting anglers in Norway; however, more local fishermen in Finland are positive about visiting anglers, than is the case in Norway. Interest in establishing tourism is relatively high. The data do not say how many of the respondents are engaged in the tourist industry today. Confidence in official management is in general low.

Initiatives

The most important initiatives recommended are the development of a "tourist plan", development of a business plan, initiatives for traditional fisheries, development of a local network, training of guides and service staff, the development of new "tourist products", physical preparations along the watershed, information and joint marketing, adjustment of fisheries regulations for tourism, the development of a quota-based fishery, and the establishment of an angling centre.

Keywords: Angling tourism, attitudes, salmonids, Tana river.

Børre K. Dervo, Norwegian Institute for Nature Research, Division for Man-Environment Studies, Fakkeltgården, N-2624 Lillehammer.

Joar Vittersø, Department of Psychology, University of Tromsø, N-9037 Tromsø.

Peder Pedersen, 9845 Tana.

Samisk referat

Beavdegirji (referahta)

Dervo, B.K., Vittersø, J og Pedersen P. Guoddu guolleturistaide ektui Deanu leagis – Deaŋu ja Ohcejoga gielddat. NINA doaimmedieđáhus 673:1–74

Dán dutkamuša oavveulbmilin lea leamašan kárteet olbmuid guodduid guolleturistaide hárrái sihke báikkálaš ja mátkkošteaddji luossabivdiid gaskkas Deanu ja Ohcejoga gielddain. Dutkamuša čeahii NINA doaimmibiddjon SEG' ga (Sámi Ealáhus ja Guorahallanguovddáš) bokte.

Dutkamušas gazadaljojuvvojedje dáža- ruota- dánska- suoma- dahje sámegielaš luossabivdit Deanus geat orrot dahje ledje dušše fitnamen Deanu- dahje Ohcejoga gielddas. Joavkku jearahallojuvvui áigodagas geassemánu-borgemánu 1999' is. Gazadanikkadeamis Deanu gielddas ledje mielde 216 olbmo, juhkkojuvvoŋ joavkkuid mielde geain 73' as lei guolástanvuoigatvuohta, 71' is ledje báikkálaš luossabivdit guolástanvuoigatvuođa haga ja 72' is ledje mátkkošteaddji luossabivdit. Ohcejoga gazadanikkadeamis ledje mielde 118 olbmo, juhkkojuvvoŋ joavkkuide čuovvovaččat: 14 báikkálaš olbmo, 16 ealáhusárjeheaddji ja 88 mátkkošteaddji.

Guolástanturisma Norggas

Deanu čázadagas lea hui stuora mearkkašupmi sihke sosialalaččat ja kultuvrralaččat. Báikkálaš olbmuin lea nana gullelašvuohta Detnui. Sis lea guhkešáigásaš hárráneapmi ja ollu máhttu Deanu birra. Dán gelbbolašvuođa leat sii ožžon fulkkiid ja ustibiid bokte. Sii guolástit ággirit sihke árbevirolaš vugiid mielde (golgadeapmi, buoddan, njaŋgofierbmi), stággu, ja eará guolásteapmi (mearra- ja jávrebivdu). Báikkálaš luossabivdit čuočuhit ain hárvvibut ahte bivdu livčče dehálaš ekonomijjalaččat. Oaidnu turisttaide, sihke dážaide ja olgoriikkalaččaide lea oppalaččat posiitivlaš. Leat unnán riiddu guolásteami geažil.

Otná guolástanturisma leat báikkálaš olbmot unnán mielde, muhto ollusiin livčče hálu álgit ja jáhku dasa lea oalle stuoris. Moattis fitnodagain atne luossabivdu sin doaimmain. Dázabealde Deanus lea unnán guolleturisma go jurddaša daid vejolašvuođaid mat čázadagas gávdnojit. Báikkálaš guolásteaddjiin lea oppalaččat posiitivlaš oaidnu otná guolástanturismaide, vaikko vel muhtumat oavvildit ge ahte otná njuolggadusat leat váddá ja fierbmebivdu menddo viiddis. Bivdiid mielas dat leat vuosstázetliin almmolaš mearrádušat guolásteami hárrái, guolástanturismaide, báikkálaš riiddu luonddu riggodagaide birra ja várra nuoskkideamis ja guolledávddain mat eanemusat hehtejit guolástanturisma ovddeami.

Mátkkošteaddji guollebivdit leat oskkáldasat ja oggon guhká Deanus (gaskaarv. 8 jagi). Sii ledje bohtán eanás Østlandda guovllus (40%), Finnmarkkus (24%) ja Ruotas ja Dánmárkkus (15%). Sii beroštit eanemusat bivddus ja Deanu čáppa luonddus. Sii atne fuotain viiddis fierbmebivdu ja erohusa njuolggadusain báikkálaš bivdiid ektui. Sii váillahit idjadanvejolašvuođaid, borranbáikkiid, suhkama ja eará doaimmaid luonddu olis. Otná fáiladat ii govčča dán váillaheami.

Guolleturisma Suomas

Suoma ja Norgga gazadanvástádušat sulastahte mángga dáfus. Muhto dan sivas go ledje nu unnán báikkálaš luossabivdit ja fitnodathárjeheaddjit mielde ja maiddá eará váillelašvuođaid

geažil, de lea liikká uhccán heivvolaš buohtastáhtit bohtosiid báikkálaš guolásteaddjiid ektui oppalaččat Ohcejoga gielddas.

Maiddá Suomabeal báikkeolbmuin lea nana gullelašvuohta Detnui. Bivdiin lea guhkešáigásaš hárráneapmi ja ollu máhttu Deanu birra. Dat máhttu, dego Norggas ge, lea dávjá bohtan fulkkiid ja ustibiid bokte. Sii oggot ággirit sihke luosa ja eará gáliid. Oppalaččat gebččet sii posiitivvalaččat turisttaide, sihke dážaide ja olgoriikkalaččaide. Dutkamuš čájeha ahte mátkkošteaddji guollebivdiin Suomas leat ollu dat seammá oainnut ja gáibádušat dego Norggabeal turisttain ge. Suoma bealde ledje eambo posiitivvalaččat turisttaide go Norggas.

Hálu álgit bargat turismaealáhusain lei oalle stuoris. Dutkamuš ii muital man ollusat dán joavkkus jo otna barget turisma. Luohttámuš almmolaš hálddahušii lei oppalaččat heittot.

Doaimmat

Deháleamoš doaimmat mat evttohuvvojit lea ráhkadit "turistaplána", ráhkadit doaimmaplána, doaimmat árbevirolaš guolásteamis, álggahit báikkálaš fierpmádat, oahpahit ofelaččaid ja turistabálvváid, hutkat ođđa "turistabuktagiid" fysalaš ráhkkanusat miehtá čázadaga, diehtojuohtin ja oktasaš vuovdaleapmi, heivehit guolástanturismaide vuodduvvoŋ guolástanturisma ektui, álggahit dihtomearrái vuodduvvoŋ guolásteami (kiintiöpohjainen) ja álggahit báilvalanguovddáža.

Fáiddásánit: Guolleturisma, guoddu, luossabivdu, Deatnujohka. Børre K. Dervo, Norsk institutt for naturforskning avd. for naturbruk, Fakkelgården, Storhove, 2624 Lillehammer. Joar Vittersø, Institutt for psykologi, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Peder Pedersen 9845 Tana.

Forord

Denne undersøkelsen er en del av Interregprosjektet "Utveckling av kultur och näringar i Tanadalen".

Prosjektet er formelt ledet av Samisk utdanningscenter i Inari med Lassi Valkeapää som leder for styringsgruppen. Elina Helander er engasjert som prosjektleder for hele prosjektet. Interregprosjektet er delt inn i 4 delprosjekt:

1. Kartlegging av interessegrupper
2. Fiskets økonomiske og sosikulturelle betydelse
3. Attityundersökning
4. Affärsjuridik

SEG (Sámi Ealáhus- ja Guorahallanguoddá, Samisk Nærings- og Utredningscenter) ved direktør Odd Ivar Solbakk har vært oppdragsgiver for holdningsundersøkelsen "Holdninger til fisketurisme i Tanadalen" (delprosjekt 3). ØF (overført til NINA i oktober 1999) ble engasjert til å gjennomføre holdningsundersøkelsen både på norsk og finsk side, og hvor SEG hadde ansvaret for gjennomføringen av feltarbeidet. Kontaktperson hos oppdragsgiver har vært Aimo Guttorm. Prosjektledere for dette delprosjektet hos ØF/NINA har vært Joar Vittersø (1999) og Børre K. Dervo (2000). Prosjektet er finansiert av SEG og FM i Finnmark.

Formålet til prosjektet "Holdninger til fisketurisme i Tanadalen" er å utrede holdninger til utvikling av kultur og næring i Tanadalen i forbindelse med fisketurisme. Peder Pedersen har hatt hovedansvaret for gjennomføring av feltarbeidet i Norge. Joar Vittersø har hatt hovedansvaret for resultatkapitlene og for de statistiske analysene. Børre K. Dervo har stått for deler av feltarbeidet og har hatt hovedansvaret for de øvrige kapitlene i rapporten.

Vi ønsker å takke alle fiskerne som velvillig har stilt opp og svart på våre spørsmål. Jørn Ottar Olsen, Ellen Njarge og en ikke navngitt person på finsk side, takkes for gjennomføringen av feltarbeidet. En spesiell takk til Kjell Moen som velvillig har stilt upubliserte data til disposisjon, og for å ha kommentert manuset. Ivar Dervo og kollegene Jostein Skurdal og Øystein Aas takkes for gode kommentarer. Til slutt en takk til Aimo Guttorm og Odd Ivar Solbak hos oppdragsgiver for samarbeidet og konstruktive kommentarer undervegs.

Lillehammer januar 2001.

Børre K. Dervo
Prosjektleder

Innhold

Referat	3
Abstract	4
Samisk referat.....	5
Forord.....	6
Innhold	6
1 Innledning.....	7
1.1 Tanavassdraget	7
1.2 Fiskerett og overenskomst i Finland og Norge .	9
1.3 Forskrifter om fisket	10
1.4 Fisket i Tanaelva	11
1.5 Fisketuristen i Norge.....	12
1.6 Problemstillinger i prosjektet.....	12
2 Metode.....	14
2.1 Norge	14
2.2 Finland	15
3 Laksefisket i Tanaelva	15
4 Resultater fra spørreundersøkelsen i Norge	17
4.1 Tilknytning til Tanaelva	17
4.2 Kunnskap og fiskeerfaring.....	18
4.3 Utøvelsen av fisket	18
4.4 Næring og næringsutvikling.....	19
4.5 Turistbedrifter og fisketurisme	21
4.6 Syn på forvaltningen	23
5 Resultater fra spørreundersøkelsen i Finland	24
5.1 Tilknytning til Tanaelva	24
5.2 Kunnskap og fiskeerfaring.....	24
5.3 Utøvelsen av fiske	25
5.4 Næring og næringsutvikling.....	25
5.5 Syn på forvaltningen	26
6 Diskusjon.....	26
6.1 Fisketurisme i Norge.....	26
6.2 Fisketurisme i Finland.....	30
6.3 Oppsummering av tiltak	30
7 Referanseliste.....	31
Vedlegg 1. Statistiske analyser.....	33
Vedlegg 2. Spørreundersøkelsen i Norge.....	34
Vedlegg 3. Spørreundersøkelsen i Finland.....	59
Vedlegg 4. Spørreskjema.....	66

1 Innledning

1.1 Tanavassdraget

Tanaelva i Finnmark er med sine 348 km Norges 4. lengste elv, og danner grense mot Finland på en 283 km lang strekning. Tanavassdragets nedbørfelt er på 16 386 km², hvorav 70 prosent i Norge (Tana og Karasjok kommuner) og 30 prosent i Finland (Utsjok kommune) (**figur 1** side 7).

Det er registrert i alt 18 arter av ferskvannsfisk i vassdraget, hvor 16 arter forekommer mer eller mindre regelmessig (**tabell 1**). De vanligste artene som det fiskes etter er laks, sjørøret, harr, sik og gjedde.

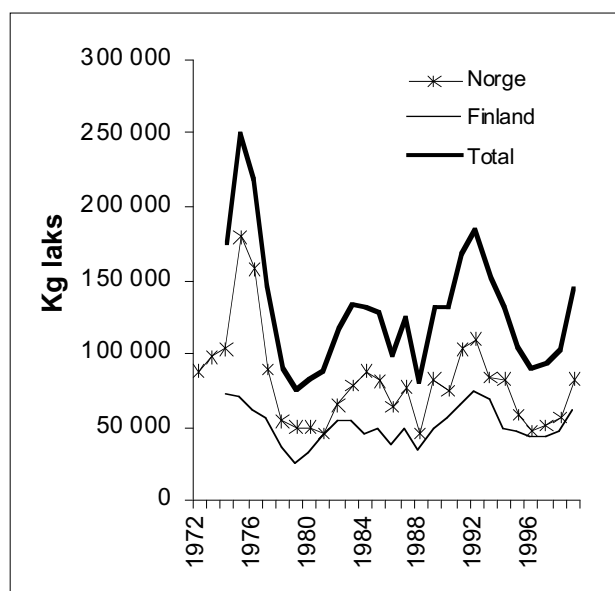
Tabell 1. Registrerte fiskearter i Tanavassdraget (Kilde: FM i Finnmark).

Norske navn	Latinske navn
Laks	<i>Salmo salar</i>
Ørret/sjørøret	<i>Salmo trutta</i>
Røye/sjørøye	<i>Salvelinus alpinus</i>
Harr	<i>Thymallus thymallus</i>
Sik (flere former)	<i>Coregonus lavaretus</i>
Gjedde	<i>Esox lucius</i>
Abbor	<i>Perca fluviatilis</i>
Lake	<i>Lota lota</i>
Ørekyte	<i>Phoxinus phoxinus</i>
Hvitfinnet steinulke	<i>Cottus gobio</i>
Trepigget stingsild	<i>Gasterosteus aculeatus</i>
Nipigget stingsild	<i>Pungitius pungitius</i>
Ål	<i>Anguilla anguilla</i>
Niøye	<i>Lampetra japonica</i> eller <i>Petromyzon marinus</i>
Pukkellaks	<i>Oncorhynchus gorboscha</i>
Skrubbe	<i>Platichthys flesus</i>
Regnbueørret*	<i>Oncorhynchus mykiss</i>
Kanadarøye**	<i>Salvelinus namaycush</i>

*Forekommer kun sporadisk.

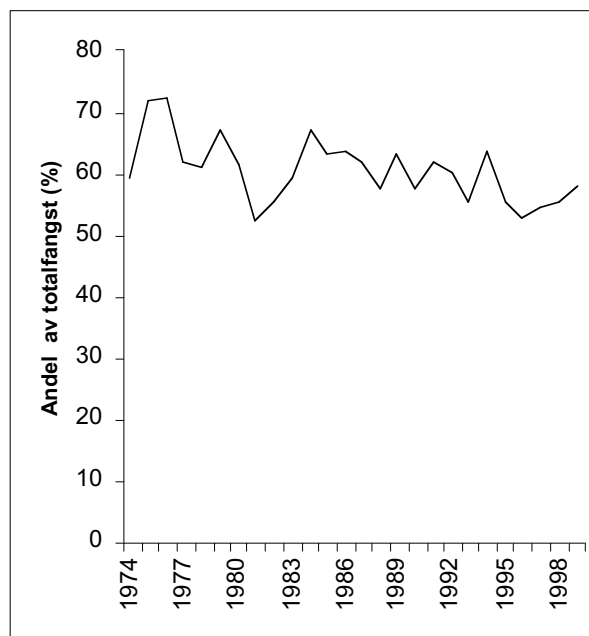
**Utsatt tidligere og forekommer trolig ikke lenger i vassdraget

Tanavassdraget (Deatnu, Teno) i Finnmark er i dag, sammen med Miramichi-vassdraget i Canada, i særklasse de mest produktive laksevassdragene med utløp i Atlanterhavet. Den samlede årlige laksefangst i Tanavassdraget, har i følge den offisielle laksestatistikken for perioden 1972 – 1999, variert fra 75 til 250 tonn (**figur 2**). Dette er vanligvis 5 – 6 ganger over gjennomsnittsfangsten i Norges nest beste laksevassdrag. Hvis man regner med fangstene i sjøen, er det gjort anslag på at Tanavassdraget gir grunnlag for en årlig avkastning i elv- og sjøfisket på 5-600 tonn laks (Moen 1991).

Figur 2. Fangst (tonn) av laks i Tanaelva for perioden 1972 til 1999 (Kilde: FM i Finnmark).

Andel av totalfangst som er fanget i norsk del av Tanavassdraget har for perioden 1974 – 1999 variert mellom 52 og 72 prosent (**figur 3**). Norges andel av den totale laksefangsten er svakt synkende. Årsaken til dette er trolig mindre fangster på bunden redskap i begge land, og et mer omfattende stangfiske på finsk side.

Figur 3. Andel (%) av totalfangst (kg) av laks i Tanavassdraget som er fanget i Norge for perioden 1974 til 1999. (Kilde: FM i Finnmark).

"Tanalaksen" er oppdelt i en rekke enkeltbestander i hoved- og sidevassdrag (Moen 1991). Den samlede lakseførende strekningen er på 1 100 km. Vassdraget har over 35 lakseførende sidevassdrag. De viktigste er Máskejohka, Lák_johka, Go_johka, Leavvajohka, Válljohka, Kárá_johka, le_johka, Ohcejohka og Anárjohka. Oppvandringen skjer fra før isløsning i mai og helt fram til gyting i september/oktober, med hovedoppgang i juni og juli. Vassdraget er i liten grad påvirket av tekniske inngrep, fiskeutsettinger og oppdrettsfisk (NOU 1999).

1.2 Fiskerett og overenskomst i Finland og Norge

Før 1872 var det lakseloven av 1848 for Norge, med seinere endring i 1863, som gjaldt i norsk del av Tanavassdraget. Den 29. april 1871 ble det i Norge vedtatt en lov som lot Kongen fastsette egne forskrifter for fisket i grensevassdrag. Den første fiskeforskriften for Tanavassdraget ble vedtatt i mai 1872, med hjemmel i denne loven. Det skjedde i samarbeid med finske myndigheter. I Finland ble omtrent likelydende regler for fiske vedtatt i april 1873. Fiskereglene fra 1872 og 1873 er det første samla regelverk med detaljerte bestemmelser om fisket i Tanavassdraget.

Med ujevne mellomrom har norske og finske myndigheter forhandlet og fastsatt felles fiskeregler for riksgrensestrekningen; 1920, 1938, 1953, 1961, 1973, 1979, 1983, 1990. Den første overenskomsten, eller skriftlige avtalen utenom selve fiskereglene kom i 1838 (Moen upublisert). De to lands myndigheter er for tiden inne i en ny forhandlingsrunde om overenskomsten og forskriften for fisket.

Fiskerettens forankring er ulik på norsk og finsk side. I Norge er det en egen lov fra 1888 om retten til fisket i Tanavassdraget. Loven er kort og første ledd er slik:

"Fiskeri i Tanaelven og dens bielver kan alene utøves av de i elvedistriktet fast bosittende menn eller kvinner som bruker egen eller på åremål leiet jord i distriktet. Fiskeretten tilkommer dog kun et medlem av hver husstand, nemlig husbonden eller den, til hvem han begjærer retten overdraget. De nærmere bestemmelser angående måten og betingelsene for fiskerettens utøvelse fastsettes av Kongen eller den, han dertil bemyndiger".

Lovens andre ledd er hjemmel for salg av fiskekort: *"Foranstående bestemmelse er ikke til hinder for, at fogden efter Kongens nærmere bestemmelse kan meddele andre enn de fiskeberettigede tilladelse til i Tanavassdraget å drive stangfiske efter laks og sjøørret".* Sammenlignet med rettighetsforholdene i

andre vassdrag er det helt spesielt at Staten, som ikke har fiskerett, kan selge fiskekort til andre mens rettighetshaverne sjøl er avskåret fra å selge kort.

En kgl. res. fra 1911 gir detaljerte regler om betingelsene for å ha fiskerett på norsk side. Man må være fast bosatt på jordeiendommen, eiendommen må ligge innen 2 km fra elva, den må dyrkes og det må høstes minst 2000 kg høy. Den som oppfyller vilkårene, får etter søknad utstedt et "laksebrev" fra politimesteren i Vadsø som bevis for fiskeretten. Hvis vilkårene ikke lenger er oppfylt, tapes fiskeretten. Laksebrevet gir fiskeplass i en bestemt sone i elva og er en betingelse for å fiske med bundne redskaper. I Tana kommune er det 30 soner nedenfor Tana bru, ovenfor er det 16 soner på østsiden og 26 soner på vestsiden (Moen upublisert). I 1999 var det ca 285 personer med laksebrev i Tana kommune (Moen pers. med.). Laksebrevet gir tillatelse til fiske med alle lovlige redskaper.

På finsk side er fiskeretten i utgangspunktet en grunneierrett. Eiendom og fiskerettigheter uten eiendom kan fritt selges, skiftes ut (overføres) eller gis som gave. Rettigheter og muligheter til å bruke de, går også i arv i begrenset grad. Når en person eier fast eiendom, som har fiskerettighet, så kan han bruke disse rettighetene med de begrensninger overenskomsten med tilhørende bestemmelser setter, hvis han er fastboende på stedet. Fiskeklassen for stengsel ute i elva er nøyaktig definert i de gamle eiendomsdokumentene på finsk side.

Fisket i finsk del av Tanaelva reguleres ulikt fra det generelle offentlige fiskelovverket i Finland, fordi overenskomsten mellom Finland og Norge og den tilhørende fiskeforskriften går foran annet lovverk for fiske og delvis også foran andre lovverk i Finland. For eksempel er det i overenskomsten og i forskriften krav om at man må være fast bosatt i elvedalen for å utnytte retten til å bruke garnredskaper. Fra dette er det unntak for personer som i første ledd har arvet eiendom med fiskerett, de får utnytte sin rett til å bruke garnredskaper selv om de ikke bor fast i elvedalen. Hvis de skal fiske med stang på riksgrensestrekningen, må også disse kjøpe døgnkort som andre turister. Den felles fiskeforskriften er identisk i begge land, med unntak av det som gjelder de som har arvet fiskerett på finsk side.

I overenskomsten er det nedfelt at hver part ensidig skal bestemme egne forskrifter for sine sidevassdrag. Men disse forskriftene kan ikke være mildere når det gjelder redskapsbruk. For de norske sideelvene og for norsk del av Tanaelva utenom riksgrensestrekningen, har det fra 1938 vært fastsatt egen forskrift om adgang til stangfiske for personer

som ikke har fiskerett. Fra 1961 har det vært gitt en egen forskrift om fisket i de norske sidevassdragene. Forskriften er veldig lik den som gjelder for hovedelva, men garnfiske er forbudt, unntatt i to store sideelver, Karasjohka og Lesjohka. En annen viktig regel er at personer som ikke er fast bosatt i Norge ikke får fiske i de norske sideelvene. For fiske i Tanavassdragets sideelver på finsk side, gjelder finsk lovverk for fiske fra 1982. Der gjelder i stor grad den ordinære fiskelovgivningingen i Finland, både for rettighetshaverne og tilreisende sportsfiskere. Kort oppsummert er det mye mer liberalt i forhold bruk av garnredskaper, både etter laks og etter innlandsfisk ellers. Rettighetshaverne har en mye sterkere posisjon enn i hovedelva.

Inntektene fra fiskekortsalget som skjer på riksgrensestrekningen, skal ifølge overenskomsten deles likt mellom de to land. Fordi det er mange flere sportsfiskere som fisker fra finsk side, får norsk part overført mer enn 2 millioner kroner i årlig mellomlegg. Disse inntektene, sammen med fiskekortinntektene i norske sideelver og den nederste norske del av elva, betaler for fiskeoppsyn,

fiskeundersøkelser og statens utgifter til forvaltning av Tanavassdraget. Slik sett er bestemmelsene om dette en viktig del av overenskomsten. På finsk side blir det meste av fiskekortinntektene tilbakeført til rettighetshaverne.

1.3 Forskrifter om fisket

Den felles forskriften som er forhandlet fram mellom de to land er komplisert, både fordi det er to land involvert, men også fordi det er så mangfoldig redskapsbruk utenom stangfiske. I tillegg er det flere andre forskrifter som også gjelder. Overfor brukerne er det derfor lagt vekt på å skrelle vekk jussen og presentere det nødvendige utdrag i en forståelig form på fiskekortene. I **tabell 2** er det gitt en oversikt over någjeldende lov og forskrifter om fisket i Tanavassdraget på riksgrensestrekningen og i norsk del av Tanavassdraget utenom riksgrensestrekningen (Moen upublisert).

Tabell 2 Gjeldende lover og forskrifter i norsk del av Tanavassdraget.

Dato	Lover og forskrifter
23. juni 1888.	Lov om retten til fiskeri i Tanavassdraget, Finnmark fylke.
1. april 1911.	Bestemmelser angående måten og betingelsene for fiskerettens utøvelse i Tanavassdraget.
24. februar 1989.	Forskrift om fisket i Tanaelvas fiskeområde.
15. mai 1989.	Forskrift om fredningssone ved fisketrappa i Lák_johka.
6. april 1990.	Forskrift om fisket i de norske sidevassdragene til Tanavassdraget, og om fiskekortpriser i den del av Tanaelva som ikke danner riksgrense.
1. juni 1991.	Forskrift om fisket med stang, håndsnøre, dorg og oter ved Tanaelvas munning.
17. mai 1996.	Forskrift om registrering og merking av båter som skal benyttes ved fiske i Tanaelvas fiskeområde.
24. mars 1997.	Forskrift om sportsfiske for tilreisende fiskere, Tanaelvas fiskeområde, Finnmark.

Bundne redskaper er redskaper med masker som er bundet av tråd (garnredskaper). I Tanaelva brukes stengsel, stågarn (settegarn), drivgarn og kastenot. Stengsel er et passivt garnredskap som består av en fangstdel (joddu= krokarn, meardi =ruse) og en ledende del (ledegarn= cuollu, tverrstengsel= doaris eller vuojahat) (Henriksen 1987). Doaris kan best beskrives som et gjerde som er laget av stolper med gjerdemateriale av ris eller garn. Der bunnen er hard brukes steinbelagte trebukker som feste for doaris. Joddu er vanligvis festet ved ytterste enden av doaris. Det kan være inntil 3 joddu i et stengsel. Stågarn er et passivt redskap, inntil 30 meter langt tradisjonelt bunnsett, rett settegarn med flottør i begge ender av garnet. Drivgarn (aktivt garnredskap) er et flytende inntil 45 meter langt enkelt rett garn uten pose. Kastenot (aktivt garnredskap) er et inntil 100 m langt "garn" som kan ha pose. Utforming, bruk og fisketid for bundne redskaper er definert i forskrift. For eksempel er det 4 dagers ukefredning for bruk av bundne redskaper. Drivgarn er bare tillatt 3 dager per uke fra 20. mai til 15. juni, og isløsningen i elva er vanligvis ca 25. mai. Det er bestemmelser om avstand mellom redskap, tillatt maskevidde og trådtype m.m.

Stangfiske er naturligvis også omhandlet i den felles forskriften. For eksempel er det bestemt at tilreisende fiskere ikke får fiske med sluk fra strand, unntatt noen få strekninger. Det er også gitt hjemmel for at regionale myndigheter kan bestemme forskrifter om fisket for tilreisende fiskere. Hensikten var å gjøre systemet mer fleksibelt for spørsmål som det var vanskelig å bli enige om ved de sentrale forhandlinger som dessuten bare foregår ca hvert 10. år. Fylkesmannen i Finnmark og Lapplands länsstyrelse har i tråd med dette forhandlet om og vedtatt slike forskrifter i 1990, 1993, 1995 og 1997.

Alle som ønsker å fiske i Tanavassdraget må løse fiskekort. For fastboende i Tanavassdragets elvedaler koster et sesongkort 50 kr per år. For tilreisende fiskere koster døgnkort 120 kr. Et båtfiskekort koster 250 kr per døgn. For ektefelle, samboer og barn koster det 25 kr per døgn.

Noen av de viktigste reglene for fiske med stang og håndsnøre er:

- Sesongen for lokale fiskere er fra 20. mai til 31. august. For tilreisende fiskere er den fra 1. juni til 20. august.
- På strekningen nedenfor Langnes starter ikke sesongen for stangfiske før 15. juli.
- Det er fredning mot alt fiske fra kl. 18:00 søndag til kl. 18:00 mandag.
- Forbudt å fiske fra båt med motoren i gang, eller fra oppankret båt.
- Forbudt å bruke reke, mark eller fisk som agn.
- Det er to fiskekortområder; riksgrensestrekningen og norsk, nedre del av

Tana sammen med de norske sideelvene. Det er fordi inntekten av fiskekortsalg på selve riksgrensestrekningen skal deles likt mellom de to landene.

Bestemmelser som kun gjelder tilreisende sportsfiskere:

Fiskedøgnet går fra kl 18:00 til 18:00 neste dag.

- Begrenset kortsalg (maksimum 35 kort per døgn) i området Boratbokca-Jalve i perioden 20. juni til og med 20 juli. I perioden er det der kun tillatt å fiske fra 18:00 til 06:00.
- Fra strand er det kun tillatt å fiske med flue uten dubb eller lodd.
- Barn inntil fylt 16 år kan fiske med dupp og flue fra stranda i norsk del av elva og i de norske sidevassdragene.
- I området fra Tanamunningen til Langnes, fra Ailestrykene og opp til Levajok Fjellstue, på to områder ved Storfossen og i Anarjohka ovenfor Matinköngäs og Skieccanjohka i sin helhet, er det også tillatt å bruke sluk fra land. (Lokale fiskere kan overalt fiske med sluk fra land.)
- Ved fiske fra båt må det være med en lokal roer over 16 år i perioden fra kl 10:00 (18:00 mandag) til kl 20:00 (søndag kl 18:00 og mandag og tirsdag kl 22:00).
- I Storfossen og på norsk del av vassdraget er det alltid krav om lokal roer.

Med hjemmel i fiskeforskriften er det opprettet et felles båtregister for båter i Norge og Finland som skal brukes under fiske. Båtene har spesielle skilter med nasjonalitetstegn og nummer slik at oppsyn, grensepersonell og andre kan identifisere en båt om det skulle være behov for det. Det er bare lokalbefolkningen som kan få registrere båter. Og det er ikke lov å bruke andre båter enn de registrerte i forbindelse med fiske i vassdraget.

1.4 Fisket i Tanaelva

Tanavassdraget har stor betydning både kulturelt, sosialt og økonomisk for befolkningen i Tanadalen (NOU 1997). Befolkningen har tradisjonelt livnært seg av laksefiske og jordbruk, sammen med øvrige utmarksressurser.

Laksefisket i Tanavassdraget har lange tradisjoner og de eldste kjente skriftlige kildene er fra 1500-tallet (Niemi 1981, Tønnesen 1979). På 1600-tallet skal det ha blitt eksportert opp mot 300 tønner saltet laks fra Tanaelva (ca. 30 laks per tønne) (Niemi 1981). Hollandsk og dansk handels- og fangstvirksomhet i det arktiske område var bakgrunnen for denne fiskeeksporten. Et stort antall fiskemetoder og teknikker er utviklet, og det knytter seg et rikt samisk

og finsk språk til disse tradisjonen (se f.eks. Henriksen 1987).

Dagens mest brukte fiskemetodene rangert etter fangstmengde er stang, stengsel og drivgarn i Norge og stang, stengsel og stågarn i Finland (**tabell 3**). De viktigste områdene for stangfiske er i området ved Tana Bru (Seida – Skiippagurra), ved Storfossen og ved Ailestrykene/Øvre Storfossen, samt i sideelvene. Fiske med bunden redskap foregår i store deler av hovedvassdraget, men hovedtyngden av fangsten tas i den nederste halvdel av vassdraget.

Tabell 3. Fordelingen (%) av fangst på ulike fiskemetoder i 1999 i Tanavassdraget. Samlet fangst var 143 822 kg (Kilde: FM i Finnmark).

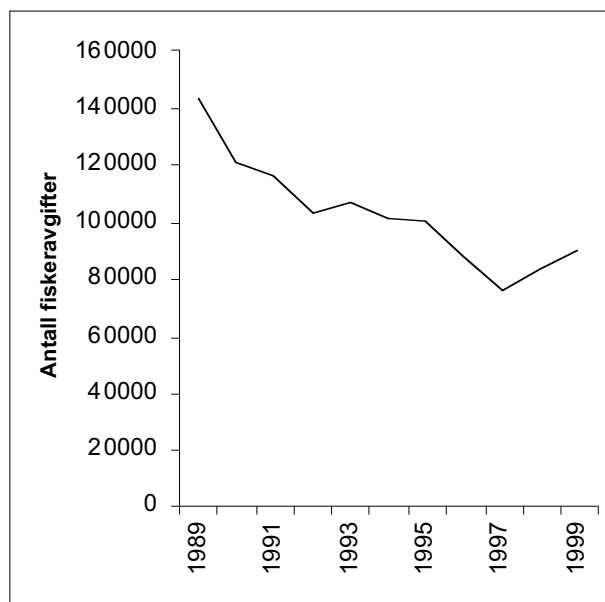
Fiskemetode	Norge	Finland
Stang	54,07	74,33
Stengsel	27,99	10,19
Drivgarn	11,07	3,97
Stågarn	6,85	11,49
Kastenot	0,02	0,01

Sportsfiske med stang i Tanavassdraget ble trolig innført av engelske sportsfiskere på 1850-tallet (Pedersen 1981, Gulbrandsen 1994, Moen upublisert). Lokale fiskere tok imidlertid etter de engelske sportsfiskerne, og stangfiske ble raskt et viktig fiske også for befolkningen i Tanadalen. Disse første fisketuristene var få, og den økonomiske betydningen for lokalsamfunnet har trolig vært liten sammenlignet med betydningen lakseturismen hadde i elver på Vestlandet og i Trøndelag. Først på slutten av 1940-tallet økte antallet tilreisende fiskere i Tanaelva. Og den gang som nå, var det finske sportsfiskerne som dominerte.

1.5 Fisketuristen i Norge

Antall laksefiskere i Norge ble nesten halvert fra 1989 til 1997 (**figur 4**). I dag er det i underkant av 100 000 fiskere som betaler fiskeravgiften for anadrome laksefisk i vassdragene. Trolig var det de lite aktive og minst erfarne fiskerne som falt fra på 90-tallet. En undersøkelse av Birkelund et al. (2000) viste at laksefiskerne i gjennomsnitt hadde fisket laks i 18 år, og holdt på 11 år i den elva de hadde fisket mest. Laksefiskeren er med andre ord en trofast bruker som ofte kommer tilbake til den samme elva år etter år. Lang fiskeerfaring og gjentagne besøk i samme elv, gjør at laksefiskerne ofte er erfarne og kunnskapsrike fiskere. Undersøkelsen viste at det også skal gjennomføres relativt store endringer i fiskereglene, før det påvirker fiskeinnsatsen. Godt fiske, antall fiskere i elva,

hyggelig sosialt miljø og fin natur var de faktorene som ble vektlagt mest ved valg av fiskeelv.

Figur 4. Antall betalte fiskeravgifter for anadrome laksefisk for perioden 1989 - 1999. (Kilde: DN).

Omkring halvparten av fiskerne bruker sluk og mark under laksefiske i ferskvann, mens en tredjedel bruker flue (Vorkinn et al. 1997). I vassdrag hvor de i større grad er lagt til rette for fluefiske, er bruk av flue vanligere. Aas et al. (2000) fant ut at tre av fire laksefiskere brukte flue når de fisket etter laks. Omkring halvparten av fiskerne hadde denne redskapstypen som sitt førstevalg.

Åtte av 10 laksefiskere reiser sammen med andre når de reiser på fisketur. Det er venner og kjente som er det vanligste reisefølge. En av tre laksefiskere reiser sammen med barn og eller familien (Birkelund et al. 2000).

Mat/bespising, overnatting og fiskeutstyr er de vanligste varekjøpene for laksefiskeren under fiske. Ulike undersøkelser antyder et gjennomsnittlig varekjøp per laksefisker per døgn på 700 - 1400 kr for tilreisende nordmenn, og noe høyere for utlendinger i Norge (Okstad og Gustavsen 1989, Aas et al. 2000).

1.6 Problemstillinger i prosjektet

Laksefisket i Tanavassdraget er tidligere undersøkt gjennom det felles nordiske prosjektet "Utvikling av sports- og næringsfisket i Tanavassdraget". Målsetningen med prosjektet var: "Harmonisering av sportsfiske och næringsfiske, för att förbättra förutsetningar för att utveckla fiskenäringen i

Tanavassdraget og inlandssjøarna, att göra gemensamma förslag till förnyelsen av fiskeregeln mellan Finland och Norge. Genom utvecklandet av fiskerieringen finns det möjligheter att skapa nye arbetsplatser i gränskommunerna". Resultatene fra undersøkelsen er publisert i rapportene:

- FM i Finnmark 1990. Laks til alle – alle til lags? Finsk del av et fellesprosjekt om sportsfiske og næringsfiske i Tanavassdraget. FM i Finnmark rapport nr 35. 1990.
- Hansen, K. 1988. Laks til alle – alle til lags? Om laksefisket i Tanavassdraget. NIBR-rapport 1988:9.

- Synspunkter på dagens tilbud til fisketuristene.
- Ønsker om nye tilbud.
- Årsaker til at Tanavassdraget velges framfor andre vassdrag.
- Årsaker til at Tanavassdraget ikke velges framfor andre vassdrag (egen undersøkelse).
- Holdninger til dagens reguleringer og eventuelle framtidige scenario man setter næringsutviklingen innenfor.
- Holdninger til lokalt fiske.

I juni 1998 startet Interregprosjektet "Utveckling av kultur og næringer i Tanadalen". Prosjektet ble formelt ledet av Samisk utdanningssenter i Inari.

Prosjektet ble delt inn i 4 delprosjekt:

1. Kartlegging av interessegrupper
2. Fiskets økonomiske og sosikulturelle betydelse
3. Attitydundersökning
4. Affärsjuridik

SEG (Sámi Ealáhus- ja Guorahallanguoddá_, Samisk Nærings- og Utredningssenter) fikk ansvaret for holdningsundersøkelsen, og engasjerte ØF (Østlandsforskning) (senere NINA) til å gjennomføre prosjektet. Formålet til prosjektet "Holdninger til fisketurisme i Tanadalen" er å utrede holdninger til utvikling av kultur og næring i Tanadalen i forbindelse med fisketurisme.

NINA har i prosjektet forsøkt å få svar på følgende:

Fra lokale fiskere med og uten fiskerett (garnfiskere og stangfiskere):

- Deres egen kunnskap om elven, og vilje til å bidra med denne i eventuell fisketurisme.
- Holdninger til fisketurister.
- Deres generelle holdning til tilreisende fiskere og utlendinger.
- Holdning til næringsutvikling basert på fisketurisme.
- Deres holdning til næringsutvikling i lokalsamfunnet.
- Kartlegge eventuelle konflikter mellom personer med stang og garnrett, og hvilke særinteresser disse gruppene har.
- Holdninger til dagens reguleringer og eventuelle framtidige scenario man setter næringsutviklingen innenfor.

2 Metode

2.1 Norge

Utvalgsplan

Utvalget for undersøkelsen var norsk- eller samiskspråklige laksefiskere i Tanaelva bosatt i Tana og tilreisende norske, svenske og danske sportsfiskere. Fra dette utvalget foretok vi en stratifisert utvelging (utvelging fra underutvalg), der en stratifiseringsvariabel var kategorien lokal fiskere og tilreisende fiskere. Blant de lokale fiskerne delte vi også i forhold til hvorvidt fiskerne hadde laksebrev eller fiskerettighet eller ikke. Denne prosedyren ga oss tre underutvalg, nemlig (1) laksebreveiere, (2) lokale stangfiskere (dvs. laksefiskere med bosted Tana som ikke har laksebrev), og (3) tilreisende laksefiskere. For de to første underutvalgene, trakk vi et enkelt, tilfeldig utvalg, heretter kalt laksebreveiere og lokale stangfiskere. Utvalget av tilreisende er et bekvemmelighetsutvalg.

Laksebreveiere

Fra en liste over norske laksebreveiere (419 personer i Karasjok og Tana kommuner) i Tanaelva trakk vi tilfeldig 127 navn med adresse i Tana kommune (Kilde: FM i Finnmark). I dette bruttutvalget var 44 personer enten flyttet ut av kommunen, for syke til å kunne svare, vi fikk ikke tak i de etter tre forsøk, dobbeltført (dvs. ført opp mer enn en gang), eller døde. 10 personer ville ikke delta i undersøkelsen. Dette gir et justert bruttutvalg på 83 laksebreveiere, og en svarprosent på 88 prosent (tabell 4).

Tabell 4. Antall svar og svarprosent for laksebreveiere og lokale stangfiskere.

	Lakse- breveiere	Lokale stangfiskere
Bruttutvalg	127	125
Justert bruttutvalg	83	96
Antall svar	73	71
Svarprosent	88	74

Lokale stangfiskere

Fra listen over solgte fiskekort (738 personer) ble det tilfeldig trukket 125 navn. I dette bruttutvalget var 29 personer enten dobbeltført (dvs. ført opp mer enn en gang), døde, flyttet ut av kommunen, for unge, for syke til å kunne svare eller vi fikk ikke tak i de etter tre forsøk. Dette gir et justert bruttutvalg på 96 lokale stangfiskere, og en svarprosent på 74 prosent (tabell 4).

Tilreisende laksefiskere

De tilreisende fiskerne ble oppsøkt i felt og intervjuet direkte, eller avtale ble gjort for intervju senere. Denne utvalgsmåten kan i utgangspunktet gi et utvalg som ikke er representativt, men ble valgt fordi listen med fiskekortkjøpere ikke kan brukes på samme måte som for de to andre gruppene. Ved å sammenligne vårt utvalg av tilreisende fiskere med listen for tilreisende fiskekortkjøpere fra 1998 sesongen, var fordelingen mht. bosted den samme. Antall døgn som fiskerne i gjennomsnitt fisker i Tanaelva viser imidlertid at det er de mest aktive fiskerne som er intervjuet. Resultatene for de tilreisende fiskerne gjenspeiler derfor hva de mest aktive fiskerne mener, og gir ikke et generelt bilde av alle fiskerne. Vårt utvalg er imidlertid representativt i forhold til de problemstillinger vi ønsker å fokusere på i forbindelse med denne undersøkelsen.

I alt ble 82 fiskere oppsøkt, hvorav 10 ikke ønsket å delta i undersøkelsen. Dette gir en svarprosent på 87 prosent.

Utvalget

Til sammen utgjorde vårt justerte bruttutvalg av norske laksefiskere 261 personer. Nettutvalget var 216 personer som gir en svarprosent på 83 prosent.

Intervjuprosedyre

Intervjuene fant sted i perioden juni til og med august 1999, og ble foretatt av 3 intervjuere med utgangspunkt i en intervjuguide (se vedlegg). Det ble laget en intervjuguide for lokale fiskere og en for tilreisende fiskere. De fleste spørsmålene var like, men bare de lokale fikk spørsmål om fiske med bundne redskap, syn på tilreisende fiskere og om de drev med fisketurisme eller kunne tenke seg å starte med dette. Kun de tilreisende fiskerne fikk spørsmål om hvilke tilbud de hadde benyttet eller kunne tenke seg å benytte.

For de to lokale utvalgene (laksebreveiere og lokale fiskere uten laksebrev) ble følgende prosedyre fulgt: Informantene ble kontaktet av intervjuleder for å avtale hvorvidt de var villige til å stille opp til et intervju, og hvis ja, når dette kunne finne sted. Samtlige intervjuer fant sted hjemme hos vedkommende informant.

De tilreisende stangfiskerne ble oppsøkt i felt i perioden 1. juli – 5. august; henholdsvis Máskejohka (3 personer), Storfossen (39 personer) og Tana Bru (40 personer).

2.2 Finland

Utvalgsplan

Utvalget for undersøkelsen var finsk- og samiskspråklige laksefiskere i Tanaelva. Fra denne populasjonen ble det foretatt en stratifisert utvelgning, der en stratifiseringsvariabel var kategorien lokal fisker, bedriftseiere og tilreisende fiskere.

Datainnsamlingen på finsk side er i sin helhet planlagt og gjennomført av SEG. Utvalget av lokale og tilreisende fiskere er et bekvemmelighetsutvalg. Utvalget for tilreisende fiskere kan av samme årsaker som beskrevet i kapittelet foran, antas å være representativt. For de to andre gruppene er utvalgene så små, at det er stor sannsynlighet for at det ikke er representativt.

Til sammen utgjorde vårt nettoutvalget 118 personer, fordelt på 14 lokale stangfiskere, 18 næringsdrivende og 88 tilreisende fiskere. Da det ikke har lyktes oss å spore opp hvor mange som totalt ble spurt, har vi ikke vært i stand til å regne ut en svarrespons.

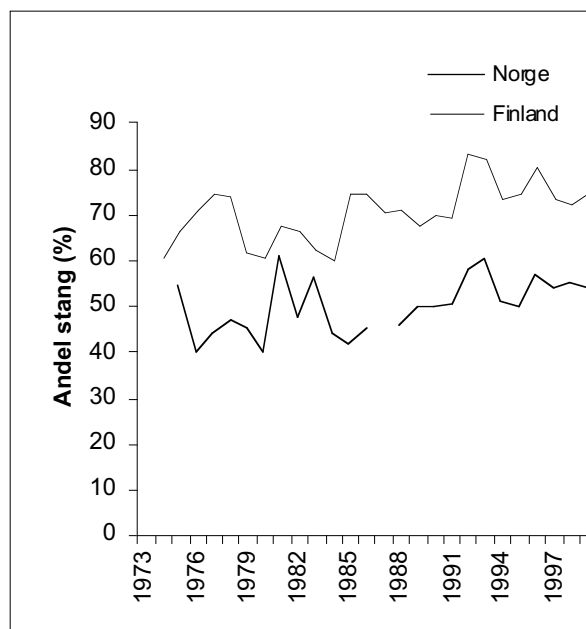
Intervjuprosedyre

Intervjuene fant sted i perioden juli og august 1999, og ble foretatt av en intervjuer med en intervjuguide. Intervjuguiden var den samme som ble brukt i Norge, oversatt til finsk.

I tillegg til at det knytter seg usikkerhet til representativiteten til to av gruppene som er intervjuet, har flere av intervjukjemaene spørsmål som ikke er fylt ut. Det er også flere av de åpne spørsmålene som har ulogiske svar. I analysene av materialet fra den finske undersøkelsen har vi derfor kun behandlet spørsmål som er besvart av tilstrekkelig antall intervjuobjekt, og som har svar som gir mening.

3 Laksefisket i Tanaelva

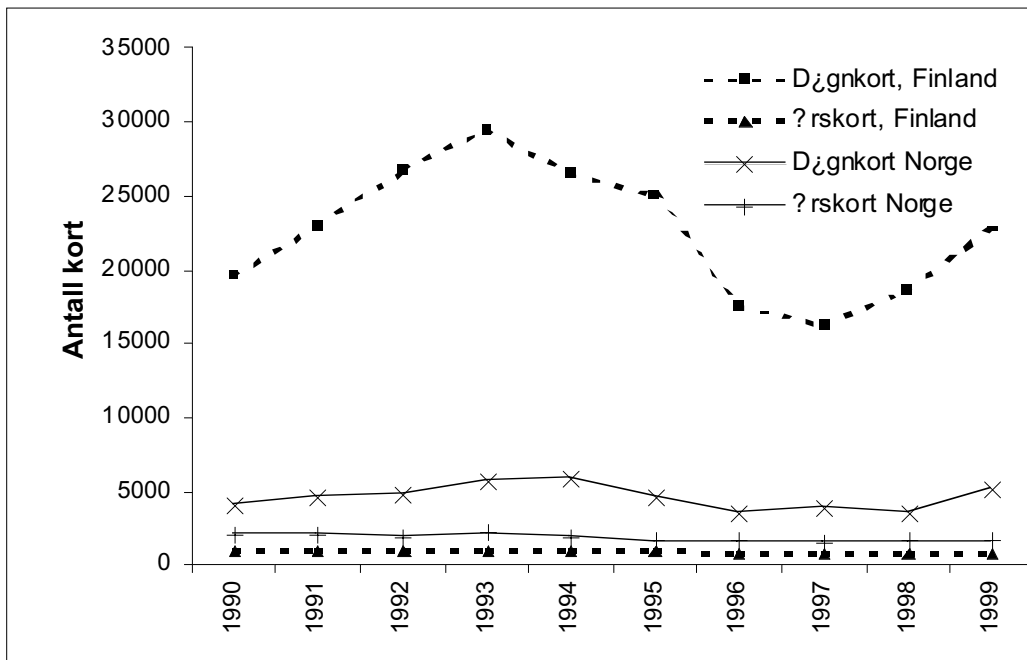
I Norge utgjorde andelen av fangsten som ble tatt på stang mellom 40 og 61 prosent av totalfangsten for perioden 1973 til 1999 (**figur 5**). Andelen av den totale fangsten som blir tatt på bunden redskap har blitt redusert, og på slutten av 90-tallet er det tatt omtrent like mye på stang som på stengsel, stågarn, drivgarn og not til sammen.

Figur 5. Andelen (%) av den totale fangsten av laks som blir tatt på stang i norsk og finsk del av Tanaelva for perioden 1973 til 1999 (Kilde: FM i Finnmark).

I Finland tas en større andel av fangsten på stang, sammenlignet med i Norge. For perioden 1973 til 1999 utgjorde andelen av fangsten som ble tatt på stang fra 60 til 83 prosent av de totale fangstene av laks (**figur 5**). Også i Finland er fangsten av laks på stang økende på bekostning av fangsten på bundne redskap.

Antall solgte døgnkort til tilreisende fiskere har i perioden 1990 – 1999 variert mellom 3 500 og 5 100 i Norge og mellom 16 300 og 29 500 i Finland (**figur 6**). I Norge utgjør nordmenn omkring 80 prosent av disse døgnkortkjøperne, mens i Finland utgjør finnene tilsvarende over 95 prosent. Antall kjøpte årskort for lokalbefolkningen varierer mellom 1 500 og 2 200 i Norge og 800 og 1 000 i Finland i samme periode. I Norge betyr dette at mellom 25 og 35 prosent av innbyggerne i Tana og Karasjok kommuner kjøper årskort. I begge land utgjør lokale stangfiskere uten fiskerett omkring 80 prosent av disse kortkjøperne, resten er lokale fiskere med laksebrev (Norge) eller fiskerett (Finland).

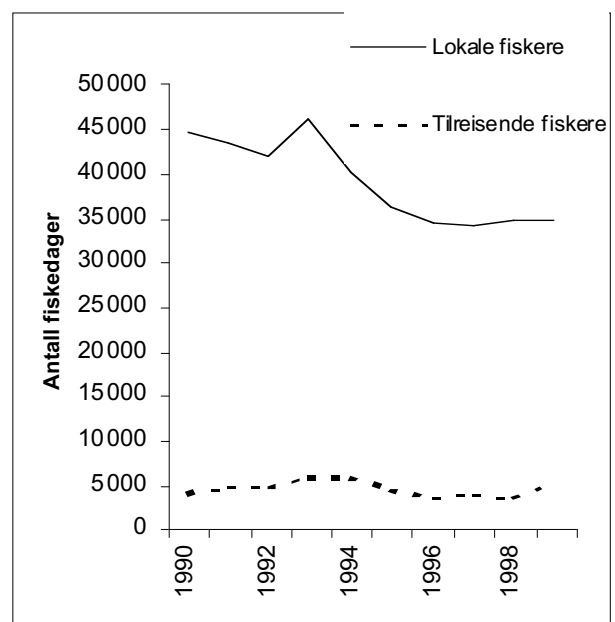

Figur 6. Salg av årskort og døgnskort i Norge og Finland for perioden 1990 til 1999 (Kilde: FM i Finnmark).

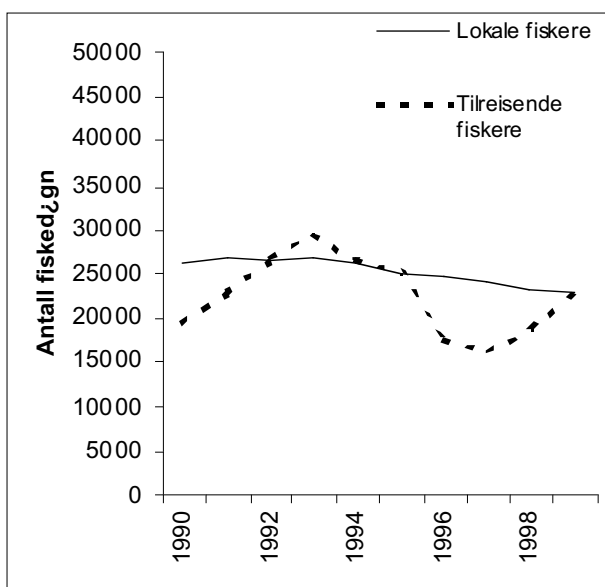
I figur 7 og 8 har vi regnet om årskortene til fiskedøgn ved å ta utgangspunkt i tallene som kom fram i spørreundersøkelsen på antall døgn (dager) fiskerne i gjennomsnitt oppga at de hadde fisket (se side 18 og side 25). For lokale fiskere i den norske delen av Tanavassdraget avtok antall fiskedøgn for perioden 1990 til 1999 fra 45 000 til 34 500 (figur 7). Tilsvarende tall for de tilreisende fiskerne på norsk side var en økning fra 3 500 og 5 800.

For lokale fiskere i den finske delen av Tanavassdraget avtok antall fiskedøgn for samme periode fra omkring 27 000 til omkring 23 000 (figur 8). Tilsvarende varierte antall døgn for tilreisende fiskere mellom 16 300 og 29 500.

Både i Finland og Norge har det vært en jevn nedgang i antall fiskedøgn for lokale fiskere i Tanaelva. De lokale fiskerne er i utgangspunktet få, men fisker mye mer enn de tilreisende fiskerne. Når antall fiskere synker, gir dette store utslag i antall fiskedøgn. For tilreisende fiskere i norsk del av Tanavassdraget har fiskeinnsatsen vært relativt stabil på 90-tallet, med en liten økning de siste to årene. I Finland har variasjon i fiskeinnsatsen til de tilreisende fiskerne vært større. For perioden 1990 til 1999 var den høyest i 1993, med en betydelig nedgang utover på 90-tallet, og med en økning de to siste år.

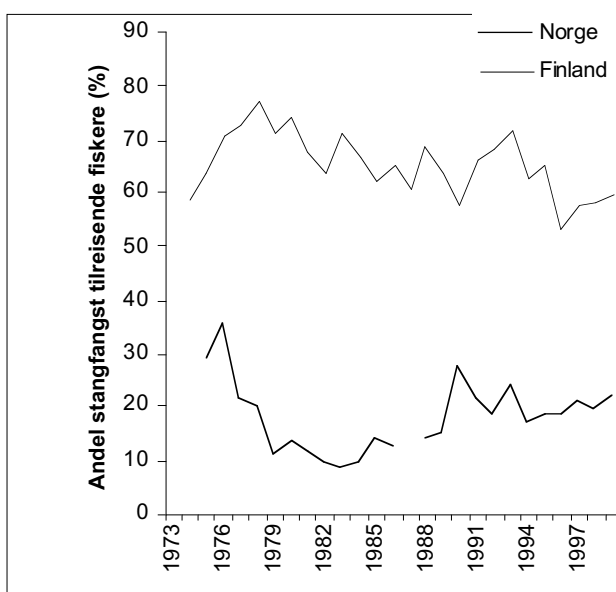

Figur 7. Antall fiskedøgn for lokale fiskere og tilreisende fiskere på norsk side av Tanaelva for perioden 1990 - 1999. Antall fiskedøgn per årskort er regnet ut fra opplysninger i spørreundersøkelsen (se side 18).

Figur 8. Antall fiskedøgn for lokale fiskere og tilreisende fiskere på finsk side av Tanaelva for perioden 1990 - 1999. Antall fiskedøgn per årskort er her skjønnsmessig satt til 30 døgn både for lokale fiskere med og uten fiskerett.

Andelen av laksefangsten som er tatt på stang av tilreisende fiskere av total fangst på stang i Tanaelva for perioden 1973/74 til 1999 i Norge og Finland, er vist i **figur 9**. I Norge har de tilreisende stangfiskere i denne perioden tatt i gjennomsnitt 17 prosent av all laks som er tatt på stang. Andelen har økt svakt på 90-tallet. I Finland har de tilreisende fiskernes andel av stangfangstene av laks i perioden 1974 til 1999 i gjennomsnitt vært 65 prosent. Andelen har avtatt svakt og var på slutten av 90-tallet 53 prosent.

Figur 9. Andelen (%) laks tatt i Tanaelva på stang av tilreisende fiskere i Norge og Finland av total stangfangst for perioden 1973 til 1999.

4 Resultater fra spørreundersøkelsen i Norge

Dette kapitlet presenterer hovedpunktene av resultatene fra spørreundersøkelsen som ble gjennomført i Tana kommune. De som ønsker en mer utførlig presentasjon må slå opp i vedlegg 1. Her er det gitt en fullstendig presentasjon av resultatene med figurer, tabeller og statistiske tester. Resultatene fra dybdeintervjuene av turistbedriftene presenteres imidlertid kun i dette kapitlet.

Spørreundersøkelsen i Tana kommune omfatter i alt 216 informanter, fordelt på 73 (34%) personer i gruppen laksebreveiere, 71 (33%) i gruppen lokale fiskere uten laksebrev og 72 (33%) i gruppen tilreisende. Disse fordelte seg på 164 menn (76%) og 49 kvinner (23%). Gjennomsnittsalderen var 45,5 år, med den yngste på 8 år og den eldste på 87 år. For de tilreisende fiskerne var det 39 (40,3%) fiskere fra Østlandsområdet (spesielt Østfold og Akershus) og 17 (23,6%) fra Finnmark. Dessuten var 8 av de tilreisende fra Sverige og 4 fra Danmark.

4.1 Tilknytning til Tanaelva

Intervjuene ble innledet med et åpent spørsmål der informanten ble bedt om å karakterisere spesielle særtrekk og kjennetegn ved elva (utover at det er Norges største lakseelv mht. fangstmengde). Informantene viste usedvanlig stort engasjement i besvarelsen av dette åpne spørsmålet. Innholdet i svarene tyder helt klart på at Tanaelva er en meget viktig elv, spesielt for lokalbefolkningen. Svar som "Elva betyr alt", "Elva er mitt liv" eller "Uten elva hadde jeg flyttet" viser at mange føler seg sterkt knyttet til elva, og oppfatter den til å være selve hovednerven i Tanasamfunnet. Ved en omkodning av de åpne svarene i 22 nye kategorier, ble følgende fem forholdene oftest nevnt av fiskerne; "Elva er vakker og viktig for rekreasjon" (20,4%), "Elva er mangfoldig" (16,7%), "Elva er og har vært viktig for sosialt og kulturelt liv i Tana" (8,8%), "Det unike garnfisket i elva" (8,3%) og "Tanaelva er grenselv" (6,5%).

Svarene for de tre gruppene (laksebreveiere/andre lokale fiskere/tilreisende fiskere) var noe ulike, selv om det også var en rekke likheter i svarfordelingene. Når det gjelder forskjeller, var betydningen av garnfisket utelukkende besvart av laksebreveierne, og oppfatningen av at lokalbefolkningen har for mange rettigheter utelukkende framhevet av tilreisende. Det var også få (relativt sett) blant laksebreveierne som understreker elvas estetiske og

rekreasjonsmessige verdi (14% mot 31% blant andre lokale), og dens mangfoldighet (11% mot 29% blant de tilreisende). Naturlig nok er det også flere av de lokale som understreker elvas sosiale og kulturelle betydning (henholdsvis 13% og 14%). Også 5 prosent av de tilreisende påpekte dette. At elva er en viktig ferdselsåre understrekes primært av laksebreveiere, et forhold som også gjelder påstanden om at "Elva betyr alt".

Forskjellene mellom de tre gruppene kommer også til uttrykk i spørsmålet om hvor sterk følelsesmessig tilknytning fiskerne har til Tanaelva. På en skala fra 1 til 7, der 1 betyr svært liten tilknytning og 7 betyr svært sterkt tilknytning, hadde laksebreveierne et gjennomsnitt på 6,3, andre lokale fiskere hadde 5,5 mens tilreisende fiskere hadde et gjennomsnitt på 4,3. For alle gruppene må den følelsesmessige tilknytningen til Tanaelva betegnes som høy.

Når det gjelder ulike motiver for å fiske i Tanaelva kommer noe av det samme svarmønsteret fram. Vi ba informantene rangere (på en skala fra 1 til 7) fem ulike grunner til å fiske i Tanaelva. Gjennomsnittsskåren for de tre gruppene laksebreveiere, andre lokale og tilreisende var for de 5 spørsmålene henholdsvis 2,8/1,3/1,0 for inntekter, 5,5/5,3/5,3 for fritidsaktivitet, 6,0/5,5/4,8 for sosiale og kulturell sider, 5,7/4,6/3,2 for betydning for livskvalitet og 5,4/4,5/4,3 for viktigste fritidsaktivitet. For fire av de fem spørsmålene var det signifikante forskjeller mellom noen eller alle tre gruppene. Bare for spørsmålet om betydningen av Tanafisket som fritidsaktivitet (spørsmål 2) skåret informantene i de tre gruppene omtrent like høyt. For de øvrige spørsmålene skåret imidlertid laksebreveierne høyere enn de to andre gruppene. I en faktoranalyse av disse fem spørsmålene er det interessant å merke seg at de inntektsmessige sidene av fisket integreres i de fritidsmessige for lokale fiskere, mens dette ene spørsmålet (inntekter) skiller seg ut hos de tilreisende fiskerne.

To tredjedeler av informantene mente at Tanaelva var en bedre lakseelv, enn andre lakseelver de kjenner til. Det var tydelig at det spesielt var laksebreveiere som mener at Tanaelva er den beste lakseelva de kjenner. Nittien prosent av laksebreveierne mente det, mens blant de tilreisende var det 62 prosent som gjorde det samme.

4.2 Kunnskap og fiskeerfaring

Kunnskap

Med tanke på tradisjoner og muligheter for å bevare særegne fisketeknikker kan det være informativt å vite noe om hvordan fiskerne har lært seg å fiske i

Tanaelva, og hvordan de selv vurderer sine egne kunnskaper om elva. Dette er altså fiskernes egne subjektive vurderinger av sin kunnskap om Tanaelva. Som vi kanskje ville forvente, hadde laksebreveierne den høyeste skåren på dette spørsmålet. Deres gjennomsnittsskår på 4,0 (på en skala fra 1 "Svært dårlige kunnskaper" til 5 "Svært gode kunnskaper") var signifikant forskjellig fra de to andre gruppene. Laksebreveierne har også lengst fiskeerfaring med et gjennomsnitt på 38 år. Interessant nok var det ingen forskjell i selv-vurdert kunnskap for lokale fiskere uten laksebrev og tilreisende fiskere (begge gruppene skåret 3,2). Dette til tross for at de lokale stangfiskere har fisket nesten tre ganger så lenge i elva som de tilreisende (21 år mot 8 år).

Opplæring

Læremønsteret for kommende generasjoner kan være interessant for å kunne forstå fisketradisjoner i nåtid og framtid. Også her fant vi interessante forskjeller mellom de ulike gruppene. Blant laksebreveiere var det mest vanlig å lære av slekt og venner (76% oppgir dette). Blant andre lokale var dette også mer vanlig (62% oppgir dette), enn å lære av venner eller av seg selv. For tilreisende derimot, var det mest vanlig å lære fiske på egenhånd eller ved hjelp av venner (75% oppgir dette som sin læringsform). Dette kan tolkes som enda en indikator på den sosiale og kulturelle betydning laksefiske har i Tana. Vi foretok en korrelasjonsanalyse mellom alder og læreform og fant ingen signifikant sammenheng.

4.3 Utøvelsen av fisket

Fangst og redskapsbruk

Som forventet var det laksebreveiere som fikk den største fangsten, andre lokale fiskere i en mellomposisjon, og tilreisende fiskere de som fikk minst. Vi understreker imidlertid at det her dreier seg om grove estimater, og at det generelt er vanskelig å få fiskerne til å svare detaljert på spørsmål om hvor mye laks de fisker. Anslagsvis får omkring halvparten av laksebreveierne mer enn 100 kg fisk per år, og 70 prosent får mer enn 50 kilo. Blant andre lokale får omkring 40 prosent mindre enn 10 kilo og bare 10 prosent oppgir at de får mer enn 100 kilo. Tallene for tilreisende er slik at omkring 70 prosent får mindre enn 10 kilo, og i denne gruppa er det ingen som oppgir at de får mer enn 50 kilo. Når det gjelder tilsvarende anslag for fisket som foregikk før 1990, viser resultatene at anslagene for lokale fiskere uten laksebrev er relativt like de som ble gitt for fiske de senere årene. De to andre gruppene fikk noe mer fisk.

På spørsmålet om fiskerne selger laks, svarer 54,9 prosent av laksebreveierne, 14,9 prosent av andre lokale fiskere og 3,4 prosent av de tilreisende at de gjorde dette. For laksebreveierne og andre lokale fiskere var det vanligst å selge til salgslag (henholdsvis 67,3% og 53,8%). Laksebreveierne hadde andre private (43,6%) på andreplass, mens andre lokale hadde familie og venner (46,7%) som nr 2.

Stang (85,4% av utvalget), drivgarn (41,8% av utvalget) og stengsel (22,5% av utvalget) var de vanligste fiskemetodene som fiskerne hadde brukt.

Annet fiske

Totalt 169 (78%) av informantene i undersøkelsen oppgir at de drev med annen type fiske ved siden av laksefiske i Tanaelva. "Fjellfiske" (fiske etter ørret, røye eller hvitfisk som harr og sik) var mest utbredt og 130 (76,9%) oppga at de drev med dette. Deretter følger sjøfiske (52,1%) og annet laksefiske (40,8%). Det var spesielt store gruppeforskjeller i kategorien "annet laksefiske" (laksefiske i andre vassdrag) som ble oppgitt av 74 prosent av de tilreisende, og i underkant av 20 prosent av de lokale. Omvendt var det hele 91 prosent av laksebreveierne og 86 prosent av andre lokale som hadde fisket etter "fjellfisk". Sekstien prosent av de tilreisende drev med slikt fiske.

Fiskehyppighet

Vi ba informantene anslå omtrent hvor ofte de fisker i Tanaelva per sesong. Vi skilte mellom fiske de siste par-tre årene (dvs. perioden 1996 til 1999) og perioden før 1990. Før vi ser nærmere på analysene, kan nevnes at en overvekt av laksebreveiere hadde fisket i Tanaelva før 1990 (98%), de fleste lokale stangfiskere hadde gjort det samme (78%), mens et mindretall av de tilreisende hadde fisket i Tanaelva før 1990 (42%).

For perioden 1996 til 1999 var gjennomsnittlig fiskehyppighet 21 ganger per sesong. Det var her en klar forskjell mellom de tre gruppene, slik at laksebreveierne fisket i gjennomsnitt 35 ganger per sesong, lokale stangfiskere 19 ganger per sesong, mens tilreisende fisket i gjennomsnitt 8 ganger per sesong. Det er her viktig å være klar over at det i utvalget av tilreisende fiskere er en overvekt av aktive fiskere. Ut fra salget av døgnkort er antall fiskedøgn per fisker for alle tilreisende i gjennomsnitt 3 – 4 døgn per sesong.

Tilsvarende tall for fiskehyppighet for en typisk sesong i Tanaelva før 1990 var et totalt gjennomsnitt på 27 ganger per sesong, med gjennomsnitt for laksebreveiere på 39 ganger per sesong, lokale stangfiskere hadde 21 ganger per sesong og

tilreisende 9 ganger per sesong. Totalt sett var det ingen signifikant forskjell i antall fisketurer per sesong fra perioden før 1990 sammenliknet med tilsvarende tall nå.

Ved å behandle de enkelte gruppene hver for seg, fant vi imidlertid en forskjell for laksebreveierne. Disse fisket signifikant mer i perioden før 1990, enn det de gjør nå. For de to andre gruppene var det ingen signifikante forskjeller. Når det gjelder disse analysene skal vi imidlertid huske at svarene er anslag gitt av fiskerne selv. Det betyr at det er knyttet noe usikkerhet til hvor godt fiskerne husker antall fisketurer, og i hvilken grad fisket blir over- eller underrapportert. Fordi man lettere husker ting som ligger nært i tid, vil sammenlikningen mellom før og nå være ulikt påvirket av glemselsfaktorer.

4.4 Næring og næringsutvikling

Fisketurisme i dag

Vi ønsket å se nærmere på hvilke syn lokale fiskere hadde på den fisketurismen som eksisterer i dag, og hvilke syn fiskerne hadde på videreutvikling i framtiden. Av våre lokale informanter oppga omkring 10 prosent (15 informanter) at de allerede drev med en eller annen form for næringsvirksomhet knyttet til laksefiske i Tanaelva. Tre prosent (4 informanter) hadde konkrete planer om å starte med slike tjenester, mens omtrent 29 prosent (41 informanter) kunne tenke seg å starte en eller annen form for tjenesteyting, uten at de hadde konkrete planer for dette. Femtiåtte prosent kunne ikke tenke seg å starte opp noen form for næringsvirksomhet basert på laksefisket i Tana. Det var ingen signifikante forskjeller mellom laksebreveiere og stangfiskere for dette spørsmålet.

De 15 personene som drev med næringsvirksomhet i dag ble spurt om hva denne besto i mer konkret (åpent spørsmål). I de fleste tilfeller dreide det seg om transport av turister (først og fremst roing). Det var 11 som svarte at de drev med dette. Videre var det noen (3 informanter) som oppga at de drev med salg eller utleie av utstyr, og like mange som drev med guiding og informasjonstjenester. To oppga at de tilbød overnatting og bevertning. Noen av informantene oppga mer enn en type næringsvirksomhet.

Planer om fisketurisme

Når det gjelder ønsker om å starte næringsvirksomhet (totalt 41 informanter eller 28% av de lokale fiskerne), var det ni informanter som hadde forslag til hva slags virksomhet dette kunne dreie seg om. Noen ville servere laks fra lavvu, noen arrangere drivgarnsfiske med turistene (dagens

forvaltning hindrer denne type tjenesteyting). Doring og guiding var andre forslag som kom fram i løpet av undersøkelsen.

Vi ba de fastboende så vurdere i hvilken grad de kunne tenke seg å drive med i alt seks konkrete typer tjenesteyting i tilknytning til laksefisket (dvs. guiding, roing, overnatting, salg av fisk, villmarksopplevelser og bespisning). Omkring en tredjedel av de lokale fiskerne kunne tenke seg å tilby de tjenester som vi listet opp i løpet av intervjuet, og interessen var omtrent like stor for alle typer tjenester. Dette var omtrent det samme antallet som i utgangspunktet kunne tenke seg å tilby tjenester. Det var ingen signifikante forskjeller mellom laksebreveierne eller andre lokale.

Ønsker om tjenester

Vi stilte ikke identiske spørsmål om næringsutvikling til fastboende og tilreisende. Tilreisende fiskere ble bedt om å angi hvilke tjenester de enten allerede hadde benyttet seg av, eller hvilke de kunne ønske å kjøpe under fiskeoppholdet i Tana. Det tilbudet flest fiskere hadde benyttet seg av eller kunne tenke seg å benytte var overnatting (68% hadde benyttet og 8% ønsket i tillegg å benytte denne tjenesten), bespisning (60+15%), villmarksopplevelser (18+40%) og roing (14+32%). Det ble her kun spurt om overnatting generelt og ikke om ulike typer overnattingstilbud. Spesielt for villmarksopplevelser og roing var det flere som kunne tenke seg å benytte disse tilbudene, enn som hadde benyttet det. En viktig årsak til dette er trolig at tilbudet ikke dekker etterspørselen.

Vi ba også de tilreisende selv foreslå ulike former for tilrettelegging eller servicetilbud de kunne tenke seg å bruke i forbindelse med sitt fiske i Tana. Tretti informanter (42% av de tilreisende fiskerne) kom med forslag til hva de kunne ønske seg. Flere av dem hadde mer enn ett forslag. Bedre sanitærforhold (27%), fysisk tilrettelegging som stasjon for sportsfiskere (23%) og rasteplass/bålplass (13%), samt fiskekart (20%), var tiltakene flest fiskere ønsket seg. Med stasjon for sportsfiskere menes møteplass langs elva der man kan samles, hvile, få informasjon, ha mulighet til å sløye fisk, kjøpe fiskekort etc.

Problemer med utvikling av fisketurisme

På samme måte ba vi informantene fortelle om det de oppfattet som de største problemene med utvikling av næring langs Tanaelva i dag. "Andre offentlige bestemmelser utover fiskeregler" (11,9%), "Fiskereglene" (10,5%), "Lokale konflikter om ressursene" (10,1%) og "Forurensning" (10,1%) var problemer som oftest ble nevnt av fiskerne. Det er verd å merke seg at det er flest laksebreveiere som

beskriver "Andre offentlige regler" som et problem (29%). Spesielt nevnes restriktive regler i forbindelse med hyttebygging. De tilreisende fiskerne ser på "Fiskereglene" (28%) og "Forurensning" (28%) som de største problemene.

Opplevelsesturisme (20,9%), salg av samisk håndverk (12,3%), salg av samisk mat (9,2%) og villmarksleir (6,1%) var aktiviteter eller tiltak som oftest blir nevnt av fiskerne om hvordan samisk kultur og tradisjon kunne utnyttes i forbindelse turisme. For alle disse aktivitetene var det flest tilreisende fiskere som nevnte de. Hele 19 prosent av hele utvalget sa at det var nok samiske aktiviteter allerede i dag.

Utlendinger og tilreisende fiskere

Det var ingen forskjeller mellom laksebreveiere, lokale stangfiskere og tilreisende fiskere når det gjelder holdninger til at utlendinger driver fritidsfiske i Tanaelva. På en skala fra 1 til 5, der 1 betyr svært negativt og 5 betyr svært positivt, var alle gruppegjennomsnittene ca. 4,0. Dette må regnes som høyt. Når det gjelder holdninger til at utenbygdsboende fisker i Tanaelva, var imidlertid bildet noe annerledes. Her skilte, forståelig nok, de tilreisende seg ut med sin mer positive innstilling til at disse fisker i Tanaelva. De lokale fiskerne hadde et gruppegjennomsnitt på omkring 4,0, mens de tilreisende hadde et gjennomsnitt på 4,5.

Vi ba de intervjuede å utdype på hvilken måte utenlandske fiskere ble oppfattet som enten positive eller negative. Som forventet på bakgrunn av de positive gjennomsnittskåren på den generelle holdningen til utlendinger, framkom det en klar overvekt av positive argumenter for å ha utenlandske laksefiskere i Tana. Svarene konsentrerte seg spesielt om tre områder, nemlig a) "Inntekter og utvikling av turisme", b) "Det er positivt for utlendinger å komme hit og oppleve kulturen og naturen i Tana" og c) "Det er positivt for oss i Tana å få impulser utenfra". Til sammen 85 prosent av alle svarene tilhørte en av de tre "positive" kategoriene. På den negative siden var den hyppigste responsen at utlendinger presser ut de lokale (6,5% mente det). Blant svarene var 12,6 prosent negative, de resterende positive.

Det neste spørsmålet gjelder holdninger til at tilreisende fisker i Tanaelva som ikke er utlendinger (utenbygds-boende). Her var 9,3 prosent negative, de resterende positive. Her fant vi igjen noen av de samme typene svar som ble gitt for utlendinger, men også en del nye. Det ble for eksempel ofte gjort en forskjell mellom Finnmarkinger og andre nordmenn.

Endringer i garnfisket

Vi ba også informantene utdype sitt syn på mulige endringer i det næringsmessige eller kommersielle fisket i Tana (garnfisket). Her lå gruppegjennomsnittene på omkring 3,7 på en skala fra svært negativt (1) til svært positivt (5). På det åpne spørsmålet om hvorfor det næringsmessige eller kommersielle fisket (dvs. garnfisket) er henholdsvis negativt eller positivt, var det særlig to forhold som slo ut. På den positive siden var det en relativt stor andel fiskere som mente at forholdene var bra slik de fungerte i dag. Seksten prosent mente dette. På den negative siden var det en klar overvekt av fiskere som mente at garnfiske, i den utstrekning det blir drevet i dag, var uheldig. Selv blant fiskere med laksebrev var denne holdningen utbredt da 12 prosent av disse mente at det burde bli mindre garnfiske. I hele utvalget var det 22 prosent som mente at garnfisket burde begrenses.

Arbeidsplasser

Ut fra det som hittil er skrevet framgår det at økonomi og arbeidsplasser er et vesentlig aspekt ved laksefisket i Tana. Vi spurte fiskerne om de trodde det var mulig å skape flere arbeidsplasser i tilknytning til laksefisket, og 74 prosent svarte bekræftende på spørsmålet. Det var 23 prosent av informantene som ikke trodde at det var mulig, og 3 prosent svarte vet ikke.

En ting er hvorvidt det er mulig å skape flere arbeidsplasser, noe annet er hvorvidt dette er ønskelig. Resultatene viste imidlertid at det var et stort samsvar mellom disse to spørsmålene, idet 74 prosent mente at dette var ønskelig, 18 prosent mente det ikke var ønskelig, mens 8 prosent svarte "vet ikke". Det er med andre ord lokale fiskere uten laksebrev som tydeligst ser sammenhengen mellom arbeidsplasser knyttet til laksefiske og andre typer arbeidsplasser i kommunen.

Annen næringsutvikling

På spørsmålet om næringsutvikling i Tana som ikke er knyttet direkte opp til laksefiske, var det særlig turisme generelt som slo ut. Det var 50 prosent som svarer dette direkte. Dersom vi inkluderer indirekte former for turisme slik som "opplevelsesturer" og "servicenæringer", blir denne kategorien enda større. En annen hovedkategori var jordbruk. Omlag 12 prosent mente dette var en viktig næring utenom laksefisket.

Næringsutvikling informantene ville mislike i eller ved Tanaelva, var spesielt næringer som ville medføre forurensning og forsøpling. Omkring 35 prosent nevnte dette direkte, og i tillegg var det stor skepsis til industrivirksomhet (ca. 17% nevnte industri). Til en viss grad kan slik virksomhet knyttes opp mot

forurensningsproblematikken. Det var også motforestillinger mot sexindustri og prostitusjon/hallikvirksomhet. Nærmere 10 prosent nevnte at de sterkt mislikte den slags virksomhet.

De fleste informantene mente at det er vanskelig å kompensere for negative effekter ved uønsket næringsvirksomhet (87%). Av de få som mente at kompensasjon er mulig (13%), var det åpenbart flest som helte i retning av en eller annen form for økonomisk kompensasjon eller eventuelt en kompensasjon i form av arbeidsplasser.

Problematiske grupper

Selv om de fleste mener at de sosiale møter i forbindelse med laksefiske i Tana er positive, finnes det visse kilder til konflikter mellom ulike grupper av fiskere. I tillegg til den informasjon vi har redegjort for ovenfor, spurte vi derfor informantene direkte om det var spesielle grupper som skapte problemer i forbindelse med fisket. Det var 97 informanter som nevnte problemgrupper i denne sammenheng. "Lokalbefolkningen" oppfattes som den største problemgruppen (37,1%). Deretter kommer kategorien "Andre" (33%) og "Tilreisende finlendere" (18,6%). Tilreisende nordmenn og samer oppfattes i liten grad som problematiske. I kategorien andre var det en stor spredning av grupper man fant problematiske. Av de som går igjen, finlendere vi grupper som "Enkelte garnfiskere" (6,0%), "De som kjører båt eller ror" (3,7%) og "Turister generelt" (2,8%).

4.5 Turistbedrifter og fisketurisme

For å få en bedre oversikt over aktiviteter som er knyttet opp til laksefiske i dag, samt problemer og utfordringer for turistnæringen, valgte vi å gjennomføre et litt mer omfattende intervju av turistbedrifter. Vi gir her en oppsummering av disse intervjuene. Virksomhetene som ble intervjuet var Tana Hotell, Levajok Fjellstue, Artic Hunting and Fishing, Ester Utsi ("Senter for selvutvikling"), Norwegian Thundra Explorer, Storfossen camping, Levajok Villmarksstue og Skippagurra Familiecamping, i alt 8 bedrifter.

Produkt

Blant de 8 bedriftene var det to bedrifter hvor hovedvekt var på overnatting (hotell/motell-standard), og andre turistbedrifter ble kontaktet hvis gjestene hadde ønske om uteaktiviteter. Det var to campingplasser med hytter (middels standard). Mange av gjestene var her fiskere. Disse fikk veiledning og informasjon etter behov, og eventuelle roere kunne kontaktes. To bedrifter hadde satset

både på overnatting (middels standard) og aktiviteter som laksefiske, fjellfiske, fotturer, båtturer på elva, gullgraving og riding mm. Den ene bedriften hadde i tillegg satset på en rekke aktiviteter innen "selvutvikling", hvor det ble lagt svært stor vekt på oppholdet (overnatting, mat, atmosfære etc.). Aktivitetene var delvis utviklet av bedriftene selv, og delvis gjennom samarbeid med andre. De to siste bedriftene hadde satset på godt tilrettelagte turer innen jakt, fiske og friluftsliv. Overnatting skjedde ofte i lavo. Den ene av disse to bedriftene hadde i dag ingen aktivitet.

Marked

Av de 8 bedriftene hadde 4 satset på konferansemarkedet og mindre grupper. To av disse bedriftene hadde også lokalmarkedet som en viktig kundegruppe (selskaper, møter ol.) Fem bedrifter hadde lagt til rette for den "vanlige" turisten, enten campingturisten eller enkel overnatting (inkluderer 3 av de foregående bedrifter). Her var det også muligheter for overnatting uten forhåndsbestilling. Kun to av disse fem hadde den "vanlige" laksefiskeren som en viktig kundegruppe. To av bedriftene hadde satset på det litt mer eksklusive turmarkedet, inkludert godt tilrettelagte jakt- og fisketurer.

Markedsføring

Alle bedriftene hadde satset på mer enn en markedsføringskanal. Den vanligste markedsføringen skjer gjennom annonser i ulike reiselivskataloger. Seks av bedriftene hadde gjort dette. To av bedriftene hadde satset på internett. Tre av bedriftene hadde satset aktivt på å få redaksjonell omtale av sitt tilbud i ukeblader og jakt- og fisketidsskrifter. Fire av bedriftene mente at "munn til munn metoden" var svært viktig i markedsføring av bedriftens virksomhet. Tre bedrifter hadde satset på egne brosjyrer. En av bedriftene var medlem av en hotellkjede.

Problemer

Problemer som turistbedriftene hadde støtt på i forbindelse med sin virksomhet kan deles inn i 5 hovedpunkter (ikke prioritert rekkefølge):

- 1 **Kommunen.** Tana kommune viser generelt liten interesse for næringsutvikling. Kommunen oppfattes som svært lite imøtekommende. Det er lite hjelp og støtte å få i forhold til søknader og planprosesser. Flere av bedriftene nevnte ord som maktarroganse, regelrytteri og dobbeltrolle (kunde, konkurrent på utleiemarkedet og planmyndighet).
- 2 **Arbeidskraft.** Det var mange av bedriftene som hadde problemer med stabil arbeidskraft, spesielt i forhold til det som var knyttet til

utmarksaktiviteter. Det er vanskelig å inngå avtaler som blir overholdt. Mangel på gode og stabile roere ble nevnt av alle bedriftene som hadde forsøkt å skaffe dette. "Tanamannen" ønsket å være fri. En timepris på 250 - 300 kr. var ikke tilstrekkelig for å få folk til å ro. Mangel på gode guider og dårlige språkkunnskaper er også et problem.

- 3 **Regelverk.** Regelverk knyttet til fiske og ferdsel i utmark, ble beskrevet som tungvint og lite tilpasset turistnæringens behov. Strengt regler for tilreisende fiskere (roing og slukforbud i store deler av vassdraget), forbud mot utenlandske fiskere i sidevassdrag, vanskelige dispensasjonsregler for transport av utstyr og personer i utmark var noe av det som ble nevnt. Det ble også hevdet at turistbedriftene ikke ble hørt ved endring av fiskeregler. Stadige endringer av fiskereglene førte til lite forutsigbarhet og svært vanskelige forhold for de bedriftene som ønsket å satse på fisketurisme.
- 4 **Nettverk.** Det regionale samarbeidet fungerer noenlunde bra, men alt for mye av virksomheten i Finnmark var knyttet opp mot Nordkapp. Det manglet et godt regionalt og lokalt nettverk for turistbedriftene. I dag er samarbeidet noe tilfeldig og går på personlig kontakt.
- 5 **Lokal aksept.** Flere av bedriftseierne hadde opplevd problemer med lokal misunnelse (janteloven). Så fort noen begynner å få til noe, så blir man motarbeidet. Det tar ofte lang tid å opparbeide aksept i lokalmiljøet.

Utfordringer

Utfordringene som bedriftene nevnte kan oppsummeres i følgende 7 punkter (ikke prioritert rekkefølge):

- 1 **Trekkplaster.** Tana mangler et stort trekkplaster som kan få turistene til å stoppe.
- 2 **Mange muligheter.** Utmarksressursene i Finnmark gir svært mange muligheter for utvikling av aktiviteter (jakt, fotturer, scooterturer, multer, reindrift, gullgraving, elveturer, høstfarger, mørketiden, vinterstormer, skiturer, isfiske, laksefiske, sjøfiske, fjellfiske, sjøturer, fugle fjell). Tilbudet er lite utviklet i dag og tilfredsstillende ikke alle brukergrupper. Spesielt har Tanaelva et stort potensiale, hvor det er behov for en del tilretteleggingstiltak (rateplasser, gapahuk, toaletter, søppeldunker, teltplasser mm.), som noen må ta ansvaret for å vedlikeholde. I tillegg bør det lokalt arbeides for å lage kart som viser hvor stier, fiskeplasser og severdigheter er. Den lokale kulturen bør også tas i bruk i forbindelse med turisme.

- 3 **Nettverk og samarbeid.** Det bør utvikles et bedre lokalt og regionalt nettverk for samarbeid mellom turistbedriftene.
- 4 **Lokale konflikter.** Det bør arbeides med holdninger blant de lokale i forhold til utvikling av fisketurisme. Her har kommunen en spesielt viktig rolle.
- 5 **Utenlandsturister.** Felles markedsføring mot utenlandsmarkedet.
- 6 **Økonomi.** SND-systemet må påvirkes for å hindre overinvestering og en bedre tilpasning i forhold til fisketurisme. Spesielt på overnattingsida er det tendenser til overinvestering i dag. Enkelte av bedriftene opplever at det enkelt å få støtte til nye tiltak, mens andre opplever dette vanskelig.
- 7 **Kvalitet.** Arbeide for seriøse og flinke aktører i turistmarkedet. Det har vært flere eksempler på lite seriøse bedrifter, som har gitt området et dårlig rykte. Dette har gjort det tungt å starte opp.

4.6 Syn på forvaltningen

Fiskeretten

Forvaltningsmessig er det nyttig å vite hvilke holdninger fiskerne selv har til de regler og den forvaltningspraksis som eksisterer i dag. I første omgang spurte vi laksebreveiere hvorvidt fiskeretten burde være knyttet til innehaverne av laksebrevet (slik ordningen er i dag) eller om laksebreveierne selv burde bestemme over sine rettigheter (slik at fiskeretten for eksempel kan selges eller overdras til andre). Det viste seg at 33 prosent av laksebreveierne mente at personer med laksebrev selv burde bestemme over sine rettigheter. Sekstisv prosent mente at reglene burde være slik de er i dag. Dersom disse fiskere, hypotetisk sett, hadde hatt mulighet til selv å forvalte sin fiskerett, ville 40 prosent benyttet denne muligheten til å selge fiskeretten til andre, 59 prosent ville ikke gjort det, mens en prosent var usikker på hva de ville gjøre. Fiskerne ble bedt om å angi en omtrentlig pris som de mente det var rimelig å forlange per sesong for sin fiskerett, og denne prisen varierte mellom 10 000 og 100 000 kroner, med et gjennomsnitt på 40 000 kroner.

Litt av årsaken til at ikke flere ønsket selv å bestemme over fiskeretten, for eksempel ha muligheten til å selge, kan skyldes måten spørsmålet ble stilt på. Salg av fiskerett kan også innebære at man kan leie ut hele eller deler av retten for et kortere eller lengere tidsrom. Dette gikk imidlertid ikke klart fram av spørsmålsstillingen. Mange kan ha oppfattet at det her var snakk om enten alt eller ingenting. De aller fleste fiskerne har

selv ønske om å fiske, og kan derfor ha valgt å svare nei på spørsmålet om råderett over fiskerett.

Regulering av fisket

Det er åpenbart ulike syn på hvordan reguleringen av laksefisket i Tanaelva fungerer. Vi ba informantene spesifisere sitt syn på reguleringene i et åpent spørsmål. Disse ble kodet om til 25 kategorier. Det viser seg at flertallet er fornøyd med de reguleringer som finnes per i dag. Grovt sett kan vi dele utvalget på midten, og si at litt over halvparten (54 prosent) var fornøyd med dagens reguleringer, mens den andre halvparten (egentlig 45%) mener at reglene ikke fungerte på enkelte områder. Den vanligste årsaken til misnøyen var at garnfisket var for utbredt (6%) og at reguleringene var for kompliserte (5%). Andelen som mener at garnfisket var for utbredt var langt lavere, enn når vi stilte spørsmålet direkte om deres syn på garnfiske.

Tillit til forvaltningen

Vi ba også informantene opplyse om hvor stor tillit de hadde til ulike offentlige forvaltning og organisasjoner. Sett under ett var tilliten noenlunde lik fordelt mellom kommunen, fylkeskommunen og staten, der mellom 20 og 30 prosent hadde svært liten eller liten tillit. Omtrent like mange hadde svært stor eller stor tillit til disse aktørene. Når det gjelder private initiativtakere var imidlertid tilliten redusert. Omlag 50 prosent hadde svært liten eller liten tillit, og bare 16 prosent hadde svært stor eller stor tillit.

5 Resultater fra spørreundersøkelsen i Finland

Dette kapittelet presenterer hovedpunktene av resultatene fra spørreundersøkelsen som ble gjennomført i Utsjoki kommune. De som ønsker en mer utførlig presentasjon må slå opp i vedlegg 1. Her er det gitt en fullstendig presentasjon av resultatene med figurer, tabeller og statistiske tester.

Spørreundersøkelsen i finsk del av Tanavassdraget (Utsjoki kommune) omfattet totalt 118 informanter. Av disse var 99 menn (84%), 18 kvinner (15%) og en hadde ikke oppgitt kjønn. Gjennomsnittsalderen var 46,4 år, med den yngste på 13 år og den eldste på 73 år (standardavviket for aldersvariabelen var 12,8). Det var fjorten (12%) informanter i gruppen lokale, seksten (14%) næringsdrivende og 88 (75%) tilreisende i utvalget. Gjennomsnittlig lengde på utdannelsen for det finske utvalget var 11,8 år.

5.1 Tilknytning til Tanaelva

Intervjuene ble innledet med et åpent spørsmål der informanten ble bedt om å karakterisere spesielle særtrekk og kjennetegn ved elva. Svarene fra slike åpne spørsmål er vanligvis problematiske å analysere, da det ofte er svært variabelt hvor mange som besvarer dem, og fordi det kan være vanskelig å kategorisere de ulike svarene. I et forsøk på å systematisere svarene, ble de kodet om i 10 kategorier som synes relativt dekkende for den totale svarmengden. Det er spesielt to forhold som nevnes som betydningsfulle. Det er at elva er vakker og fin rent naturmessig (16,4%). Det andre forholdet dreier seg om at det finnes gode muligheter for annen type fiske her (62,3). Spesielt dette med varierte fiskemuligheter utover selve laksefiske i Tanaelva blir vurdert som mye viktigere i Finland enn i Norge.

Vi ønsket også på finsk side å vite hvorvidt fiskerne opplever Tana som en bedre lakseelv enn andre elver de fisker i. Åttitre prosent av fiskerne svarte bekræftende på dette spørsmålet.

Spørsmålet om hvor sterk følelsesmessig tilknytning fiskerne har til Tanaelva besvart på en skala fra 1 til 7, der 1 betyr svært liten tilknytning og 7 betyr svært sterkt tilknytning, viste at de lokale fiskerne hadde den sterkeste tilknytning. De lokale fiskernes gjennomsnittsskår var på 6,3, etterfulgt av de næringsdrivende (5,4) og de tilreisende (4,9).

Når det gjelder ulike motiver for å fiske i Tanaelva var det merkbare forskjeller mellom de ulike gruppene i den finske undersøkelsen. Vi ba informantene rangere (på en skala fra 1 til 7) fem ulike grunner til å fiske i Tanaelva.

Gjennomsnittsskåren for de tre gruppene næringsdrivende, andre lokale og tilreisende fiskere var for de 5 spørsmålene henholdsvis 5,1/3,1/1,0 for inntekter, 4,9/6,3/5,6 for fritidsaktiviteter, 5,0/6,2/5,0 for sosiale og kulturell sider, 4,3/5,1/2,8 for betydning for livskvalitet og 4,2/6,4/4,9 for viktigste fritidsaktivitet. For alle de fem spørsmålene var det signifikante forskjeller mellom noen eller alle tre gruppene. Svarene på disse spørsmålene fordelte seg omtrent som de gjorde på norsk side, med unntak for inntekter knyttet til fiske. Betydningen av inntekter var høyere for de lokale fiskerne i Finland, enn i Norge.

5.2 Kunnskap og fiskeerfaring

Kunnskap

Hvordan har fiskerne på finsk side lært seg å fiske i Tanaelva, og hvordan vurderer de selv sine kunnskaper om elva? For å ta det siste spørsmålet først, så hadde de tilreisende mindre selvvalgte kunnskaper enn både lokale og næringsdrivende finlendere. På en skala fra 1 "Svært dårlige kunnskaper" til 5 "Svært gode kunnskaper" var gjennomsnittsskåren for de tilreisende 3,2, mens den for de to andre gruppene var 4,3. Forskjellen i forhold til Norge på dette spørsmålet er at lokale fiskere uten fiskerett har høyere egenvurdert kunnskap, enn de lokale fiskerne i Norge uten laksebreve.

Opplæring

Hva gjelder opplæring viste undersøkelsen at blant laksebreveiere og næringsdrivende var det mest vanlig å lære av slekt og familie, og 79 prosent oppgir at det var slik de lærte å fiske. Bare 14 prosent av lokale og næringsdrivende oppga at de hadde lært å fiske av venner. Blant de tilreisende var det 50 prosent som lærte å fiske av slekt og familie, mens 50 prosent av de tilreisende lærte å fiske av venner.

Fiskeerfaring

Det var stor forskjell i antall år de ulike gruppene på finsk side hadde fisket i Tanaelva. De næringsdrivende hadde i gjennomsnitt fisket i elva i 42 år, andre lokale i 31 år mens de tilreisende hadde et gjennomsnitt på 12 år. Denne forskjellen reduseres noe om vi kontrollerte for fiskernes alder. Det var ingen signifikante forskjeller mellom lokale norske og lokale finske mht. antall år de har fisket.

Det var heller ingen forskjell mellom tilreisende på norsk og finsk side.

5.3 Utøvelsen av fiske

Fangst

Her var det som forventet en signifikant forskjell mellom gruppene, med næringsdrivende som de som fanger mest laks, andre lokale i en mellomposisjon, og tilreisende som de som fanget minst. Vi understreker imidlertid at dette er grove estimater, og at de ikke alltid er lett å få en nøyaktig oversikt over hvor mye laks som fiskes i Tanavassdraget. Anslagsvis fikk omkring halvparten av de næringsdrivende mer enn 100 kg fisk per år, og 70 prosent fikk mer enn 50 kilo. Blant andre lokale fikk omkring 40 prosent mindre enn 10 kilo og bare 10 prosent oppga at de fikk mer enn 100 kilo. Tallene for tilreisende var slik at omkring 70 prosent fikk mindre enn 10 kilo, og i denne gruppa var det ingen som oppga at de fikk mer enn 50 kilo. Når det gjaldt tilsvarende anslag for fisket som foregikk før 1990, viste resultatene at alle tre grupper fanget mer fisk før, spesielt for de tilreisende fiskere.

Fiskehyppighet

For å få et estimat av hvor ofte fiskerne var i elva, ba vi dem anslå sånn omtrent hvor ofte de fisker i Tanaelva per sesong. Vi skilte også mellom fiske de siste par-tre årene (dvs. perioden 1996 til 1999) og perioden før 1990. For perioden 1996 til 1999, var gjennomsnittlig fiskehyppighet 15 ganger per sesong. Det var her en klar forskjell mellom de tre gruppene, slik at de lokale fisket i gjennomsnitt 38 ganger per sesong, næringsdrivende 28 ganger per sesong, mens tilreisende fisket i gjennomsnitt 8 ganger per sesong. Forskjellen mellom tilreisende og de to andre gruppene var signifikant. Tilsvarende tall for en typisk sesong før 1990 var et totalt gjennomsnitt på 13 ganger per sesong, med gjennomsnitt for de lokale på 1 gang per sesong, næringsdrivende fisket 47 ganger per sesong og de tilreisende 7 ganger per sesong. Forskjellen mellom næringsdrivende og de to andre gruppene var signifikant. Det var ingen forskjell i antall fisketurer per sesong fra perioden før 1990 sammenliknet med tilsvarende tall nå. Grunnen til at de lokale kun fisket en gang per sesong og de næringsdrivende 47 ganger per sesong før 1990 er uvisst for oss. Trolig skyldes det feil i undersøkelsen. I Norge var tilsvarende tall for perioden 1996-1999 henholdsvis for laksebreveiere, andre lokale og tilreisende fiskere 35 ganger, 19 ganger og 8 ganger per sesong, med et gjennomsnitt på 21 ganger.

Annet fiske

Totalt 81 (69%) av de finske informantene oppga at de drev med annet fiske ved siden av laksefiske i

Tanaelva. Av ulike typer annet fiske er annet laksefiske mest utbredt (25% oppga at de drev med slikt fiske). Deretter følger fjellfiske (15%), sjøfiske (9%) og fiske etter sjøørret (7%). I tillegg oppga 45 prosent at de drev med annet fiske enn de kategoriene som er nevnt her. De finske fiskerne var omtrent like aktiv på annet fiske, som fiskerne i Norge. Forskjellen var først og fremst at det var færre som holdt på med annet laksefiske, og de var flinkere til å utnytte hvitfisk som abbor og gjedde.

5.4 Næring og næringsutvikling

Planer om fisketurisme

Det var kun to svar på spørsmålet om tilbud av tjenester. Begge disse kunne tenke seg å tilby tjenester mot betaling i tilknytning til laksefiske i Tanaelva. Ingen av de to hadde imidlertid noen konkrete planer.

Vi ba videre de fastboende også vurdere i hvilken grad de kunne tenke seg å drive med i alt seks konkrete typer tjenesteyting i tilknytning til laksefiske. Det var flest lokale fiskere som kunne tenke seg å tilby villmarksopplevelser (29%), nest mest guiding (21%) og tredje mest roing (14%) og bespising (14%). For næringsdrivende var det tilsvarende flest som kunne tenke seg å tilby villmarksopplevelser (98%), med overnatting (86%) og bespising (57%) på de neste plassene. Andelene som kunne tenke seg å tilby tjenester var omtrent den samme for lokale fiskere uten fiskerett i Finland og Norge, mens andelen for de næringsdrivende var mye høyere i Finland, enn for laksebreveiere i Norge. Samtidig var villmarksopplevelser og guiding mer populært i Finland, enn det var i Norge.

Utlendinger og utenbygdsfiskere

Det var ingen signifikante forskjeller mellom lokale, næringsdrivende lokale og tilreisende fiskere når det gjaldt holdninger til at utlendinger driver fritidsfiske i Tanaelva. På en skala fra 1 til 5, der 1 betyr svært negativt og 5 betyr svært positivt, var gruppegjennomsnittene henholdsvis 4,4, 4,8 og 4,2 for de tre gruppene. Det totale gjennomsnittet på finsk side var signifikant høyere enn tilsvarende tall fra den norske siden (gjennomsnittstallene var hhv. 4,0 og 4,3 i Norge). For holdninger til eventuelle endringer i det næringsmessige eller kommersielle laksefiske i elva i forhold til hvordan dette foregår i dag fant vi ingen forskjeller mellom de tre gruppene på finsk side. De finske tallene skilte seg imidlertid fra de norske ved at finnene var mer positive til at utenbygdsboende driver fiske i Tanaelva. Gjennomsnittene var 4,2 hos de norske informantene og 4,9 hos de finske informantene.

Endringer i garnfisket

Når det gjelder holdninger til endringer i det kommersielle laksefisket, var det ingen signifikante forskjeller mellom de tre gruppene på finsk side. De norske og finske informantene skilte seg imidlertid også på dette spørsmålet fra hverandre. På norsk side var gjennomsnittet 3,7, mens de på finsk side var 4,2.

Arbeidsplasser

Det var ingen forskjeller mellom de to landene på spørsmålene om det var ønskelig med flere arbeidsplasser i tilknytning til laksefisket. I begge land var dette ønskelig.

5.5 Syn på forvaltningen

Vi spurte de finske informantene hvor stor tillit de hadde til Utsjoki kommune. Her var det en signifikant forskjell mellom de tilreisende på den ene side, og lokale/næringsdrivende finlendere på den andre. På en skala fra 1 til 5, der 1 betyr svært liten tillit og 5 betyr svært stor tillit, hadde de tilreisende et gjennomsnitt på 4,1, mens lokale finlendere hadde et gjennomsnitt på 2,5 mens tallet for de næringsdrivende var 2,4. Forskjellen mellom de tilreisende i forhold til de to andre gruppene var signifikant. Sammenliknet med det norske utvalget finlendere vi at de tilreisende har den største tilliten til kommunen, og at de to gruppen (dvs. tilreisende på hhv. norsk og finsk side) ikke skiller seg signifikant fra hverandre. Tilliten til kommunen er imidlertid minst hos de finske næringsdrivende, som skiller seg signifikant fra de to gruppen av tilreisende. De finske næringsdrivende skiller seg imidlertid ikke signifikant fra de andre subgruppene i undersøkelsen (dvs. norske laksebreveiere, lokale på norsk side og lokale på finsk side). Når det gjelder tilliten til private initiativtakere, er det ingen forskjeller mellom de ulike gruppene, med unntak av de tilreisende på finsk side. Denne gruppe hadde en større tillit til de private initiativtakere enn de to lokale gruppene på norsk side.

6 Diskusjon

6.1 Fisketurisme i Norge.

Lokalt fiske og holdning til tilreisende fiskere

Undersøkelsen viser at lokalbefolkningen er sterkt knyttet til Tanaelva. De lokale fiskerne har svært lang fiskeerfaring og mye kunnskaper om elva. Denne kunnskapen er ofte ervervet gjennom opplæring fra slekt og venner. Fiskeaktiviteten er høy og stabil, både når det gjelder laksefiske med tradisjonelle fangstmetoder (drivgarn, stengsel, stågarn) og stang og annet fiske. Holdningen til tilreisende fiskere, både nordmenn og utlendinger, er overraskende positiv. Det oppleves generelt få konflikter knyttet til utøvelsen av fisket, selv om enkelte problemgrupper nevnes. "Samer" og tilreisende fiskere oppfattes i liten grad som problemgrupper.

Denne undersøkelsen bekrefter det som tidligere er beskrevet om Tanavassdragets store kulturelle og sosiale betydning (se f.eks. i NOU 1997). Med bakgrunn i den store deltagelsen i fisket, og betydningen laksen og laksefisket har både som matressurs, sosial arena og kulturbærer, må vassdraget kunne sies å være selve livsnerven i Tanadalen. De lokale fiskernes beskrivelse av fisket og dets betydning og den følelsesmessige tilknytning til elva, understreker dette. Laksefiskets sosiale betydning understrekes også av at opplæringen i fisket ofte skjer gjennom slekt og venner. En viktig kulturbærer er også det tradisjonelle fisket med stengsel, stågarn, drivgarn og not. I alle andre laksevassdrag i Norge er fisket med tradisjonelle fiskemetoder ut over stang og håndsnøre forbudt, med unntak for kastenotfisket i Neidenelva (kämpälä- eller livelakfisket) og teine-, garn- og flåtefisket i Numedalslågen (Reistad et al. 1992, NOU 1997, NOU 1999)¹. Vassdraget har dermed også en viktig kulturell betydning langt utover Tanadalen.

Stadig færre fiskere hevder imidlertid at laksefisket er svært viktig økonomisk. I Hansen (1988) oppga 35 prosent av laksebreveierne at laksefisket var svært viktig økonomisk, og gjennomsnittskåren på den firedelta skalaen var 2,8 (1 betyr ingen betydning og 4 betyr svært viktig). Selv om resultatene i denne undersøkelsen ikke er direkte sammenlignbar med våre resultater pga. av ulik skala, er den økonomiske betydningen tydelig redusert fra 1988 til 1999. Andelen av laksebreveierne som selger fangst er også gått ned fra omkring av fiskerne i 1987 (Hansen 1988) til litt

¹ Det blir i tillegg gitt enkelte dispensasjoner med hjemmel i Lakse- og innlandsfiskeloven for demonstrasjon av tradisjonelle fiskemetoder og ved stamfiske.

over halvparten 1999. Utviklingen i fisket understreker også endringer i økonomisk betydning. Det skjer en gradvis omfordeling av fangstene fra garnredskaper til stang, og fra lokale til tilreisende fiskere (jf. figur 5 og 9). En viktig årsak til disse endringene i fisket er at prisen på villaks ikke lenger greier å konkurrere med oppdrettslaksen, og at organiserte oppkjøpsordninger faller bort (se f.eks. Trosten 2000). Nedgangen i antall gårdsbruk i Tanadalen (SSB 2000) fører også til færre laksebreveiere og dermed færre aktive næringsfiskere.

Vår undersøkelse viser at for lokalbefolkningen er de inntektsmessige sidene av laksefisket sterkt integrert med de fritidsmessige. Dette betyr at rekreasjon er en like viktig drivkraft for fisket med de tradisjonelle og fangsteffektive redskapene, som det inntekter er. Hevd av fiskerett gjennom fiske betyr sikkert også en del. Det var et mindretall av laksebreveierne som ønsket å selge sin rett til å fiske, hvis dette hadde vært mulig. I diskusjonen om hvordan fisket med de tradisjonelle redskap skal reguleres, bør derfor de kulturelle, sosiale, rettighetsmessige og rekreasjonsmessige sidene vektlegges mer, enn det kiloprisen på laks bør gjøre.

Resultatene fra undersøkelsen i 1988, sammenlignet med resultatene i vår undersøkelse, viser at holdningen til tilreisende fiskere har blitt langt mer positiv i løpet av de siste 15 årene (Hansen 1988). Det er omtrent samme andelen av fiskerne som oppgir konflikter i forhold til tilreisende fiskere i dag som på midten av 1980-tallet, men langt flere lokale er positive til tilreisende fiskere. Flere turister, reduserte inntekter av laksefiske og økt betydning av turisme synes å være viktige årsaker til denne holdningsendringen.

Fisketurismen i Tanaelva

Det er få lokale fiskere involvert i fisketurisme i dag, men interessen for å starte opp med og troen på denne formen for turisme er relativt stor. En håndfull bedrifter utnytter laksefisket i sin virksomhet i dag. Kun for 2-3 av bedriftene kan laksefisket sies å være svært viktig for bedriftens aktivitet. Omfanget av fisketurismen i Tanaelva på norsk side i dag er svært beskjeden i forhold til mulighetene.

De lokale fiskerne har generelt et positivt syn på fiskereglene, selv om enkelte mener at reglene er for kompliserte og at garnfisket er for omfattende. Fiskerne oppfatter først og fremst offentlige bestemmelser utover fiskeregler, fiskereglene, lokale konflikter om ressursene og faren for forurensning som det største hinderet for utvikling av fisketurisme. Tilliten til offentlig forvaltning er generelt lav. Tana kommune oppfattes som lite interessert og imøtekommende i forhold til utvikling av turisme.

Fiskernes kjøp av varer og tjenester i forbindelse med fiske i Tanaelva i dag består hovedsakelig av fiskekort, kjøp av dagligvarer, kioskvarer, fiskeutstyr, bensin, overnatting og bespisning. Det er svært få tilreisende fiskere som kjøper roertjenester, guiding og andre "turopplevelser", først og fremst fordi disse tilbudene i liten grad er tilgjengelig.

I forbindelse med vår undersøkelse av fisketurismen i Tanaelva, ble det ikke spurt om hvor mye penger fiskerne bruker på kjøp av varer og tjenester under fiske. Ved å ta utgangspunkt i tidligere undersøkelser i Tanaelva og andre norske vassdrag, kan man imidlertid få en indikasjon på verdien av fisketurismen i dag. Hansen (1988) fant at tilreisende fiskere i norsk del av Tanaelva i 1986 hadde et samlet kjøp av varer og tjenester på omkring 1 million kroner. Antall solgte fiskedøgn til tilreisende turister var den gang under halvparten av hva det var i 1999, samtidig som laksefiskernes gjennomsnittlige kjøp av varer og tjenester har økt noe (Okstad og Gustavsen 1991, Aas et al. 2000). Dette indikerer at kjøp av varer og tjenester i forbindelse med laksefisket i Tana var på minst 3-4 millioner i 1999, trolig høyere.

Sammenlignet med undersøkelser av regionaløkonomiske ringvirkninger av laksefisket i vassdrag som Namsen (Okstad og Gustavsen 1989) og Numedalslågen (Assev 1997), er ringvirkningene i Tanaelva i dag svært beskjedene. Spesielt sett i forhold til samlet fangst av laks i vassdraget. Tilreisende fiskeres andel av de totale laksefangstene i norsk del av Tanaelva var 12 prosent i 1999. Hvis man tar utgangspunkt i en omsetning på 4 millioner kr for turistfiske i 1999 Tanaelva, blir omsetning per kg fanget laks på stang av tilreisende fiskere i underkant av 400 kr. Tall fra andre vassdrag i Norden (omregnet i 1999 kr), ligger på fra 700 kr til litt over 2500 kr (Okstad og Gustavsen 1989, Weissglas et al. 1996, Assev 1997). Verdiskapningen i forbindelse med laksefisket i Tanaelva kan økes både gjennom å få hver fisker til å kjøpe flere varer og tjenester, og ved å øke antall tilreisende fiskere.

"Turistprodukter" i forbindelse med laksefisket kan, i tillegg til selve fiskeopplevelsen (kjøp av fiskekort), grovt deles opp i transport til fiskeområdet, overnatting, servering og andre aktiviteter eller opplevelser (Norsk Turistutvikling udatert). I tillegg vil fisketuristen også kjøpe andre varer som fiskeutstyr, bensin, kioskvarer osv. under sitt fiskeopphold. Selve fiskeopplevelsen vil, i tillegg til fisketillatelsen eller fiskekortet, bestå av alt fra enkel informasjon og veiledning, til lån av utstyr, guiding og eller roing. Firmaene som selger disse produktene blir ofte kalt "turismeforetak" eller "turistentrepener" (Fiskeriverket 1999). Turismeforetaket kan velge å

satse på ett eller flere av disse "produktene". Basisen for alle turismeforetak er kunnskap om produkter, markedet og markedssegmenter. Med markedssegmentering menes en inndeling av fiskerne i ulike grupper eller segmenter etter hva de ønsker av varer, tjenester og opplevelser. Ofte deles fisketuristen inn i tre hovedgrupper; spesialisten, familiefiskeren og den tilfeldige fiskeren (Fiskeriverket 1999).

Hovedtyngden av turismeforetakene innenfor laksefiske i Tanaelva i dag, tilbyr hele produktspekteret beskrevet over, dvs. organiserer transport fra flyplassen, ordner med overnatting og servering, samt organiserer fisketuren og andre aktiviteter. Hovedproduktet er imidlertid overnatting og eventuelt servering, mens fiske og turaktiviteter er noe de organiserer på etterspørsel eller som de viderefremidler fra andre turismeforetak. Hovedsegmentet innenfor fisketurisme som det er satset på, er "fiske-spesialisten" som har laksefiske som hovedaktivitet. Og da hovedsakelig på innenlandsmarkedet. Graden av tilrettelegging varierer, men det er kun ett firma som har satset på det litt mer eksklusive markedet. De aller fleste turismeforetakene er små virksomheter som drives som tilleggsnæring, eventuelt med en eller noen deltidsansatte, og laksefiske er bare en av flere aktiviteter. Produktene som selges er lite utviklet, med unntak for et par av foretakene. Bedriftene har en del kunnskap om sin eksisterende kundegruppe, men kunnskapen om potensielle markeder og markedsutvikling innenfor fisketurisme er svært begrenset. Markedsføringen overfor fisketuristene er begrenset, men fordi dagens laksefiskere er trofaste kunder, fungerer dette rimelig bra. Problemet med dagens markedsføring er først og fremst at man i svært liten grad når nye potensielle fiskere.

I forbindelse med utvikling av fisketurisme i Norge og Sverige er det satt spesielt fokus på turistforetak (Fiskeriverket 1999, Bederoff 2000, Rolland 2000). Det er behov for en profesjonallisering av turismeforetakene gjennom bedre organisering og drift, samt utvikling og kvalitetssikring av produktene som skal selges. Dette kan skje gjennom overordnet planlegging (for eksempel kommunedelplan om turisme), skoling av turismeforetakene (drift, vertskapsrolle, produktutvikling, markedsføring, økonomi), nettverksbygging (både regionalt og lokalt) og utvikling av konkret samarbeid mellom foretakene. Fisketurisme er en næring som krever omfattende samarbeid mellom mange aktører, både private og offentlige, for å lykkes. Dette gjelder også for utvikling av fisketurisme i Tana. En positiv holdning i lokalsamfunnet til fisketurisme, en stabil og meget stor laksebestand, rike utmarksressurser for øvrig, mye villmarkspreget natur, rik kulturhistorie og eksisterende turisme, vil være viktige byggesteiner i en slik utvikling i Tanadalen.

Undersøkelsen viser at i befolkningen og blant fiskerne generelt synes økt satsning på fisketurisme å være relativt lite konfliktyllete. Leser man imidlertid lokale aviser eller deltar på møter hvor forvaltning av utmarksressursene er tema, blir bildet ett litt annet og de potensielle konfliktene større.

Enkelte av dagens turismeforetak hevder at en del samiske verdier kan fungere som barrierer for moderne forretningsdrift. Spesielt er det mange som har tatt opp at det er vanskelig for lokale fiskeguider eller roere å holde avtaler som er inngått. I samisk kultur står tanken om det gode liv sterkt (Oskal 1995, Keskitalo 1996). I dette ligger en verdsetting av frihet og uavhengighet til å følge naturens rytme. Innenfor en slik ramme vil det være krevende å utvikle fisketurisme, hvor en er avhengig å inngå faste avtaler med underleverandører. Turistprodukter selges ofte lang tid i forvegen, og det vil være liten forståelse for at "fiskeguiden" ikke stiller opp som planlagt. Dette krever turistforetakene planlegger i god tid, og at avtaler følges opp av begge parter.

Slektskapet blant samer er også mye omtalt og problematisert (Withaker 1955, Henriksen 1993). For det første er familiebegrepet et annet og mer "utvidet" enn i norsk kultur. Slektskapet fungerer slik at en gir fordeler til dem man regner seg i familie med. Man tar vare på hverandre, også sysselsettingsmessig.

Utvikling av fisketurisme kan også lett føre til økt kamp om lakseressursene. Økt utvikling av fisketurisme vil nødvendigvis kreve en viss omfordeling av fiskeressursene. I alle fall en maktforskyving fra laksebreveiere til fisketuristforetakene. Utviklingen på 90-tallet har gått mot mindre lokalt fiske og mer turistfiske, også på norsk side. En økt satsning på fisketurisme vil akselerere denne utviklingen, uten at de som innehar laksebrev, dvs. fiskeretten, får noen direkte økonomisk gevinst av denne omfordelingen. Hadde fiskeretten fulgt grunneierretten, kunne de ha valgt å leie ut disse rettighetene og selv fått inntektene. Nå vil de selv måtte starte opp et turismeforetak for å få et økonomisk utbytte av sin "fiskerett". Selv om interessen for dette blant laksebreveierne er relativt stor, vil ikke alle være komfortabel med en slik situasjon. Misunnelse og "janteloven" med bakgrunn i en slik ressurskonflikt, kan lett føre til barrierer for en videre utvikling. På sikt vil det derfor være viktig å finne ordninger hvor laksebreveierne selv disponerer fiskeretten og kan få inntekter av denne, uten selv å måtte fiske. Her vil modeller med kvoter (NOU 1999) og utarbeidelse av driftsplan for Tanavassdraget kunne være nyttig (Dervo og Østdahl 2000).

Fisketuristen og regulering av fisket

Undersøkelsen viser at tilreisende fiskere er trofaste kunder med lang fiskeerfaring i Tanaelva. De tilreisende fiskerne var hovedsakelig fra Østlandsområdet (40%), Finnmark (24%) og fra Sverige og Danmark (15%). Fisketuristene legger mest vekt på fiskemulighetene og den fine naturen når de beskriver hva som er mest betydningsfullt ved Tanaelva. På den negative siden betyr omfanget av garnfisket og forskjellsbehandlingen i forhold til lokale fiskere mest.

Tanaelva innehar alle de kvalitetene som laksefiskerne i Norge legger mest vekt på ved valg av fiskeelv; godt fiske, antall fiskere som fisker i elva, hyggelig sosialt miljø, fin natur og tidspunkt for når fisket er godt (Aas et al. 2000). Fisket har ikke blitt forringet på samme måte som laksefisket i andre vassdrag i Norge (NOU 1999). Dette er trolig årsaken til at man i Tanaelva ikke har opplevd den samme nedgangen i antall tilreisende fiskere. "Familiefiskeren" ser imidlertid ut til også her å ha blitt mer sjelden, som ellers i laksefisket i norske vassdrag (Aas et al. 2000).

Interessen for nye fiskere til å komme til Tanaelva er stor. En spørreundersøkelse blant laksefiskerne i Alta og Eibyelva, viste at kun 9 prosent av fiskerne hadde vært i Tana og fisket laks i 1998 (Birkelund et al. 2000). Hele 65 prosent av fiskerne kunne imidlertid tenke seg å fiske der i framtida.

Spesielt fra turistbedriftene i Tana kommer det fram at dagens regulering av fiske er til hinder for utvikling av fisketurisme. Det blir også hevdet at endringene av fiskereglene har ført til at store grupper av fiskere har blitt borte fra vassdraget. Dette gjelder f.eks. bestemmelser om lokal roer og bortfall av familiekort ved Storfossen.

Aas et al. (2000) har imidlertid vist at fiskernes fiskeinnsats påvirkes i liten grad av endringer i fiskereglene. Birkelund et al. (2000) viste også at de tilreisende fiskerne la relativt liten vekt på fiskereguleringene når de begrunnet hvorfor eller hvorfor de ikke kunne tenke seg å fiske i Tanaelva. Bortfallet av enkelte grupper av fiskere i vassdraget skyldes trolig i større grad endringer i deltakelse blant laksefiskerne generelt, enn reguleringene av fisket i Tanaelva. Det har i Norge skjedd store og til dels dramatiske endringer i laksefisket på 90-tallet, og antall laksefiskere er nær halvert (Aas et al. 2000). Selv om antall tilreisende fiskere i Tanaelva på norsk side ikke er redusert, men snarere økt litt i samme tidsrom, har det trolig også her skjedd endringer i hvem som fisker. En annen sak er at endringer i fiskereglene for Tana vil kunne gjøre laksefisket mer tilgjengelig for grupper som i utgangspunktet ikke eller i liten grad fisker laks i dag, f.eks. barnefamilier og de mer tilfeldige og lite

aktive fiskerne. Endringer av fiskereglene vil kunne gjøre det enklere å utvikle fisketurisme.

Fisketuristen og tilrettelegging

De tilreisende fiskerne etterspør aktiviteter som overnatting, bespisning, roing og andre fiske- og turaktiviteter. Dagens tilbud dekker ikke denne etterspørselen.

Når man skal prioritere hva som skal gjennomføres av tiltak, er det viktig først å foreta en segmentering av fiskerne. Ulike grupper av fiskere har behov for ulike tiltak. I vår undersøkelse har vi best kunnskap om de litt mer aktive fiskerne. De fleste av disse fiskerne hører trolig til kategorien "spesialister". Hvilke typer produkter det er aktuelt å utvikle i forbindelse med laksefiske er godt beskrevet i Norsk Turistutviklings informasjonsperm "Fisketurisme i laksevassdrag" (udatert). Med utgangspunkt i vår undersøkelse vil vi imidlertid beskrive noen av produktene som det spesielt er aktuelt å utvikle for fisket i Tanaelva.

Ved økt satsning på fisketurisme i Tanadalen vil det være behov for økt overnattingskapasitet og en tilpasning av tilbudet til den type fiskere etterspør. Undersøkelser har vist at laksefiskerne etterspør mest enkle overnattingstilbud som campingplasser og enkle husvær eller hytter (Aas et al. 2000). Kun 1 av 10 laksefiskere leid seg inn på hotell eller pensjonat. Utleie av fritidsboliger og husvære i tilknytning til gårdsbruk, vil raskt kunne øke overnattingskapasiteten i Tana. Dette er også en form for husvære som laksefiskerne finlendere attraktivt og som kan ha større markedsverdi enn hoteller og campinghytter. Turistforetaket "Din Tur" har erfaringer med denne formen for utleievirksomhet i Norge (www.dintur.no).

Et annet tilbud som mange etterspør og som turistforetakene har problemer med å skaffe er roertjenester. Hvis man greier å skaffe roer, er manges erfaring at det både er dyrt og at kvaliteten ikke alltid er like god. En løsning kan være å opprette en roerbank etter mønster av "Roerbanken i Grong" (Moe og Aalberg 2000). I Namsen har man valgt å profesjonalisere roervirksomheten gjennom skoling, ordnede arbeidsforhold (fast ansettelse, forsikring, sikkerhetsutstyr etc.) og organisere utleien. Organiseringen av roerbanken har økt statusen til roerne og gitt fiskerne en bedre garanti for tjenesten de kjøper. Roerbanken i Grong greier i dag å levere roertjenester til priser som ligger under det som er vanlig for roertjenester i Tanaelva.

For 1. gangsfolk i Tanaelva og for mindre aktive fiskere, vil guidede fisketurer være et aktuelt produkt. Tanaelva er spesiell ved sin størrelse og ved et lite tilrettelagt fiske. Veiledning i form av

guiding vil gjøre det lettere for ukjente fiskere og for "den tilfeldige fiskeren". Slike fisketurer kan også kombineres med båtturer, demonstrasjon av stengsel- og settegarnfiske eller tilberedning av laks. Det kan også være aktuelt å organisere utleie av fiskeutstyr i forbindelse med slike turer.

For familier som fisker og for andre turister vil det være aktuelt å utvikle ulike "villmarksopplevelser", andre former for fiske som sjøfiske og "fjellfiske" og ulike opplevelser med utgangspunkt i samisk kultur. Disse aktivitetene var det som flest fiskere kunne tenke seg å benytte i vår undersøkelse. Tilbudet er også aktuelt for fiskere som ønsker en avveksling fra laksefiske, og for familiemedlemmer som ikke er så interessert i laksefiske. For turister generelt vil dette også være et aktuelt tilbud. Muligheter og begrensninger i samisk reiseliv er godt beskrevet i Viken et al. (udatert). Som beskrevet tidligere ligger det spesielt godt til rette for å utvikle opplevelser knyttet til natur og kultur i Finnmark. For turistforetak som satser spesielt på fiske, kan aktivitetene beskrevet foran være med på å forlenge sesongen både i forkant og etterkant.

Det siste tilbudet vi ønsker å nevne er oppbygging av et elvesenter. Det vi tenker på her er en service-stasjon som kan selge fiskekort, informere om fiske, informere om laksefangster ("laksebørs"), formidle overnatting, koordinere roertjenester, drive utleie av utstyr, markedsføre Tanaelva og laksefisket (f.eks. gjennom en egen nettside) og formidle tilrettelagte villmarksopplevelser og samiske "reiselivsprodukter". Et slikt senter vil kunne fungere som et museum for samisk og finsk elvekultur, og være en katalysator for små reiselivsbedrifter i Tanadalen. Det vil også kunne være det trekkplasteret nesten alle reiselivsbedriftene og mange fiskere etterlyser. Det aller viktigste med et slik senter vil kanskje være at det setter fokus på Tanaelva som det egentlig store trekkplasteret i Tanadalen, men som merkelig nok ingen turistbedrifter har nevnt i vår undersøkelse. En av verdens største og mest intakte elver med atlantisk laks, med en vassdragsnatur få andre steder kan vise til.

6.2 Fisketurisme i Finland

Lokalt fiske og holdning til tilreisende fiskere
Også lokalbefolkningen i Finland er sterkt knyttet til Tanaelva. Fiskerne har svært lang fiskeerfaring og mye kunnskaper om elva. Denne kunnskapen er, som i Norge, ofte ervervet gjennom opplæring av slekt og venner. Fiskeaktiviteten er høy både når det gjelder laksefiske og annet fiske. Holdningen til tilreisende fiskere, både nordmenn og utlendinger, er overraskende positiv og høyere enn i Norge.

Interessen for å starte opp med turisme er relativt stor. Dataene sier ikke noe om hvor mange i utvalget som holder på i dag. Tilliten til offentlig forvaltning er generelt lav.

Fisketurisme i Finland

Spørreundersøkelsen i Finland har klare svakheter pga. metodiske mangler og et begrenset utvalg av informanter. Spesielt er det ikke mulig ut fra det begrensede utvalget av næringsdrivende og lokale fiskere uten fiskerett, å generalisere våre funn for disse gruppene. Det vi imidlertid ser, i den grad vi kan konkludere, er at resultatene i stor grad er sammenfallende med de norske resultatene. Dette til tross for at situasjonen er veldig forskjellig mht. den fisketurismen som foregår i de to land i dag. Det selges nesten 5 ganger så mange fiskedøgn til tilreisende turister i Finland sammenlignet med Norge. Det er tilrettelagt for en langt større utbygging av fritidsboliger i Finland og det er en helt annen eierstruktur for arealene langs vassdraget (Burgess 1996). De tilreisende fiskerne i Finland og Norge har imidlertid mange av de samme behovene under sitt fiske. Selv om de i mye større grad er tilrettelagt for fisketurisme i Finland, ser det også her ut til og være behov for å tilpasse tilbudet til det behovet fiskerne har.

Våre data gir ikke grunnlag for å beskrive nærmere aktuelle tiltak i Finland. Med bakgrunn i det som er beskrevet over, vil imidlertid mye av det som er beskrevet for Norge, også gjelde Finland. Det vil være store rasjonaliseringsgevinster i felles markedsføring og samarbeid om å utvikle reiselivsprodukter for Tanadalen. Begge land vil kunne dra nytte av økt satsning på fisketurisme, selv om det naturlig nok vil være noe ulikt behov for tiltak.

6.3 Oppsummering av tiltak

- Utarbeide en egen "turistplan" med målsetninger og konkrete tiltak.
- Utarbeide en driftsplan for vassdraget.
- Gjennomføre tiltak for å bevare tradisjonelt fiske, f.eks. fiskefestivaler og utvikling av turisttilbud knyttet til tradisjonelt fiske.
- Oppbygging av et lokalt nettverk for utveksling av erfaring i forbindelse med turisme.
- Skolering av guider og turistverter ut fra lokale forhold (her inngår også holdningsskapende arbeid).
- Utvikle "turistprodukter" som f.eks. overnatting, transport og ulike former for fiske og andre naturopplevelser.
- Gjennomføre fysisk tilrettelegging langs vassdraget som f.eks. rasteplasser, hvileplasser, parkering, skilting og fiskestier.

- Utvikle "kanaler" for informasjon og felles markedsføring, f.eks. nettside, brosjyrer, fiskekart og plakater.
- Tilpasse fiskereglene for fisketurisme.
- Utvikle en servicestasjon eller "elvesenter" med salg av fiskekort, informasjon om fiske, informasjon om laksefangster ("laksebørs"), formidling av overnatting, koordinering av roertjenester, utleie av utstyr, markedsføring av Tanaelva og laksefisket, formidling av tilrettelagte villmarksopplevelser og samiske "reiselivsprodukter".
- Gjennomføre tiltak for å sikre lokale inntekter knyttet til rettigheter, f.eks. gjennom kvoter og kvotebasert fiske.

7 Referanseliste

- Assev, A. 1997. Hvordan forvalte et mangfold av verdier? I referat fra konferansen "Naturforvaltning og samfunnsfag", Trondheim, 4. og 5. februar 1997: side 110 – 113. Direktoratet for naturforvaltning. DN-notat 1997-2.
- Burgess, P. 1996. Detnu: Southern habits in a Northern River – Fragmentation of a River System in Northern Fennoscandia. Thesis of the degree Master of Arctic Studies, Arctic Center, University of Lapland, (Rovaniemi, Finland, may 1996.
- Birkelund, H., Lein, K. og Aas, Ø. 2000. Elvebeskatning av laksefisket, sammenheng mellom regulering, beskatning og verdisetting av fisket: Dokumentasjon av informasjonsinnhentning. ØF-rapport nr. 03/2000. 69 s.
- Bederoff, D. 2000. Svenske erfaringer med fisketurisme – Hvor langt har vi kommet og hva kan vi oppnå? Innlegg på "Fisketurismekonferansen 2000 Hamar-Gammel næring - Ny giv. Hamar 25. og 26. oktober 2000.
- Cohen, J. 1992. A power primer. Psychological Bulletin, 112(1), 155-159.
- Dervo, B. K. og Østdahl, T. 2000. Lokal forvaltning av utnyttbare vilt- og fiskeresurser - status for 1998 og 1999. - NINA Oppdragsmelding 657: 1-78.
- Fiskeriverket. 1999. Fisketurisme – en naturlig næring! Förutsättningar och möjligheter för utvekling av svensk fisketurism. Fiskeriverket informasjon 1995:5. 55 s + vedlegg.
- FM i Finnmark. 1990. Laks til alle – alle til lags?. Finsk del av et fellesprosjekt om sportsfiske og næringsfiske i Tanavassdraget. FM i Finnmark rapport nr 35. 1990.
- Gudbrandsen, P.G. 1994. Med karjol og laksestenger i Norge for 150 år siden. Espa Lokalhistorisk forl. 123 s.
- Hansen, K. 1988. Laks til alle – alle til lags? Om laksefisket i Tanavassdraget. NIBR-rapport 1988:9.
- Henriksen, H. J. 1987. Laksefisek med posegarnstengsel. I Tanaelva. I Deatnu – teno – tana. Lokalhistorisk skrift for Tana historie- og museumslag 1987, s 20 - 24.
- Henriksen, J, F. 1993. Fra siida til samfunnsplanlegging : en betydnings- og endringsanalyse av siida og verdde som sosiale relasjoner i det samiske samfunnet. Hovedfagsoppgave. 140 s.
- Keskitalo, A.I. 1996. Sedentary and nomadic Sami in research program context. Diedut, nr 4:44-54.
- Moe, J.I. og Aalberg, E. 2000. Roerbanken i Grong – Et eksempel på kvalitetssikring og

- profesjonalisering av turismetilbud lokalt. Innlegg på "Fisketurisme-konferansen 2000 Hamar- Gammel næring - Ny giv. Hamar 25. og 26. oktober 2000.
- Moen, K. 1991. Tana – vårt beste laksevasdrag. I Ottar 2-91, nr 185: s 63-67.
- Moen, K. upublisert. Utvikling av fiskeregler i Tanavassdraget 1872-199x – Om den norske statens forvaltning.
- Niemi, B.R. 1981. Fra Tanaelvas historie – 16. og 17. hundretallet. I Tanaelva. I Deatnu – Teno – Tana. Lokalhistorisk skrift for Tana historie- og museumslag 1981, s 71 - 82.
- Norsk Turistutvikling. Udatert. Fisketurisme i laksevasdrag. Håndbok. Norsk Turistutvikling a.s. Lillehammer.
- NOU. 1997. Naturgrunnlaget for samisk kultur. Norges offentlige utredninger 1997:4.
- NOU. 1999. Til laks åt alle kan ingen gjera? Om årsaker til nedgangen i de norske villaksbestandene og forslag til strategier og tiltak for å bedre situasjonen. Norges offentlige utredninger 1999:9.
- Oskal, N.A. 1995. Det rette, det gode og reinlykken. Doktoravhandling. Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Okstad, A. og Gustavsen, T. 1989. Økonomiske ringvirkninger av laksefiske i Namsen-vassdraget. NTF Rapport 1989-13: 1-68.
- Reistad, H., Karlsen, R. L. og Karlsen, E. 1992. Fiskeribiologiske undersøkelser i Neidenvassdraget 1989 – 1992. Fylkesmannen i Finnmark; Miljøvernavdelingen. Rapport nr. 5 – 1992.
- Rolland, S.O. 2000. Fisketurisme i Norge og Sverige – trender, markedsføring og konkurransefortrinn. Fisketurismens plass i en stor næring. Innlegg på "Fisketurismekonferansen 2000 Hamar- Gammel næring - Ny giv. Hamar 25. og 26. oktober 2000.
- Pedersen, S. 1981. Glimt fra det engelske fisket i Tana på 1800-tallet. I Deatnu – Teno – Tana. Lokalhistorisk skrift for Tana historie- og museumslag 1981, s 39 - 55.
- SSB 2000. Jordbrukstillingen 1999 - tall for kommunene.
- Trosten, L.T. 2000. Tanalaksen utkonkurrert av oppdrettslaks: Slutt på oppkjøp. Sagat nr 110 – lørdag 23. september 2000, s 8.
- Tønnesen, S. 1979. Retten til jorden i Finnmark. 2. utg. Universitetsforlaget.
- Viken, A., Bakken, T., Midtgard, M.R., Rinden, H. og Borch, T. udatert. Innovasjoner i samisk reiseliv. Innovasjonsanalyse REGINN – Troms/Finnmark: Delprosjekt III.
- Vorkinn, M. Aas, Ø. Og Kleiven, J. 1997. Friluftsutøvelsen blant den voksne befolkningen – utviklingstrekk og status i 1996. ØF-Rapport nr. 07/1997. 101 s + vedlegg.
- Weissglas, G., Alatalo, M. og Appelblad, H. 1996. Lax i strida strömmar. Sportsfisket som regional utvecklingsresurs – Kulturgeografiska institutionen, Umeå Universitet. Gerum 31-1996: 209 s.
- Withaker, I. 1995. Social relations in nomadi Lappish community. Oslo: Norsk Folkemuseum.
- Aas, Ø., Birkelund, H. og Thrane, C. 2000. Laksefiskere i Orkla, Årgårdsvassdraget, Namsenvassdraget, Altaelva og Eibyelva: Fiskevaner, holdninger til reguleringer av fisket og økonomisk forbruk. NINA Oppdragsmelding 673: 1-79.

Vedlegg 1. Statistiske analyser

I denne undersøkelsen ble alle analyser utført ved hjelp av statistikkprogrammet SPSS 9.0 for Windows. I tillegg til frekvensfordelinger og beskrivende statistikk, ble krysstabulering med kji-kvadrat signifikanstesting benyttet. Denne analysen ser på sammenhengen mellom kategorielle ("kvalitative") variabler, dvs. variabler som ikke inneholder naturlige kvantiteter. Kjønnsvariabelen (mann eller kvinne) er et eksempel på en kategoriell variabel. Kji-kvadrat testen beregner hvorvidt det mønsteret man finner når man analyserer flere slike kategorielle variabler sammen, kan betraktes som tilfeldig eller ikke.

Videre undersøkte vi gjennomsnittsforskjeller mellom ulike grupper ved hjelp av t-tester og enveis variansanalyser. Logikken bak t-testene er å beregne følgende sannsynlighet: Gitt at vi observerer forskjeller i gjennomsnittsverdier for to grupper i utvalget vårt, hvor sannsynlig er det at dette funnet er representativt for hele populasjonen (og ikke skyldes en tilfeldighet ved det utvalget vi har samlet data fra)? Dersom sannsynligheten er mindre enn 5% for at vårt funn skyldes en tilfeldighet, sier vi at forskjellen er statistisk signifikant på $p < .05$ nivå. (implisitt i denne logikken ligger det også noen statistiske forutsetninger, bl.a. en antakelse om at alle observerte forskjeller i utvalget skyldes tilfeldigheter). I prinsippet brukes det samme resonnementet i enveis variansanalyser også, men her kan man analysere forskjellen mellom flere enn to grupper.

Videre ble følgende analyser benyttet:

Korrelasjonsanalyser, som uttrykker samvariasjon mellom to variabler. Høy samvariasjon mellom to variabler betyr at deltakere som har høye verdier på den ene variabelen også tenderer til å ha høye verdier på den andre variabelen. Vi får en negativ korrelasjon dersom deltakere som har høye verdier på den ene variabelen tenderer til å ha lave verdier på den andre variabelen. Styrken på denne samvariasjonen beregnes i såkalte korrelasjonskoeffisienter, som varierer fra -1 (perfekt negativ samvariasjon) via 0 (ingen samvariasjon) til +1 (perfekt positiv samvariasjon). Vanligvis regner man i samfunnsfagene at korrelasjonskoeffisienter mindre enn 0.30 uttrykker liten samvariasjon, at de mellom 0.30 og 0.50 uttrykker middels samvariasjon, og at koeffisienter over 0.50 uttrykker sterk samvariasjon (Cohen 1992).

Regresjonsanalyser, som ofte brukes for å undersøke hvorvidt en eller flere variabler (uavhengige variabler) er årsaker til en annen variabel (avhengige variabel). I tillegg til å beskrive styrken og retningen av forholdet mellom avhengig og uavhengige variabler, uttrykker også regresjonsanalysen hvor stor felles forklaring de uavhengige variablene (UV) gir av den avhengige variabelen (AV), og hvor stor unike forklaring hver enkelt variabel gir. Regresjonsanalysen gir altså muligheter for å undersøke såkalte spuriøse eller falske sammenhenger mellom de variablene som trekkes med i analysen. Dette gjør at regresjonsanalysen har et betydelig større potensiale enn korrelasjonsanalysen.

Faktoranalyser, brukes ofte til å gruppere variabler som har en innbyrdes samvariasjon (korrelasjon). I denne rapporten ble kun eksplorerende faktoranalyser benyttet og hensikten var å finne fram til hvilke variabler som best indikerer en bakenforliggende (teoretisk) størrelse. For eksempel vil flere spørsmål som dreier seg om motiver for å drive laksefiske kunne være indikatorer for det samme, underliggende fiskemotivet. Hvis man ved faktoranalyse finner flere slike underliggende dimensjoner (faktorer) vil det være rimelig å slå sammen de spørsmålene som tilhører denne faktoren til en samlevariabel. Da oppnår man både å redusere antall variabler, samt å få et mer stabilt mål på det fenomenet man vil analysere. Faktoranalysen er også et godt hjelpemiddel for å forstå hvilke strukturer som ligger bak de variablene som analyseres.

Vedlegg 2. Spørreundersøkelsen i Norge

Innhold

Utvalget	35
Tilknytning til Tanaelva	36
Fiskeerfaring og kunnskap	38
Opplæring	42
Fangst	42
Redskapsbruk	43
Annet fiske	44
Fiskeinnsats	44
Holdninger til fisketurisme	45
Holdninger til utlendinger og utenbygds-fiskere	49
Holdninger til garnfiske	51
Arbeidsplasser	52
Holdninger til annen næringsutvikling	53
Problematiske grupper	55
Syn på forvaltningen	55
Åpenhet og subjektiv mestringsevne	57

Spørreundersøkelsen i Norge

Utvalget

Det var 164 menn (76%) og 49 kvinner (23%) i det norske utvalget, totalt 216 informanter. Gjennomsnittsalderen var 45,5 år, med den yngste på 8 år og den eldste på 87 år (standardavviket for aldersvariabelen var 15). Det var 73 (34%) informanter i gruppen laksebreveiere, 71 (33%) i gruppen lokale fiskere uten laksebrev og 72 (33%) personer i gruppen tilreisende. Blant de lokale var 50 (23%) bosatt i Nedre Tana, 49 (23%) var bosatt i Midtre Tana og 45 (21%) var bosatt i Øvre Tana. Bostedsfordelingen for de tilreisende er vist i **tabell 1.1**. Vi ser at det er en stor andel fiskere fra Østlandsområdet (spesielt Østfold og Akershus), og fra Finnmark. Dessuten kommer omtrent 10 prosent av de tilreisende fra Sverige og omkring 5 prosent fra Danmark.

Tabell 1.1. Bosted for tilreisende fiskere i Tanaelva (antall og prosent).

	Antall	Prosent	Valid prosent
Finnmark	17	23,6	27
Østfold	15	20,8	23,8
Akershus	9	12,5	14,3
Sverige	8	11,1	12,7
Danmark	4	5,6	6,3
Buskerud	3	4,2	4,8
Troms	2	2,8	3,2
Oppland	1	1,4	1,6
Vestfold	1	1,4	1,6
Rogaland	1	1,4	1,6
Hordaland	1	1,4	1,6
Nordland	1	1,4	1,6
Besvart	63	87,5	100
Mangler	9	12,5	
Totalt	72	100	

Merk: Med valid prosent menes prosent blant de (63) som har besvart spørsmålet.

Gjennomsnittlig lengde på utdannelsen for hele utvalget var 13 år. For lokale var gjennomsnittlig utdanning 12 år, mens det for tilreisende var 14 år. Yrkesmessig har utvalget den fordeling som er vist i **tabell 1.2**.

Tabell 1.2. Yrkesfordeling for utvalget (antall og prosent).

Yrke	Antall svar	Prosent
Offentlig tjenesteyting	41 (30/11)	19,0 (21/15)
Håndverk/industri/bygg/anlegg	38 (22/16)	17,6 (15/22)
Privat tjenesteyting	33 (22/11)	15,3 (15/15)
Undervisning/forskning	23 (13/10)	10,6 (9/14)
Pensjonist	20 (18/2)	9,3 (13/3)
Bonde	19 (19/0)	8,8 (13/0)
Student	17 (6/11)	7,9 (4/15)
Fiske/fangst	10 (5/5)	4,6 (4/7)
Annet	8 (5/3)	3,7 (4/4)
Hjemmeværende	3 (2/1)	1,4 (1/1)
Transport/post/telefon	3 (1/2)	1,4 (1/3)
Reindriftsnæring	1 (1/0)	0,5 (1/0)
Total	216 (144/72)	100,0

Merk: Svarfordeling for de enkelte gruppene er presentert i parentes, i rekkefølgen (lokale/tilreisende).

For å få en grov oversikt over informantenes inntektsnivå, spurte vi fiskerne om hvor stor inntekt deres respektive husholdninger hadde i 1998. Svarene ble kategorisert som vist i **tabell 1.3**, og avslører at det ikke er store inntektsforskjeller mellom de tre gruppene (En krysstabulering av fiskergruppe og inntekt viser ingen signifikante forskjeller mellom dem).

Tabell 1.3. Husholdningsinntekt i NOK fordelt på undergrupper og hele utvalget (prosent).

Gruppe	< 100. 000	100 000 – 299 000	300 000 – 499 000	> 500 000
Laksebreveiere	7	44	36	14
Lokale stangfiskere	16	41	32	10
Tilreisende	13	43	28	13
Hele utvalget	12	43	32	12

Vi var også interessert i å kartlegge kulturell identitet og tilhørighet. Nå er det gjerne slik at enkelte er veldig klare på sin identitet, mens andre er mer usikre eller føler tilhørighet med flere etniske grupper. Vi spurte derfor informantene om i hvor stor grad de føler seg som henholdsvis norske, samiske eller finske (eventuelt annen tilhørighet). **Tabell 1.4** leses slik at i den første gruppen (laksebreveierne) i gjennomsnitt føler seg 63 prosent norsk, 66 prosent samisk og 31 prosent finsk. Prosentsummen overstiger 100, hvilket antyder at informantene føler tilhørighet til mer enn en etnisk gruppe. Det samme gjelder for de to andre gruppene (dvs. lokale stangfiskere og tilreisende fiskere). I denne analysen tok vi bare med fiskere med hjemmeadresse i Norge. Det er signifikante forskjeller mellom gruppene når det gjelder norsk tilhørighet, men ingen forskjeller for de to andre tilhørighetene.

Tabell 1.4. Etnisk tilhørighet fordelt på undergrupper og hele utvalget (%).

Gruppe	Norsk	Samisk	Finsk
Laksebreveiere	63	66	31
Lokale stangfiskere	76	59	27
Tilreisende	94	41	10
Hele utvalget	79	60	27

Tilknytning til Tanaelva

Intervjuet ble innledet med et åpent spørsmål der informantene ble bedt om å karakterisere spesielle særtrekk og kjennetegn ved elva (utover at det er Norges største lakseelv mht fangstmengder). Svarene fra slike åpne spørsmål er vanligvis problematiske å analysere, da det ofte er svært variabelt hvor mange som besvarer dem, og fordi det kan være vanskelig å kategorisere de ulike svarene. For denne undersøkelsens vedkommende, viste informantene usædvanlig stort engasjement i besvarelsen av det åpne spørsmålet. Det kan naturligvis henge sammen med at spørsmålet kom i begynnelsen av intervjuet, men innholdet i svarene tyder helt klart på at, spesielt for lokalbefolkningen, så er Tanaelva en meget viktig elv. Svar som "elva betyr alt", "Elva er mitt liv" eller "Uten elva hadde jeg flyttet" viser at mange føler seg sterkt knyttet til elva, og oppfatter den til å være selve hovednerven i Tanasamfunnet. I et forsøk på å systematisere svarene, ble de kodet om i 22 kategorier som synes relativt dekkende for den totale svarmengden. Svarmønsteret for de omkodete svarene er gjengitt i **tabell 1.5**. Det er spesielt fem forhold som nevnes som betydningsfulle. Det er at elva er vakker og viktig for rekreasjon, at den er mangfoldig, at den er (og ikke minst har vært) viktig for sosialt og kulturelt liv i Tana, at garnfiske er unikt og at det er en grenseelv.

Svarene for de tre gruppene er gjengitt i parentes (laksebreveiere/andre lokale/tilreisende) og viser at fordelingen er noe ulik for de tre gruppene, selv om det også er en rekke likheter i svarfordelingene. Når det gjelder forskjeller, ser vi at betydningen av næringsfiske utelukkende er besvart av laksebreveierne, og at oppfatningen av at lokalbefolkningen har for mange rettigheter utelukkende er framhevet av tilreisende. Det er også få (relativt sett) blant laksebreveierne som understreker elvas estetiske og rekreasjonsmessige verdi (14% mot 31% blant andre lokale), og dens mangfoldighet (11% mot 29% blant de tilreisende). Naturlig nok er det også flere av de lokale som understreker elvas sosiale og kulturelle betydning (henholdsvis 13% og 14%), men legg merke til at også 5 prosent av de tilreisende påpeker også denne dimensjonen. At elva er en viktig ferdselsåre understrekes primært av laksebreveiere, et forhold som også gjelder påstanden om at "elva betyr alt".

Tabell 1.5. Omkodning av åpne spørsmål om Tanaelvas særegenheter.

Særegenheter ved Tanaelva	Antall svar	Prosent	Valid prosent
Vakker elv som er viktig for rekreasjon	44 (9/18/17)	20,4	23,5 (14/31/26)
Mangfoldig elv (inkl. sideelver + ørretfiske)	36 (7/10/19)	16,7	19,3 (11/17/29)
Viktig sosialt kulturelt	19 (8/8/3)	8,8	10,2 (13/14/5)
Unikt garnfiske	18 (11/4/3)	8,3	9,6 (18/7/5)
Grenseelv	14 (3/7/4)	6,5	7,5 (5/12/6)
Elva betyr alt	7 (7/0/0)	3,2	3,7 (11/0/0)
Ledende ferdselsåre	6 (5/1/0)	2,8	3,2 (8/2/0)
Næringsmulighetene	6 (6/0/0)	2,8	3,2 (10/0/0)
Lokalbefolkningen har for mange rettigheter	5 (0/0/5)	2,3	2,7 (0/0/8)
God plass til alle	4 (2/1/1)	1,9	2,1 (3/2/2)
Lett tilgjengelig	4 (0/2/2)	1,9	2,1 (0/3/3)
Bra badeplass	4 (0/2/2)	1,9	2,1 (0/3/3)
Billig å fiske her	4 (0/2/2)	1,9	2,1 (0/3/3)
Sære regler for tilreisende	4 (0/0/4)	1,9	2,1 (0/0/6)
Spesiell elv ("Dette er min elv")	3 (0/1/2)	1,4	1,6 (0/2/3)
Masse smålaks	2 (0/0/2)	0,9	1,1 (0/0/3)
Krevende å fiske her	2 (0/1/1)	0,9	1,1 (0/2/2)
Forurenset elv	1 (1/0/0)	0,5	0,5 (2/0/0)
Elva har sjel	1 (1/0/0)	0,5	0,5 (2/0/0)
Trekker turister	1 (1/0/0)	0,5	0,5 (2/0/0)
God smak på laksen	1 (0/1/0)	0,5	0,5 (0/2/0)
Enkelte tror de eier elva	1 (0/1/0)	0,5	0,5 (0/2/0)
Antall avgitte svar	187 (63/59/65)	86,6	100
Missing	29	13,4	
Totalt	216	100	

Merk: Med valid prosent menes prosent blant de som har besvart spørsmålet. Svarfordeling for de enkelte gruppene er presentert i parentes, i rekkefølgen laksebreveiere/andre lokale/tilreisende.

Åpne spørsmål som dem presentert over er ofte nyttige for å avdekke mangfold og variasjon i et utvalg, samt å få fram informantenes egne beskrivelser og begreper av et studieområdet. Ofte vil det imidlertid være nyttig å la alle informantene markere sitt syn på eksplisitte spørsmål, slik at en kvantitativ sammenlikning kan foretas. Vi møtte en slik strategi ved rett og slett å spørre informantene om de syntes at Tanaelva er en bedre lakseelv enn andre lakseelver de kjenner til. **Tabell 1.6** viser at to tredjedeler av informantene mente at den er det. Vi gjør oppmerksom på at disse svarene gjelder for fiskere som oppgir at de også har fisket i andre lakseelver. Den totale andel svar (167) er derfor lavere enn total utvalgsstørrelse. I parentes i "Valid prosent-kolonnen" har vi satt opp hvordan fordelingen er for de tre gruppene av a) lokale med laksebrev, b) andre lokale fiskere og c) tilreisende laksefiskere. Det er tydelig at det spesielt er laksebreveiere som mener at Tanaelva er den beste lakseelva de kjenner (91% av laksebreveierne som også har erfaring fra andre lakseelver mener det), mens blant de tilreisende er det 62 prosent som mener Tanaelva er den beste lakseelva de kjenner.

Tabell 1.6. Er Tanaelva en bedre lakseelv enn andre lakseelver?

	Antall svar	Prosent	Valid prosent
Ja	125	74,9	74,9 (91/78/62)
Nei	27	16,2	16,2 (2/6/4)
Vet ikke	15	9,0	9,0 (7/17/33)
Total	167	100,0	100,0

Merk: Med valid prosent menes prosent blant de som har besvart spørsmålet. Tallene i parentes i denne kolonnen er svarprosenten for henholdsvis laksebreveiere/andre lokale/tilreisende.

Dette forholdet mellom de tre gruppene kommer også til uttrykk i spørsmålet om hvor sterk følelsesmessig tilknytning fiskerne har til Tanaelva. På en skala fra 1 til 7, der 1 betyr svært liten tilknytning og 7 betyr svært sterkt tilknytning, hadde laksebreveierne et gjennomsnitt på 6,3, andre lokale fiskere hadde 5,5 mens tilreisende fiskere hadde et gjennomsnitt på 4,3. Forskjellen mellom gruppene var signifikant ($p < 0,01$).

Når det gjelder ulike motiver for å fiske i Tanaelva var det også merkbare forskjeller mellom de ulike gruppene. Vi ba informantene rangere (på en skala fra 1 til 7) fem ulike grunner til å fiske i Tanaelva. Svarfordelingen er presentert i **tabell 1.7**, som viser at for fire av de fem spørsmålene var det signifikante forskjeller mellom noen eller alle tre gruppene. Bare for spørsmålet om betydningen av Tanafisket som fritidsaktivitet (spørsmål 2) skåret informantene i de tre gruppene omtrent like høyt (dvs. at det ikke var noen signifikante forskjeller mellom gjennomsnittskårene i gruppene). For de øvrige spørsmålene skåret imidlertid laksebreveierne høyere enn enten den ene eller begge de to andre gruppene. Se **tabell 1.7** for detaljer.

Tabell 1.7. Motiver for å fiske i Tanaelva. Spørsmål med signifikante forskjeller mellom gruppene er markert med uthevet skrift.

Spørsmål:		N	Gj. sn	Sign. ¹⁾
1) Fiske i Tanaelva er inntektsmessig svært viktig for meg.	1 Laksebreveiere	73	2,8	2, 3
	2 Andre lokale	71	1,3	1
	3 Tilreisende	72	1,1	1
	Alle	216	1,7	
2) Som fritidsfiske er laksefiske i Tanaelva svært viktig for meg.	1 Laksebreveiere	73	5,5	
	2 Andre lokale	71	5,3	
	3 Tilreisende	72	5,3	
	Alle	216	5,4	
3) De sosiale og kulturelle sidene ved laksefiske i Tanaelva er viktig for meg.	1 Laksebreveiere	73	6	3
	2 Andre lokale	71	5,5	3
	3 Tilreisende	72	4,8	1,2
	Alle	216	5,5	
4) Uten laksefisket i Tanaelva ville livet på en måte miste noe av sin mening.	1 Laksebreveiere	73	5,7	2,3
	2 Andre lokale	71	4,6	1,3
	3 Tilreisende	72	3,2	1,2
	Alle	216	4,5	
5) Laksefiske i Tanaelva er faktisk den fritidsaktivitet som jeg synes det er mest interessant å drive med.	1 Laksebreveiere	73	5,4	2,3
	2 Andre lokale	71	4,5	1
	3 Tilreisende	72	4,3	1
	Alle	216	4,7	

Merk:¹⁾ = Oppgitt tall markerer hvilke(n) gruppe(r) denne gruppa er signifikant forskjellig fra ($p < 0,05$).

I en *faktoranalyse* av disse fem spørsmålene framkom en faktor for de lokale fiskerne (både laksebreveierne og andre lokale), mens analysen blant tilreisende resulterte i en to-faktor-løsning. Selv om gruppestørrelsene (omkring 70 informanter i hver gruppe) er i minste laget for en faktoranalyse, er det interessant å merke seg at de inntektsmessige aspektene integreres i de fritidsmessige for lokale fiskere, mens dette ene spørsmålet skiller seg ut hos de tilreisende.

Fiskeerfaring og kunnskap

Med tanke på tradisjoner og muligheter for å bevare særegne fisketeknikker kan det være informativt å vite noe om hvordan fiskerne har lært seg å fiske i Tanaelva, og hvordan de selv vurderer sine egne kunnskaper om elva. Dette er altså fiskernes egne subjektive vurderinger av sin kunnskap om Tanaelva, og som vi kanskje ville forvente, hadde laksebreveierne den høyeste skåren på dette spørsmålet. Deres gjennomsnittskår på 4,0 (på en skala fra 1 "Svært dårlige kunnskaper" til 5 "Svært gode kunnskaper") var signifikant forskjellig fra de to andre gruppene. Interessant nok var det ingen forskjell i selv-vurdert kunnskap for lokale fiskere uten laksebrev og tilreisende fiskere. Dette til tross for at de lokale har fisket nesten tre ganger så lenge i elva som de tilreisende (21 år mot 8 år). Blant de lokale har laksebreveierne i gjennomsnitt fisket i 37,5 år mens de lokale stangfiskerne i gjennomsnitt har fisket i 20,6. Forskjellen i antall år fisket er signifikant for alle tre gruppene ($p < 0,001$). Denne forskjellen gjelder selv om vi kontrollerer for fiskernes alder.

Begge disse gruppen skåret 3,2 på en selv-vurdering av kunnskaper om selve Tanaelva. Det antyder en forskjell i sammenhengen mellom antall år man har fisket, og selv-vurdert kunnskap avhengig av hvilken gruppe man tilfører. Vi kan undersøke dette nærmere ved hjelp av en hierarkisk regresjonsanalyse (4 modeller benyttes i dette tilfellet). Vi ser først på forholdet mellom kunnskaper om Tanaelva og antall år man har fisket i elva (modell 1). Deretter inkluderer vi hvorvidt fiskerne er lokale eller tilreisende (modell 2). Vi kan også tenke oss at hvor ofte man fisker per sesong også influerer på opplevd kunnskapsnivå, og denne variabelen legges derfor inn i analysens modell 3. Denne variabelen angår et anslått gjennomsnitt av fisketurer per sesong i de senere årene. Den fjerde og siste modellen består av å inkludere anslått hyppighet av fiske per sesong før 1990. Resultatene av denne analysen er gjengitt i **tabell 1.8**, og avslører at antall år man har fisket i utgangspunktet er bestemmende på selv-rapportert kunnskapsnivå. Dette kan leses av regresjonskoeffisienten (standardisert regresjonskoeffisient også kalt beta (β)) som i den første modellen er på 0,26 ($p < 0,01$). I modell 2 er fiskernes gruppetilhørighet inkludert, og det viser seg at dette har en effekt. Siden lokale fiskere er kodet 0 og tilreisende er kodet 1, vil positive koeffisienter bety at tilreisende har høyere skåre på den avhengige variabelen, altså at de vurderer at de har bedre kunnskaper om elva enn de lokale (etter at vi har kontrollert for antall år de har fisket). Den neste modellen viser at antall ganger man fisker per sesong (som et anslått gjennomsnitt av de siste to til tre årene) også påvirker kunnskapsnivået. Modell 4 har i tillegg inkludert fiskehyppighet i tidligere år (anslått gjennomsnitt for en typisk sesong før 1990). Vi ser at denne variabelen har en litt spesiell effekt. For det første har den i seg selv en sterk effekt på kunnskapsnivået. I tillegg påvirker den effekten fra både antall år man har fisket og effekten av hyppighet per sesong i senere tid. Disse to er nå ikke lenger signifikante. Det betyr at de viktigste prediktorer for kunnskapsnivået om Tanaelva er hvor aktive fiskerne var før 1990, og hvorvidt de er lokale eller tilreisende.

Tabell 1.8. Hierarkisk regresjonsmodell for egen-vurdert kunnskap om Tanaelva (avhengig variabel) og antall år man har fisket, lokale/tilreisende fiskere, og hyppighet av fiske per sesong (uavhengige variabler).

Modell	Avhengig variabel	Forklart varians (justert R^2) ¹	Standardiserte koeffisienter	t-verdi	Sig.
1	Antall år fisket	0,06	0,26	3,2	0,002
2	Antall år fisket	0,14	0,40	4,7	0,000
	Gruppe (Lokale =0, tilreisende =1)		0,33	3,8	0,000
3	Antall år fisket	0,28	0,20	2,3	0,019
	Gruppe (Lokale =0, tilreisende =1)		0,38	4,8	0,000
	Hvor ofte nå?		0,43	5,3	0,000
4	Antall år fisket	0,31	0,14	1,6	0,105
	Gruppe (Lokale =0, tilreisende =1)		0,39	5,1	0,000
	Hvor ofte nå?		0,21	1,8	0,071
	Hvor ofte før?		0,33	2,7	0,006

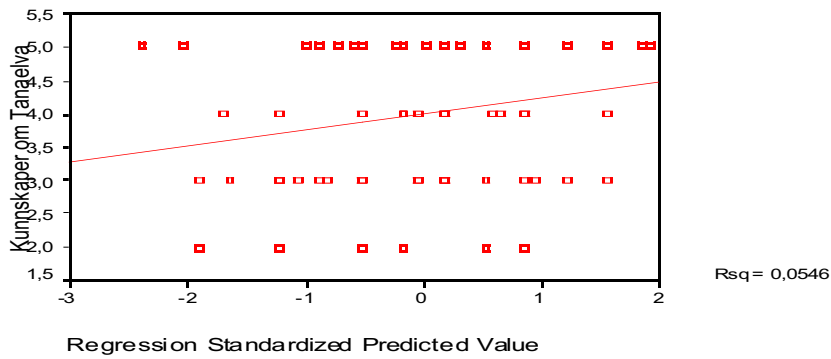
Merk: ¹) Økningen i forklart varians er signifikant for hver modell ($p < 0.01$).

At tilreisende skal ha høyere kunnskapsnivå enn lokale fiskere er noe underlig. Det kan ha med måten man vurderer sin egen kunnskap vel så mye med faktisk kunnskap å gjøre. Det kan godt tenkes at erfaring (antall år man fisker og hyppighet de siste to til tre årene) har ulik effekt på egen-vurdert kunnskap for de ulike gruppene i undersøkelsen. Dette er analysert i **figur 1.1** og **figur 1.2**. I den første figuren ser vi regresjonslinjen og interceptet når kunnskap om Tanaelva blir regresjonsanalysert mot antall år man har fisket. Figuren viser to ting. For det første er regresjonslinjen minst bratt for laksebreveiere, middels bratt for andre lokale og brattest for tilreisende. Det betyr at sammenhengen mellom antall år fisket og kunnskap om elva er størst for sistnevnte gruppe, middels for lokale uten laksebrev, og minst for laksebreveierne. I tillegg er interceptet (dvs. det punktet der regresjonslinjen krysser y-aksen) lokalisert høyere opp for laksebreveierne, middels for andre lokale og lavest for tilreisende. Det betyr at når man begynner å fiske, har laksebreveierne større kunnskap om elva enn andre lokale, som igjen har høyere kunnskap enn tilreisende. **Figur 1.2** viser den samme type analyse, denne gang med hyppighet per sesong som uavhengig variabel. For regresjonslinjens vedkommende er mønsteret motsatt av hva vi fant for antall år man har fisket i Tana. Denne gangen er det spesielt laksebreveierne som har en sammenheng mellom fiskehyppighet og kunnskapsnivå. Tendensen er litt mindre for andre lokale fiskere, og aller minst for tilreisende laksefiskere.

Scatterplot

Dependent Variable: Kunnskaper om Tanaelva

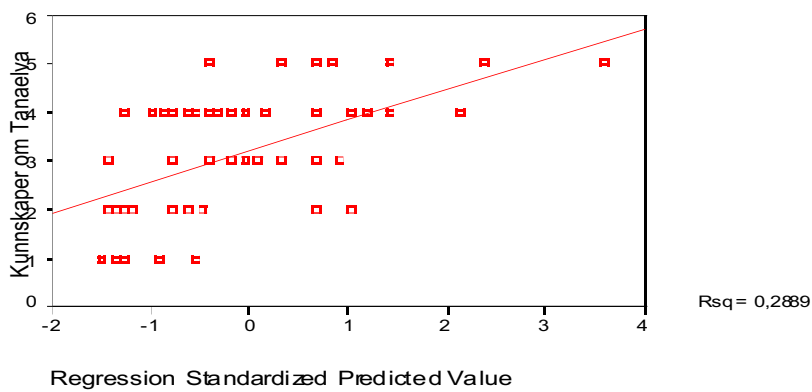
TYPE: 1,00 Lokal-brev-N

Scatterplot

Dependent Variable: Kunnskaper om Tanaelva

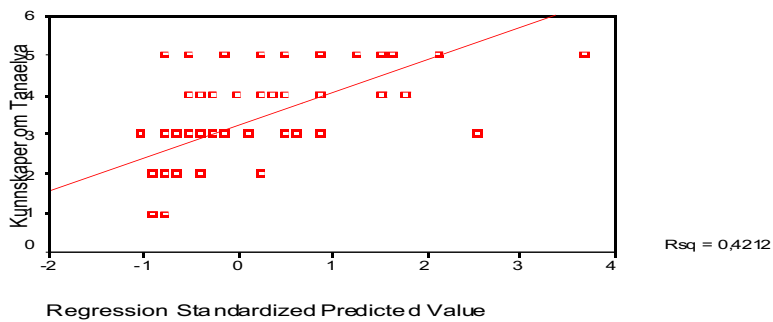
TYPE: 2,00 Lokal-stang-N

Scatterplot

Dependent Variable: Kunnskaper om Tanaelva

TYPE: 3,00 Tilreisende-N

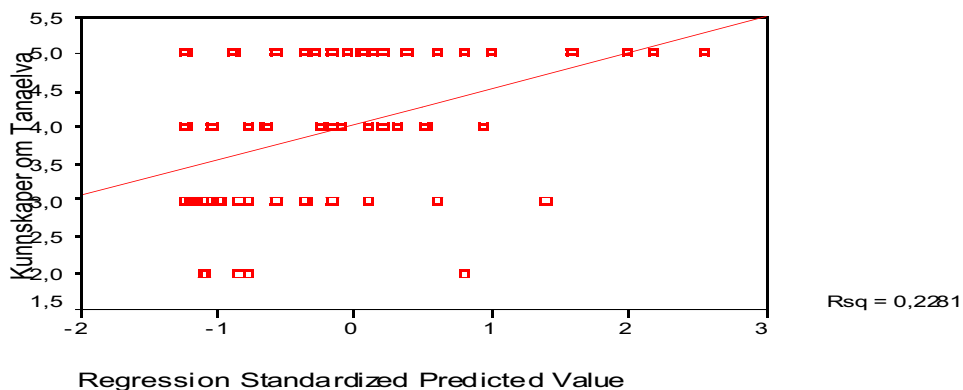

Figur 1.1. Regresjonslinjer (slope) og intercept for sammenhengen mellom antall år fisket og selv-vurdert kunnskap for fiskere med laksebrev (øverst), andre lokale (i midten) og tilreisende.

Scatterplot

Dependent Variable: Kunnskaper om Tanaelva

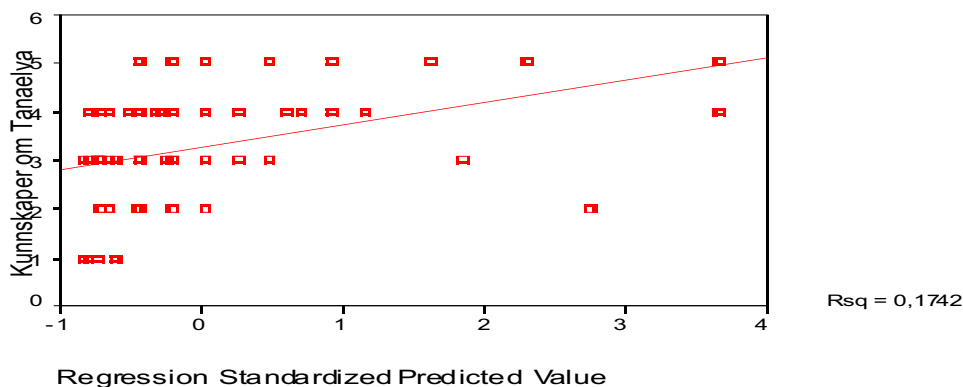
TYPE: 1,00 Lokal-brev-N

Scatterplot

Dependent Variable: Kunnskaper om Tanaelva

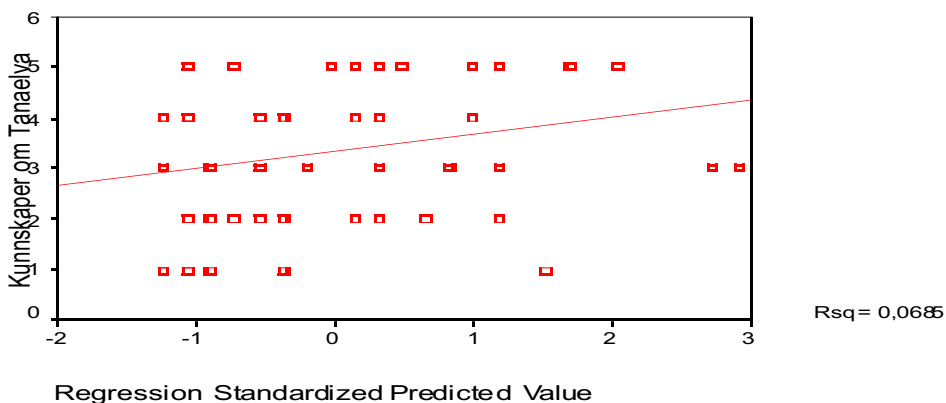
TYPE: 2,00 Lokal-stang-N

Scatterplot

Dependent Variable: Kunnskaper om Tanaelva

TYPE: 3,00 Tilreisende-N

Figur 1.2. Forholdet mellom kunnskap og fiskehyppighet per sesong.

Opplæring

Læremønsteret for kommende generasjoner kan være interessant for å kunne forstå fisketradisjoner i nåtid og framtid. Også her finner vi interessante forskjeller mellom de ulike gruppene (signifikante på 0,001 nivå). Vi ser i **tabell 1.9** at blant laksebreveiere er det mest vanlig å lære av slekt og venner (76% oppgir at det var slik de lærte å fiske), blant andre lokale er dette også mer vanlig (62% oppgir dette) enn å lære av venner eller av seg selv. For tilreisende derimot, er det mest vanlig å lære fiske på egenhånd eller ved hjelp av venner (75% oppgir dette som sin læringsform). Dette kan tolkes som enda en indikator på den sosiale og kulturelle betydning laksefisket har i Tana.

Tabell 1.9. Hvordan lærer man å fiske? Fordeling av opplæringsform for laksebreveiere, andre lokale og tilreisende.

		Familie/Slekt	Venner/Meg selv	Total
Laksebreveiere	Antall	55	17	72
	Prosent	76,4%	23,6%	100,0%
Andre lokale	Antall	43	26	69
	Prosent	62,3%	37,7%	100,0%
Tilreisende	Antall	17	52	69
	Prosent	24,6%	75,4%	100,0%
Totalt		115	95	210

Merk: Forskjellen mellom gruppene er signifikant (Pearsons kji-kvadrat = 40,5 (df = 2), $p < 0,001$).

Kanskje er det generasjonsforskjeller i læremønsteret. Vi foretok en korrelasjonsanalyse mellom alder og læreform og fant i utgangspunktet ingen signifikant sammenheng. Ved å dele utvalget etter gruppetilhørighet ser vi imidlertid at blant tilreisende er det en tendens til at eldre fiskere lærer mer av venner og seg selv, mens de yngre har lært mer av familie og slekt. For de lokale gruppene var det ingen signifikante sammenhenger mellom alder og læreform (**tabell 1.10**).

Tabell 1.10. Korrelasjonskoeffisienter for alder og opplæringsform (familie/slekt = 1, seg selv/venner = 2) for ulike grupper av fiskere.

	Korrelasjonskoeffisienter for 'Alder' og 'Opplæringsform'
Laksebreveiere	0,05
Andre lokale	-0,05
Tilreisende	0,27*
Alle	-0,10

Merk: * = $p < 0,05$.

Fangst

Her var det som forventet en signifikant forskjell mellom gruppene, med laksebreveiere som de som fisker mest, andre lokale i en mellomposisjon, og tilreisende som de som fisker minst. En anslagsvis fordeling kan sees i **tabell 1.11**. Vi understreker imidlertid at dette er grove estimater, og at det ikke alltid er lett å få en nøyaktig oversikt over hvor mye laks som fiskes i Tanavassdraget. Anslagsvis får omkring halvparten av laksebreveierne mer enn 100 kg fisk per år, og 70 prosent får mer enn 50 kilo. Blant andre lokale får omkring 40 prosent mindre enn 10 kilo og bare 10 prosent oppgir at de får mer enn 100 kilo. Tallene for tilreisende er slik at omkring 70 prosent får mindre enn 10 kilo, og i denne gruppa er det ingen som oppgir at de får mer enn 50 kilo.

Tabell 1.11. Fiskernes egne anslag av hvor mye som fiskes i gjennomsnitt per sesong i løpet av de siste to til tre årene, fordelt på ulike grupper av fiskere.

Gruppe		<10 kg	10 - 50 kg	50-100 kg	>100 kg	Sum
Laksebreveiere	Antall	4	18	14	35	71
	Prosent	5,6%	25,4%	19,7%	49,3%	100,0%
Andre lokale	Antall	27	22	10	6	66
	Prosent	42,4%	33,3%	15,2%	9,1%	100,0%
Tilreisende	Antall	40	20			60
	Prosent	66,7%	33,3%			100,0%
Totalt	Antall	71	60	24	41	197
	Prosent	36,0%	30,5%	12,2%	20,8%	100,0%

Merk: Forskjellen mellom gruppene er signifikant ($p < 0,001$).

Når det gjelder tilsvarende anslag for fisket som foregikk før 1990, viser resultatene at anslagene for lokale fiskere uten laksebreve er relativt like de som ble gitt for fiske de senere årene. De to andre gruppene fikk noe mer fisk (tabell 1.12).

Tabell 1.12. Fiskernes egne anslag av hvor mye som fiskes i gjennomsnitt per sesong i perioden før 1990, fordelt på ulike grupper av fiskere.

Gruppe		<10 kg	10 - 50 kg	50-100 kg	>100 kg	Sum
Laksebreveiere	Antall	5	10	17	40	42
	Prosent	6,9%	13,9%	23,6%	55,6%	100,0%
Andre lokale	Antall	23	16	10	6	55
	Prosent	41,8%	29,1%	18,2%	10,9%	100,0%
Tilreisende	Antall	11	18	2		31
	Prosent	35,5%	58,1%	6,5		100,0%
Totalt	Antall	39	44	29	46	158
	Prosent	24,7%	27,8%	18,4%	29,1%	100,0%

Merk: Forskjellen mellom gruppene er signifikant ($p < 0,001$).

Redskapsbruk

Tabell 1.13 angir bruken av de ulike typer redskap/fiskemetoder som brukes i elva. Stang (85,4% av utvalget), drivgarn (41,8% av utvalget) og stengsel (22,5 % av utvalget) er de vanligste fiskemetodene.

Tabell 1.13. Hvilke fiskeredskap/fiskemetode bruker fiskerne?

Type	Antall	Prosent	Valid prosent
Drivgarn	89	24,8	41,8
Stengsel	48	13,4	22,5
Stågarn	36	10,0	16,9
Næringsfiske med stang	4	1,1	1,9
Sportsfiske med stang	182	50,7	85,4
Totalt	359	100,0	168,5

Merk: Informantene kan drive med flere former for fiske, slik at antall responser overstiger utvalgsstørrelsen. Med valid prosent menes her prosentandel av de som har besvart spørsmålet, som var 213 fiskere for dette spørsmålet.

Annet fiske

Totalt 169 (78%) av informantene i undersøkelsen oppgir at de driver med annen type fiske ved siden av laksefiske i Tanaelva. Av ulike typer annet fiske er fjellfiske mest utbredt (130 oppga at de drev med slikt fiske). Deretter følger sjøfiske og annet laksefiske. Se **tabell 1.14**. Det er spesielt store gruppeforskjeller i kategorien "annet laksefiske" som bedrives av 74 prosent av de tilreisende, og i underkant av 20 prosent av de lokale. Omvendt er det hele 91 prosent av laksebreveierne og 86 prosent av andre lokale som driver fjellfiske. Sekstien prosent av de tilreisende driver slikt fiske. Fra kolonnen antall avgitte svar ser vi også at det er forholdsvis flere i gruppen av tilreisende som oppgir alternativt fiske, spesielt i forhold til lokale laksebreveiere.

Tabell 1.14. Annet type fiske blant informantene.

	Antall svar	Prosent	Valid prosent
Sjøfiske	88 (25/31/32)	25,4	52,1 (58/55/46)
Annet laksefiske	69 (7/10/22)	19,9	40,8 (16/18/74)
Sjøørret («komse»)	59 (16/21/52)	17,1	34,9 (37/38/31)
Fjellfiske	130 (39/48/23)	37,6	76,9 (91/86/61)
Total	346 (87/110/153)	100,0	204,7 (202/196/218)

Merk: Informantene kan drive med flere former for annet fiske, slik at antall responser overstiger utvalgsstørrelsen. Med valid prosent menes her prosentandel av de som har besvart spørsmålet, som var 169 informanter for dette spørsmålet. Tallene i parentes er svarfordeling for henholdsvis laksebreveiere/andre lokale/tilreisende.

Fiskeinnsats

For å få et estimat av hvor ofte fiskerne var i elva ba vi dem anslå sånn omtrent hvor ofte de fisker i Tanaelva per sesong. Vi skilte også mellom fiske de siste par-tre årene (dvs. perioden 1996 til 1999) og perioden før 1990. Før vi ser nærmere på analysene kan nevnes at en overvekt av laksebreveiere hadde fisket i Tanaelva før 1990 (98%), de fleste lokale stangfiskere hadde gjort det samme (78%), mens et mindretall av tilreisende hadde fisket i Tanaelva før 1990 (42%). Forskjellen mellom gruppene var signifikant (Pearsons χ^2 -kvadrat = 60,5 (df = 2), $p < 0,001$).

For perioden 1996 til 1999 var gjennomsnittlig fiskehyppighet 21 ganger per sesong. Det var her en klar forskjell mellom de tre gruppene, slik at laksebreveierne fisket i gjennomsnitt 35 ganger per sesong, lokale stangfiskere 19 ganger per sesong, mens tilreisende fisket i gjennomsnitt 8 ganger per sesong (forskjellen signifikant mellom alle grupper på minimum $p < 0,01$ nivå). Tilsvarende tall for en typisk sesong i Tanaelva før 1990 var et totalt gjennomsnitt på 27 ganger per sesong, med gjennomsnitt for laksebreveiere på 39 ganger per sesong, lokale stangfiskere hadde 21 ganger per sesong og tilreisende 9 ganger per sesong (forskjellen signifikant mellom alle grupper på minimum $p < 0,05$ nivå). Totalt sett var det ingen forskjell i antall fisketurer per sesong fra perioden før 1990 sammenliknet med tilsvarende tall nå.

Når det gjelder de enkelte gruppene behandlet hver for seg, fant vi imidlertid en forskjell for laksebreveierne. Disse fisket signifikant mer i perioden før 1990 i forhold til det de gjør nå. For de to andre gruppene var det ingen signifikante forskjeller. Når det gjelder disse analysene skal vi imidlertid huske at svarene for det første er anslag gitt av fiskerne selv. Det betyr at det er knyttet noe usikkerhet til hvor godt fiskerne husker antall fisketurer, og i hvilken grad fisket blir over- eller underrapportert. Fordi man lettere husker ting som ligger nært i tid, vil sammenlikningen mellom før og nå være ulikt påvirket av glemselsfaktorer. Det er imidlertid grunn til å tro at vi får et noenlunde representativt bilde ved å stille denne type spørsmål, og vi kan også fastslå at slik fisket framstår for fiskerne selv, var det mer fising blant laksebreveierne før enn det er nå.

Med hensyn til forskjeller i fangstmengde over tid, er det ingen forskjell for de lokale fiskerne (laksebreveierne rapporterer med andre ord at de får like mye fisk nå som før, selv om de fisker mindre hyppig nå). For tilreisende er det en signifikant nedgang i rapportert fangstmengde de senere årene, sammenliknet med hva man fanget i perioden før 1990 ($p < 0,01$).

I **tabell 1.15** er det gitt en oversikt over hvor stor andel av fiskerne som selger deler av fangsten. Som forventet var det flest laksebreveiere som solgte fisk. En oversikt over hvem av fiskerne som selger fangsten er laget i **tabell 1.16**. For laksebreveierne er det vanligst å selge til salgslag. På grunn av problemer med kodingen har vi ikke vært i stand til å analysere tallene for de tilreisende på det siste spørsmålet.

Tabell 1.15. Hender det at fiskerne selger noe av laksen de fanger? Svarfordeling for en typisk sesong i perioden 1996 til 1999, fordelt på ulike grupper av fiskere.

	Breveiere	Andre lokale	Tilreisende	Totalt
Ja	39	10	2	51
	54,9%	14,9%	3,4%	25,9%
Nei	32	57	57	146
	45,1%	85,1%	96,6%	74,1%
	71	67	59	197
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Merk: Forskjellen mellom gruppene er signifikant (Pearsons kji-kvadrat = 51,0 (df = 2), $p < 0,001$).

Tabell 1.16. Til hvem selger fiskerne sin fangst. Oversikt fordelt på ulike grupper av fiskere.

Gruppe		Fam/venner	Tilreisende	Andre private	Salgslag	Sum
Laksebreveiere	Antall	12	9	24	37	82 (55)
	Prosent	21,8%	16,4%	43,6%	67,3%	149,1% ¹⁾
Andre lokale	Antall	7	0	2	6	15 (13)
	Prosent	46,7%		15,4%	53,8%	115,0%

Merk: ¹⁾ Summen overstiger 100% fordi enkelte fiskere selger til mer enn en kategori. Tallene i parentes (sum-kolonnen) angir antall fiskere i hver kategori som har svart.

Holdninger til fisketurisme

Dersom en ønsker næringsutvikling i et lokalsamfunn vil det ikke være uten betydning å kartlegge hvilke holdninger som eksisterer i lokalbefolkningen overfor en mulig utvikling av næring som er knyttet til laksefiske. Vi ønsker derfor å se nærmere på hvilke syn lokale fiskere har på den næringsdrift som eksisterer i dag, og hvilke utsikter disse hadde for videreutvikling i framtiden. Av våre lokale informanter oppga omkring 10 prosent (15 informanter) at de allerede drev med en eller annen form for næringsvirksomhet knyttet til laksefiske i Tanaelva (**tabell 1.17**). Tre prosent (4 informanter) hadde konkrete planer om å starte med slike tjenester, mens omtrent 29 prosent (41 informanter) kunne tenke seg å starte en eller annen form for tjenesteyting, uten at de hadde konkrete planer for dette. Femtiåtte prosent kunne ikke tenke seg å starte opp noen form for næringsvirksomhet basert på laksefisket i Tana. Det var ingen signifikante forskjeller mellom laksebreveiere og stangfiskere for dette spørsmålet.

Tabell 1.17. Holdninger til næringsutvikling blant de lokale fiskerne.

		Laksebrev	Stang	Totalt
Tilbyr tjenester allerede	Antall	8	7	15
	Prosent	11,0%	9,9%	10,4%
Har planer om å tilby tjenester	Antall	2	2	4
	Prosent	2,7%	2,8%	2,8%
Kan tenke seg, men ingen planer	Antall	23	18	41
	Prosent	31,5%	25,4%	28,5%
Kan ikke tenke seg	Antall	40	44	84
	Prosent	54,8%	62,0%	58,3%
Totalt	Antall	73	71	144
	Prosent	100,0%	100,0%	100,0%

De 15 personene som drev med næringsvirksomhet i dag ble spurt om hva dette besto i mer konkret (åpent spørsmål). I de fleste tilfeller dreide det seg om transport av turister (først og fremst roing). Det var 11 som svarte at de drev med dette. Videre var det noen (3 informanter) som oppga at de driver med salg eller utleie av utstyr, og like mange som driver med guiding og informasjonstjenester. To oppga at de tilbyr overnatting og bevertning. Noen av informantene oppga mer enn en type næringsvirksomhet.

Når det gjelder ønsker om å starte næringsvirksomhet (totalt 41 informanter), var det ni informanter som hadde forslag til hva slags virksomhet dette kunne dreie seg om. Noen ville servere laks fra lavvo, noen arrangere drivgarnsfiske med turistene (dagens forvaltning hindrer denne type tjenesteyting). Dorging og guiding var andre forslag som kom fram i løpet av undersøkelsen.

Vi ba de fastboende vurdere i hvilken grad de kunne tenke seg å drive med i alt seks ulike typer tjenesteyting i tilknytning til laksefiske. Svarfordelingen er gjengitt i **tabell 1.18**. Det var ingen signifikante forskjeller mellom gruppene, og vi ser at omkring en tredjedel av de lokale fiskerne kunne tenke seg å tilby de tjenester som vi skisserte i løpet av intervjuet.

Tabell 1.18. Antall lokale fiskere (i prosent) som kunne tenke seg å tilby følgende tjenester mot betaling.

Type tjeneste	Laksebreveiere	Stangfiskere
Guiding	24 (33%)	15 (27%)
Roing	24 (30%)	19 (25%)
Overnatting	24 (30%)	18 (24%)
Salg av fisk	24 (30%)	17 (21%)
Villmarksopplevelser	22 (29%)	15 (7%)
Bespisning	18 (25%)	10 (21%)

Vi stilte ikke identiske spørsmål om næringsutvikling til fastboende og tilreisende. Tilreisende fiskere ble bedt om å angi hvilke tjenester de enten allerede hadde benyttet seg av, eller hvilke de kunne ønsket seg å kjøpe under fiskeopphold i Tana (**tabell 1.19**). Tabellen viser antall tilreisende som har benyttet seg av et tilbud og i tillegg de som hittil ikke har benyttet seg av et tilbud, men kunne tenke seg å benytte et tilbud. Det tilbudet flest fiskere hadde benyttet seg av eller kunne tenke seg å benytte var overnatting (68+8%), bespisning (60+15%), villmarksopplevelser (18+40%) og roing (14+32%). For villmarksopplevelser og roing var det flere som kunne tenke seg å benytte det, enn de som hadde benyttet det. Trolig skyldes dette manglende tilbud.

Tabell 1.19. Antall tilreisende (i prosent) som enten har benyttet eller kunne tenke seg å benytte følgende tjenester under fiskeopphold i Tana.

Type tjeneste	Har benyttet	Ønsker å benytte
Overnatting	49 (68%)	6 (8%)
Bespisning	43 (60%)	11 (15%)
Villmarksopplevelser	13 (18%)	29 (40%)
Roing	10 (14%)	23 (32%)
Salg av fisk	3 (4%)	8 (11%)
Guiding	2 (3%)	18 (25%)

Vi ba også de tilreisende selv foreslå ulike former for tilrettelegging eller servicetilbud de kunne tenke seg å bruke i forbindelse med sitt fiske i Tana. Tretti informanter kom med forslag til hva de kunne ønske seg, flere av dem hadde mer enn ett forslag. De konkrete forslagene er framsatt i **tabell 1.20**. Bedre sanitærforhold (27%), fysisk tilrettelegging som stasjon for sportsfiskere (23%) og rasteplass/bålplass (13%) og fiskekart (20%) var tiltakene flest fiskere ønsket seg. Merk at med stasjon for sportsfiskere menes møteplass langs elva der man kan møtes, få informasjon, ha mulighet til å sløye fisk, kjøpe fiskekort etc.

Tabell 1.20. Forslag til servicetilbud langs Tanaelva fra tilreisende fiskere.

Type servicetilbud	Antall	Prosent	Valid prosent
Bedre sanitærforhold/søppeltømming	8	21,6	26,7
Stasjon for sportsfiskere	7	18,9	23,3
Informasjon om fiskemuligheter/kart	6	16,2	20,0
Rasteplasser/Bålplasser	4	10,8	13,3
Bedre parkeringsmuligheter	3	8,1	10,0
Kurs i fluefiske	2	5,4	6,7
Ukekort	2	5,4	6,7
Mulighet for å kjøpe fluer	1	2,7	3,3
Salg av mat fra lavvo	1	2,7	3,3
Minibank i Sirma	1	2,7	3,3
Kanopadling	1	2,7	3,3
Bedre fangstrapporter	1	2,7	3,3
Totalt	37	100,0	123,3

Merk: Med valid prosent menes her prosentandel av de som har besvart spørsmålet.

På samme måte ba vi informantene fortelle om det de oppfattet som de største problemene med utvikling av næring langs Tanaelva i dag. "Andre offentlige bestemmelser utover fiskeregler" (11,9%), "fiskereglene" (10,5%), "lokale konflikter om ressursene" (10,1%) og "forurensning" (10,1%) var problemer som oftest ble nevnt av fiskerne (**tabell 1.21** s. 14). Det er verd å merke seg at det er flest laksebreveiere som beskriver "andre offentlige regler" som et problem (29% (valid prosent)). Spesielt nevnes restriktive regler i forbindelse med hyttebygging. De tilreisende fiskerne ser på "fiskereglene" (28% (valid prosent)) og "forurensning" (28% (valid prosent)) som de største problemene.

I **tabell 1.22** (s. 15) presenterer vi de svarene informantene ga på spørsmål om hvordan samisk kultur og tradisjon kan utnyttes til næringsutvikling langs Tanaelva. "Opplevelsesturisme" (20,9%), "salg av samisk håndverk" (12,3%), "salg av samisk mat" (9,2%) og "villmarksleir" (6,1%) er aktiviteter eller tiltak som oftest blir nevnt av fiskerne. For alle disse aktivitetene er det de tilreisende fiskerne som skårer høyest. Hele 19 prosent av utvalget sier at det er nok samiske aktiviteter som det er i dag. Spesielt er det mange av de andre lokale som sier dette.

Tabell 1.21. De største problemene med utvikling av næring knyttet til fiske langs Tanaelva.

Problemer	Antall svar	Prosent	Valid prosent
Andre off. regler (utover fiskeregler)	34	11,9	17,8 (29/16/8)
Fiskeregler som ikke er tilrettelagt	30	10,5	15,7 (14/5/28)
Lokale konflikter om ressursene	29	10,1	15,2 (17/13/15)
Forurensning (kloakk, gift, oppdrettsfisk)	29	10,1	15,2 (3/15/28)
Vet ikke	23	8	12,0 (8/15/14)
Manglende kunnskap og ideer	18	6,3	9,4 (8/7/14)
Usentralt (geografisk)	16	5,6	8,4 (2/10/14)
Mangelfulle offentlige støtteordninger	10	3,5	5,2 (6/5/5)
Kommunen	10	3,5	5,2 (5/8/3)
Manglende lønnsomhet i turistnæringen	10	3,5	5,2 (2/8/5)
Sentrale myndigheter/FM	9	3,1	4,7 (11/3/0)
Offentlig byråkrati	8	2,8	4,2 (6/3/3)
Mangelfull tilrettelegging for fiskerne	8	2,8	4,2 (2/7/0)
Ingen problemer	8	2,8	4,2 (5/2/6)
Språkproblemer	7	2,4	3,7 (2/2/8)
Fraflytting av gårdsbruk (nedbygging, etc.)	6	2,1	3,1 (6/0/3)
Arbeidskraft; folk ønsker å være "fri"	5	1,7	2,6 (2/3/3)
Rettighetsproblematikk, "jord og vann"	4	1,4	2,1 (0/5/2)
For lite fisk, overbeskatning, tjuvfiske	4	1,4	2,1 (2/2/3)
Konkurransen mellom næringsdrivende	3	1	1,6 (3/2/0)
Markedsføring av tilbudet	3	1	1,6 (0/2/3)
Endringer i samfunnet/utvikling	2	0,7	1,0 (3/0/0)
Ikke besvart	2	0,7	1,0 (0/0/2)
Grenseelv	2	0,7	1,0 (0/2/2)
Kostnadsnivået i Norge	1	0,3	0,5 (2/0/0)
Mangel på turistprodukter som kan selges	1	0,3	0,5 (2/0/0)
Fiskesykdommer	1	0,3	0,5 (0/2/0)
Turismen i Finland	1	0,3	0,5 (0/2/0)
Svart økonomi	1	0,3	0,5 (0/0/2)
Negativ fokusering fra media	1	0,3	0,5 (0/0/2)
Totalt	286	100	149,7

Merk: Med valid prosent menes her prosentandel av de som har besvart spørsmålet. Svarfordeling for de enkelte gruppene er presentert i parentes, i rekkefølgen laksebreveiere/andre lokale/tilreisende

Tabell 1.22. *Hvordan samisk kultur kan utnyttes i forbindelse med næring knyttet til fiske i Tanaelva.*

Potensiell samisk næringsutvikling	Antall svar	Prosent	Valid prosent
Opplevelsesturisme basert på samisk kult.	34	20,9	27,0 (29/23/31)
Nok som det er i dag	31	19,0	24,6 (18/38/14)
Salg av samisk håndverk (duodji, kniver)	20	12,3	15,9 (10/10/35)
Salg av samisk mat i boder, lavo, info	15	9,2	11,9 (16/6/14)
Vet ikke	12	7,4	9,5 (12/8/7)
Villmarksleir/lavoleir med overnatting	10	6,1	7,9 (2/6/21)
Museumsaktiviteter/utstillinger	7	4,3	5,6 (6/4/7)
Bedre markedsføring av det eksisterende	4	2,5	3,2 (4/4/0)
Få med barn og ungdom, f.eks i skolen	4	2,5	3,2 (6/2/0)
Må også satse på finsk og "norsk" kultur	4	2,5	3,2 (6/2/0)
Elvesamisk senter	3	1,8	2,4 (2/2/3)
Organisering av roertjeneste	3	1,8	2,4 (4/2/0)
Slik de gjør det i Polmak	3	1,8	2,4 (2/2/3)
Samarbeid mellom utøverne	2	1,2	1,6 (4/0/0)
Bruke Finland som eksempel	2	1,2	1,6 (0/4/0)
Slik som Langnesmarkedet	2	1,2	1,6 (2/4/0)
Samiske holdninger/tradisjoner vanskelig	2	1,2	1,6 (0/4/0)
Økonomiske støtteordninger og veiledning	1	0,6	0,8 (2/0/0)
Tildele de rette personene lakserett	1	0,6	0,8 (2/0/0)
Slik som Tanamarkedet	1	0,6	0,8 (0/0/0)
Scootersafari	1	0,6	0,8 (0/2/0)
Kontroll med turistfiske	1	0,6	0,8 (2/0/0)
Totalt	163	100	

Merk: Med valid prosent menes her prosentandel av de som har besvart spørsmålet. Svarfordeling for de enkelte gruppene er presentert i parentes, i rekkefølgen laksebreveiere/andre lokale/tilreisende

Holdninger til utlendinger og utenbygds-fiskere

Det var ingen forskjeller mellom laksebreveiere, lokale stangfiskere og tilreisende fiskere når det gjelder holdninger til at utlendinger driver fritidsfiske i Tanaelva. På en skala fra 1 til 5, der 1 betyr svært negativt og 5 betyr svært positivt, var alle gruppegjennomsnittene ca. 4,0. Når det gjelder holdninger til at utenbygdsboende fisker i Tanaelva, var imidlertid bildet noe annerledes. Her skilte, forståelig nok, de tilreisende seg ut med sin mer positive innstilling til at disse fisker i Tanaelva. De lokale fiskerne hadde et gruppegjennomsnitt på omkring 4,0, mens de tilreisende hadde et gjennomsnitt på 4,5. Forskjellen mellom de tilreisende og de lokale var signifikant ($p < 0,01$).

Vi ba de intervjuede å utdype på hvilken måte utenlandske fiskere ble oppfattet som enten positive eller negative. Som forventet på bakgrunn av de positive gjennomsnittsskåren på den generelle holdningen til utlendinger, framkom det en klar overvekt av positive argumenter for å ha utenlandske laksefiskere i Tana. Svarene konsentrerte seg spesielt om tre områder, nemlig a) inntekter og utvikling av turisme, b) det er positivt for utlendinger å komme hit og oppleve kulturen og naturen i Tana og c) det er positivt for oss i Tana å få impulser utenfra. Til sammen 85 prosent av alle svarene tilhørte en av de tre kategoriene. På den negative siden var den hyppigste responsen at utlendinger presser ut de lokale (6,5% mente det). Blant svarene var 12,6 prosent negative, de resterende positive. I tillegg til de fire kategoriene vi nå har nevnt laget vi ni andre kategorier på bakgrunn av de svarene som ble gitt. Vi mener disse 13 kategoriene favner spennvidden i de åpne svarene, og frekvensanalysen er vist i **tabell 1.23**. Fordi enkelte fiskere ga mer enn ett svar, overstiger prosentsummen 100. Eksempler på argumenter i favør av utenlandske laksefiskere var: "Alle må ha lov til å fiske", "Fint at de kan bli kjent med andre kulturer og folkeslag", "Her er det plass nok til alle", "De skaper et supert miljø ved elva" og "Vi må kunne dele litt med hverandre". Fra den negative siden framkom uttalelser som: "Kjenner til eksempler på lokale som har forlatt elva i sinne fordi de ikke fikk plass ved elva", "Jeg har hørt at turistene kaster stein på de fastboende" og at "Jeg har ikke tid til å stå i kø sammen med turistene".

Tabell 1.23. Positive og negative holdninger (åpne spørsmål) til at utlendinger fisker i Tanaelva.

Type holdning	Antall	Prosent	Valid prosent
Turisme/inntekter	93	50,8	60,8
Bra å vise fram Tana	19	10,4	12,4
Vi blir kjent med nye folk	19	10,4	12,4
Alle er velkomne/alle må få fiske	15	8,2	9,8
Det er fisk/plass nok til alle	12	6,6	7,8
Lokalbefolkningen blir presset ut	10	5,5	6,5
Viktig med desinfisert utstyr	5	2,7	3,3
Smittefare/forurensning	5	2,7	3,3
Vi må tåle turister	1	0,5	0,7
Økt forsøpling	1	0,5	0,7
Bare staten som tjener penger	1	0,5	0,7
Brukkollisjoner	1	0,5	0,7
Liker det ikke	1	0,5	0,7
Totalt	183	100,0	119,6

Merk: Med valid prosent menes her prosentandel av de som har besvart spørsmålet.

Det neste spørsmålet gjelder holdninger til at tilreisende som ikke er utlendinger, altså utenbygdsboende fisker i Tanaelva. Her fant vi igjen noen av de samme typer av svar som ble gitt for utlendinger, men også en del nye. Det ble for eksempel ofte gjort en forskjell mellom Finnmarkinger og andre nordmenn. Noen sa for eksempel: "Folk sørfra er turister og det er negativt. Men de som bor i nærheten av Tana må kunne utnytte rikdommene". Det ble også hevdet at "Tana som jordbrukskommune er avhengig av hele Finnmark", og "vi må la finnmarkingene fiske her på grunn av nabovennskap. Ellers blir det krig". Andre hadde positive holdninger til alle norske tilreisende, og kunne for eksempel si at "Vi får jo lov til å reise fritt i Norge og fiske der vi har lyst". Til slutt var det enkelte som var negative til alle utenbygdsboende. Her framkom uttalelser som "Det er våres elv" og "De som tilhører landet må komme først". **Tabell 1.24** gir en mer detaljert oversikt over reaksjoner på at utenbygdsboende fisker i Tanaelva. Merk at vi bare har tatt med lokale fiskere i denne tabellen (dvs. laksebreveiere og lokale stangfiskere).

Tabell 1.24. Positive og negative holdninger (åpne spørsmål) til at utenbygdsboende fisker i Tanaelva.

Type holdning	Antall	Prosent	Valid Prosent
Turisme/inntekter	42	29,2	39,6
Alle er velkomne/alle må få fiske	16	11,1	15,1
Bra å vise fram Tana (tilreisende får impulser)	10	6,9	9,4
Vi blir kjent med nye folk (Tanafolk får impulser)	8	5,6	7,5
Det er fisk/plass nok til alle	5	3,5	4,7
Finnmarkinger bør ha lov/Nabovennskap	5	3,5	4,7
Lokalbefolkningen blir presset ut	4	2,8	3,8
Positivt forutsatt ordnede former	4	2,8	3,8
Staten som eier elva. Den bør ikke eies av folk	2	1,4	1,9
Det er vår elv	2	1,4	1,9
Vi må tåle turister	1	0,7	0,9
Smittefare/forurensning	1	0,7	0,9
Liker det ikke	1	0,7	0,9
Tana avhengig av at hele Finnmark fungerer	1	0,7	0,9
Bør begrenses til visse soner	1	0,7	0,9
Greit så lenge det er sportsfiske	1	0,7	0,9
Utflyttede tanaværer er velkomne	1	0,7	0,9
Tar seg for mye til rette	1	0,7	0,9
Besvart	106	73,6	100,0
Mangler	38	26,4	
Totalt	144	100,0	

Merk: Med valid prosent menes her prosentandel av de som har besvart spørsmålet.

Holdninger til garnfiske

Vi ba også informantene utdype sitt syn på mulige endringer i det næringsmessige eller kommersielle fisket i Tana. Her var det som vi husker ingen gruppeforskjeller i den kvantitative vurderingen, det vil si spørsmålet om å rangere endringer på en skala fra svært negativt (1) til svært positivt (5). Her lå gruppegjennomsnittene på omkring 3,7. På det åpne spørsmålet om hvorfor det næringsmessige eller kommersielle fisket er henholdsvis negativt eller positivt var det særlig to forhold som slo ut. På den positive siden var det en relativt stor andel fiskere som mente at forholdene er bra slik de fungerer i dag (**tabell 1.25**). Seksten prosent mener dette. På den negative siden var det en klar overvekt av fiskere som mente at garnfiske, i den utstrekning det blir drevet i dag, er uheldig. Selv blant fiskere med laksebrev var denne holdningen utbredt da 12 prosent av disse mente at det burde bli mindre garnfiske. I hele utvalget var det 22 prosent som mente at garnfisket burde begrenses, og av de som besvarte dette åpne spørsmålet var det hele 40 prosent som mente dette.

Tabell 1.25. Synspunkter på næringsfiske i Tanaelva slik det foregår i dag.

Type tiltak	Antall	Prosent	Valid Prosent
Mindre garnfiske	48 (9/16/23)	22,2 (12/23/32)	40,3 (20/44/62)
Bra som det er i dag	35 (12/16/7)	16,2 (16/23/10)	29,4 (26/44/19)
Tilrettelegge for tilreisende	10 (8/2/0)	4,6 (11/3/0)	8,4 (17/6/0)
Garnsesongen bør utvides	4 (4/0/0)	1,9 (6/0/0)	3,4 (8,7/0/0)
Bedre regulering av fisket	4 (4/0/0)	1,9 (6/0/0)	3,4 (9/0/0)
Utenbygdsboende bør få fiske m/sluk	3 (0/0/3)	1,4 (0/0/4)	2,5 (0/0/8)
Andre bør få rett til garnfiske	3 (1/1/1)	1,4 (1/1/1)	2,5 (1/3/3)
Viktig å opprettholde garnfisket	2 (2/0/0)	0,9 (3/0/0)	1,7 (4/0/0)
Reglene for de lokale er foreldet	1 (1/0/0)	0,5 (1/0/0)	0,8 (2/0/0)
Bør kunne fiske m/flue	1 (0/0/1)	0,5 (0/0/1)	0,8 (0/0/3)
Mindre turisme	1 (1/0/0)	0,5 (1/0/0)	0,8 (2/0/0)
De gamle må få beholde fiskeretten	1 (1/0/0)	0,5 (1/0/0)	0,8 (2/0/0)
Elva må kultiveres	1 (1/0/0)	0,5 (1/0/0)	0,8 (2/0/0)
Fjerne vadebuksene	1 (1/0/0)	0,5 (2/0/0)	0,8 (2/0/0)
Lokale bør få større styringsrett	1 (1/0/0)	0,5 (1/0/0)	0,8 (2/0/0)
For stort skille mellom fastboende og tilreisende	1 (0/0/1)	0,5 (0/0/1)	0,8 (0/0/3)
For lettvint å få laksebrev	1 (0/1/0)	0,5 (0/1/0)	0,8 (0/3/0)
For dyre fiskekort	1 (0/0/1)	0,5 (0/0/1)	0,8 (0/0/3)
Besvart	119 (46/36/37)	55,1 (63/51/51)	100,0
Mangler	97 (27/35/35)	44,9 (37/49/49)	
Totalt	216 (73/71/72)	100,0	

Merk: Med valid prosent menes prosent blant de som har besvart spørsmålet. Svarfordeling for de enkelte gruppene er presentert i parentes, i rekkefølgen laksebreviere/andre lokale/tilreisende.

Ser vi nærmere på spørsmålet om det er for mye garnfiske eller ikke i dag, finner vi klare forskjeller mellom gruppene. Det vi har gjort her, er å ta utgangspunkt i de åpne svarene fra **tabell 1.25**, ved å kode om disse slik at de som har oppgitt at de mener det er for mye garnfiske i dag får skåren 1 og de som ikke har oppgitt dette får skåren 2. I gruppen tilreisende mener 48 prosent at det er for mye garnfiske i dag, blant lokale stangfiskere mener 33 prosent det samme, mens blant laksebreviere er det 19 prosent som mener at det drives for mye garnfiske i dag (**tabell 1.26**).

Tabell 1.26. Holdningsforskjeller overfor garnfiske mellom de tre gruppene av fiskere.

	Gruppe			Totalt
	Lokal-brev	Lokal-stang	Tilreisende	
For mye garnfiske i dag	9 18,8%	16 33,3%	23 47,9%	48 100,0%
Ikke for mye garnfiske i dag	37 52,1%	20 28,2%	14 19,7%	71 100,0%
Totalt (antall svar)	46	36	37	119
Totalt (% svar)	38,7%	30,3%	31,1%	100,0%

At nærmere 20 prosent av laksebreveierne mente det var for mye garnfiske i dag var et såvidt interessant funn at vi ønsket å se litt nærmere på akkurat disse resultatene. Vi ville se hvorvidt holdninger til garnfiske i gruppen av laksebreveiere henger sammen med andre karakteristika hos disse fiskerne. Vi fant en del tendenser til sammenhenger, men ingen av funnene er signifikante. (Dette henger nok delvis sammen med at denne gruppen i seg selv var så liten, $n=46$). De tendensene vi så, var imidlertid at ønsket om å redusere garnfiske henger sammen med hvor mange år laksebreveierne har fisket i Tanaelva og hvor viktig laksefisket er for ens inntekter (jo lenger man har fisket og jo viktigere inntekten av laksefisket er, dess mindre sannsynlig er det at man mener at garnfisket bør reduseres). Hvor ofte man fisker henger imidlertid sammen med holdninger til garnfiske på den motsatte måten, det vil si at jo oftere man fisker per sesong, dess mer sannsynlig er det at man mener det er for mye garnfiske i dag. Vi vil imidlertid på nytt understreke at dette ikke er signifikante resultater, og at utslagene er relativt små (for de nevnte variabler ligger korrelasjonskoeffisientene i området mellom 0,12 og 0,16). **Tabell 1.27** gir flere detaljer.

Tabell 1.27. Korrelasjoner mellom en del utvalgte variabler, og holdninger til garnfisket i Tanaelva.

	Tilknytning til Tanaelva	Fiske i Tana er inntektsmessig viktig	Fiske i Tana er sosialt og kulturelt viktig	Fiske i Tana gir livet mening	Antall år fisket	Er du villig til å selge lakse-rettigheter?	Hvor ofte fisker du nå?	Hvor ofte fisket du før?
Pearson Correlation	-0,102	0,241	-0,019	-0,173	0,261	0,113	-0,116	-0,169
Sig. (2-tailed)	0,501	0,106	0,901	0,251	0,080	0,455	0,452	0,261
N	46	46	46	46	46	46	44	46

Merk: Holdninger til garnfiske er kodet slik at 1=de som har oppgitt at de mener det er for mye garnfiske i dag og 2= de som ikke har oppgitt dette).

Arbeidsplasser

Ut fra det som hittil er skrevet framgår det at økonomi og arbeidsplasser er et vesentlig aspekt ved laksefisket i Tana. Vi spurte fiskerne om de trodde det var mulig å skape flere arbeidsplasser i tilknytning til laksefisket, og 74 prosent svarte bekreftende på spørsmålet. Det var 23 prosent av informantene som ikke trodde at det var mulig, og 3 prosent svarte at de ikke visste. En ting er hvorvidt det er mulig å skape flere arbeidsplasser, noe annet er hvorvidt dette er ønskelig. Resultatene viste imidlertid at det var et stort samsvar mellom disse to spørsmålene, idet 74 prosent mente at dette var ønskelig, 18 prosent mente det ikke var ønskelig, mens 8 prosent ikke visste om det var ønskelig. Man ville forvente at det var de samme menneskene som trodde det var mulig å skape flere arbeidsplasser som også mente det var ønskelig med flere arbeidsplasser. Korrelasjonskoeffisienten mellom de to variablene var imidlertid bare 0,15 ($p < 0,05$). Når det gjelder korrelasjonen innad i de tre gruppene (laksebreveiere, lokale stangfiskere og tilreisende) var korrelasjonene for disse gruppene henholdsvis 0,14; -0,04 og 0,26. Den siste koeffisienten var signifikant på $p < 0,05$ nivå. De relativt lave korrelasjonene skyldes for en stor del at "vet ikke-gruppen" er forskjellig for de to spørsmålene. Dersom vi i analysen bare inkluderer fiskere som har svart enten ja eller nei på spørsmålene, øker korrelasjonen til 0,56, og for de enkelte undergruppene til 0,63; 0,40 og 0,74 for de tre respektive gruppene (for alle disse analysene var $p < 0,001$). På spørsmål om ande næringer enn laksefiske har potensiale til å skape arbeidsplasser i Tana, svarte 80 prosent av informantene "Ja", 7 svarte

"Nei" og 12 prosent "Vet ikke". Fordelingen av "Ja" stemmer for de tre undergruppene var her 86 prosent for laksebreveiere, 82 prosent for andre lokale fiskere og 75 prosent for tilreisende. Korrelasjonen mellom troen på arbeidsplasser innen laksefiske versus andre typer arbeidsplasser var henholdsvis 0,07; 0,18 ($p < 0,05$) og -0,05 for laksebreveiere, lokale stangfiskere og tilreisende. Det er med andre ord lokale fiskere uten laksebrev som ser den største sammenheng mellom arbeidsplasser knyttet til laksefiske og andre typer arbeidsplasser i kommunen.

Holdninger til annen næringsutvikling

I **tabell 1.28** presenteres forslag til næringsutvikling i Tana som ikke er knyttet direkte opp til laksefiske. Dette er forslag som informantene kom med etter å ha blitt spurt om hvilke type næringsutvikling som ikke er knyttet til laksefiske de kunne tenke seg langs Tanaelva. Her er det særlig turisme som slår ut. I tabellen er det 50 prosent som svarer dette direkte, men dersom vi inkluderer indirekte former for turisme slik som "opplevelsersturer" og "servicenæringer" blir denne kategorien enda større. En annen hovedkategori var jordbruk. Omlag 12 prosent mente dette var en viktig næring utenom laksefisket.

Tabell 1.28. Næringsutvikling i Tana som ikke er knyttet til laksefiske.

Type næring	Antall	Prosent	Valid prosent
Turisme	76	50,0	62,8
Jordbruk	18	11,8	14,9
Oppleve vinteren	6	3,9	5,0
Samisk håndverk	6	3,9	5,0
Bergverksdrift	4	2,6	3,3
Opplevelsesturer	4	2,6	3,3
Servicenæringer	4	2,6	3,3
Bærplukking	2	1,3	1,7
Alpinbakke	2	1,3	1,7
Forskning på laks (genbank)	2	1,3	1,7
Gullgraving	2	1,3	1,7
Snøskuter turisme	2	1,3	1,7
Utdannelse	2	1,3	1,7
Produksjon av smør og ost	1	0,7	0,8
Doudji	1	0,7	0,8
Tilrettelegging for funksjonshemmede	1	0,7	0,8
Fisketurisme i utmarka	1	0,7	0,8
Multefarm	1	0,7	0,8
Go-cart bane	1	0,7	0,8
Håndverk	1	0,7	0,8
Tangproduksjon	1	0,7	0,8
Konsulenttjenester	1	0,7	0,8
Offentlig virksomhet	1	0,7	0,8
Bilutleie	1	0,7	0,8
Vinmonopol	1	0,7	0,8
Vannsport	1	0,7	0,8
Småflyplass	1	0,7	0,8
Kurs i fluekasting	1	0,7	0,8
Reindrift	7	0,6	5,8
Totalt	152	100,0	125,6

Merk: Valid prosent inkluderer personer som har kommet med flere enn ett forslag.

Vi kan få en annen type informasjon om næringsutvikling ved å spørre om hvilke typer av næringsutvikling informantene ville mislike i dette området. Her var det påfallende mange som nevnte næringer som ville medføre forurensing og forurensning. Omkring 35 prosent nevnte dette direkte, og i tillegg var det stor skepsis til industrivirksomhet (ca. 17% nevnte industri). Til en viss grad kan slik virksomhet knyttes opp mot forurensningsproblematikken. Eksempler fra svar som ble gitt er: "Ikke noe som forurenser naturen", "Alt som ødelegger elva" eller "Vi har en vakker natur som bør tas vare på". Det var også sterke motforestillinger mot

sexindustri og prostitusjon/hallikvirksomhet. Nærmere 10 prosent nevnte at de sterkt mislikte den slags virksomhet. I **tabell 1.29** ser vi mer systematisk hva slags næringsutvikling informantene ville mislike i Tana.

Tabell 1.29. Næringsutvikling i Tana som ikke er knyttet til laksefiske og som informantene misliker.

Type næring	Antall	Prosent	Valid prosent
Forurensning/forsøpling (alt som skader)	61	35,1	40,1
Industri	29	16,7	19,1
Bergverk/gruvedrift	18	10,3	11,8
Prostitusjon/hallikvirksomhet	16	9,2	10,5
Vannkraftutbygging	11	6,3	7,2
Masseturisme	6	3,4	3,9
Oppdrettsnæring	5	2,9	3,3
Reindrift	4	2,3	2,6
Mer næringsfiske	4	2,3	2,6
For mange fisketurister	3	1,7	2,0
Guiding (folk kommer tilbake uten guide)	2	1,1	1,3
Jakt	2	1,1	1,3
Utenomeide bedrifter	1	0,6	0,7
Liberalisering av laksebrevretten	1	0,6	0,7
At bare samer skal kunne bruke naturen	1	0,6	0,7
EU-rettet virksomhet	1	0,6	0,7
Hytteutbygging	1	0,6	0,7
For mange bønder	1	0,6	0,7
Næring som skaper splid	1	0,6	0,7
Organiserte skuterturer for turister	1	0,6	0,7
Privatisering	1	0,6	0,7
Atomkraftverk	1	0,6	0,7
Dyrere fiskekort	1	0,6	0,7
Kommersialisering	1	0,6	0,7
Totalt	174	100	114,5

Merk: Med valid prosent inkluderer personer som kommet med flere enn ett forslag

Kan noe gjøres for å avbøte uheldige effekter av næringsvirksomhet langs Tanaelva? De fleste informantene mente at det er vanskelig å kompensere for negative effekter. Det var klare oppfatninger hos mange at et eventuelt tap av laksefiske ikke lar seg kompensere. En hevdet for eksempel at "Det finnes ikke noe som kan kompensere for laksefiske", og en annen sa: "Nei, det går ikke an å kompensere. Det finnes ikke så mye gull i verden". En tredje formulerte det slik: "Dersom laksen blir borte er det en del av livsnerven som blir borte. Ingen økonomisk kompensasjon kan dekke dette. Trivsel og lykke kan ikke måles i penger". Av de få som mente at kompensasjon er mulig, var det åpenbart flest som helte i retning av en eller annen form for økonomisk kompensasjon, eventuelt i form av arbeidsplasser. Svarfordelingen for de som mente at kompensasjon var mulig, er vist i **tabell 1.30**.

Tabell 1.30. Mulige former for kompensasjon for negative effekter av laksefiske.

Type tiltak	Antall	Prosent	Valid Prosent
Økonomi/arbeidsplasser	23	10,6	82,1
Strengere regelverk	3	1,4	10,7
Informasjon	1	0,5	3,6
Begrenset forurensning	1	0,5	3,6
Antall besvart	28	13	100
Mangler	188	87	
Totalt	216	100	

Problematiske grupper

Selv om de fleste mener at de sosiale møter i forbindelse med laksefiske i Tana er positive, finnes det visse kilder til konflikter mellom ulike grupper av fiskere. I tillegg til den informasjon vi har redegjort for ovenfor, spurte vi derfor informantene direkte om det var spesielle grupper som skapte problemer i forbindelse med fisket. Det var 97 informanter som nevnte problemgrupper i denne sammenheng, og fordelingen vises i **tabell 1.31**. Lokalbefolkningen oppfattes som den største "problemgruppen". Deretter kommer kategorien "andre" og "tilreisende finner". Tilreisende nordmenn og samer oppfattes i liten grad som problematiske.

Tabell 1.31. Oversikt over brukere som etter fiskernes mening skaper spesielt store problemer langs Tanaelva.

Gruppe	Antall	Prosent	Valid prosent
Lokalbefolkningen	36	37,1	41,4
Andre	32	33,0	36,8
Tilreisende finner	18	18,6	20,7
Samer	7	7,2	8
Tilreisende nordmenn	4	4,1	4,6
Totalt	97	100,0	111,5

Merk: Med valid prosent inkluderer personer som kommet med flere enn ett forslag.

I kategorien "andre" er det en stor spredning av grupper man finner problematiske. Av de som går igjen finner vi grupper som "Enkelte garnfiskere" (6%), "De som kjører båt eller ror" (4%) og "Turister generelt" (3%). Mer utfyllende informasjon finnes i **tabell 1.32**.

Tabell 1.32. Oversikt over andre grupper av brukere som skaper spesielt store problemer langs Tanaelva.

Problemgruppe	Antall	Prosent	Valid Prosent
Enkelte garnfiskere	13	6	27,7
De som kjører båt/roere	8	3,7	17
Turister generelt	6	2,8	12,8
Tullekjøring m/båt (fulle folk)	3	1,4	6,4
Myndighetene	3	1,4	6,4
De som okkuperer kulpene	3	1,4	6,4
Laksebreveier-foreningen	2	0,9	4,3
Sportsfiskere som vader midt i elva	2	0,9	4,3
Alle som er hensynsløse	2	0,9	4,3
De som forsøpler eller ikke desinfiserer	2	0,9	4,3
Ekstremister som enten er "bare" samiske eller "bare" norske	1	0,5	2,1
Gjenger av fiskere som fryser ut andre	1	0,5	2,1
De med hytter /eiendom	1	0,5	2,1
Besvart	47	21,8	100
Mangler	169	78,2	
Totalt	216	100	

Syn på forvaltningen

Forvaltningsmessig er det nyttig å vite hvilke holdninger fiskerne selv har til de regler og den forvaltningspraksis som eksisterer i dag. I første omgang spurte vi laksebreveiere hvorvidt denne type fiskerett burde være knyttet til eieren av laksebrevet (slik ordningen er i dag) eller om laksebreveierne selv bør kunne bestemme over sine rettigheter (slik at fiskeretten for eksempel kan selges eller overdras til andre). Det viste seg at 33 prosent av laksebreveierne mente at personer med laksebrev selv burde bestemme over sine rettigheter. Sekstisyv prosent mente at reglene burde være slik de er i dag. Dersom disse fiskerne, hypotetisk sett, hadde hatt mulighet til selv å forvalte sin fiskerett, ville 40 prosent benyttet denne muligheten til å selge fiskeretten til andre, 59 prosent ville ikke gjort det, mens en prosent var usikker på hva de ville gjøre. Fiskerne ble bedt om å angi en omtrentlig pris som de mente det var rimelig å forlange per sesong for sin fiskerett, og denne prisen varierte mellom 10 000 og 100 000 kroner, med et gjennomsnitt på 40 000 kroner.

Det er åpenbart ulike syn på hvordan reguleringen av laksefisket i Tanaelva fungerer. Vi ba informantene spesifisere sitt syn på reguleringene i et åpent spørsmål. Disse ble kodet om til 25 kategorier. Det viser seg at flertallet er fornøyd med de reguleringer som finnes per i dag (**tabell 1.33**). Grovt sett kan vi dele utvalget på midten, og si at halvparten (54 prosent) er fornøyd med dagens reguleringer, mens den andre halvparten (egentlig 45%) mener at reglene ikke fungerer på enkelte områder. Av de hyppigste årsaker til misfornøydhet ble det nevnt at garnfisket er for utbredt (6%) og at reguleringsbestemmelsene er for kompliserte (5%).

Tabell 1.33. Syn på reguleringene av laksefisket i Tanaelva.

Holdning	Antall	Prosent	Valid prosent
Bra (fra passe til veldig)	117	54,2	54,9
Garnfiske er for utbredt	13	6	6,1
Reguleringene fungerer dårlig	12	5,6	5,6
Er for kompliserte	11	5,1	5,2
Bra for lokale - dårlig for tilreisende	9	4,2	4,2
Garnsesongen bør stoppes før (evt. også starte før)	6	2,8	2,8
Tilreisende bør få fiske i sideelvene	5	2,3	2,3
For kort garnsesong	4	1,9	1,9
Tilreisende bør få fiske med sluk	4	1,9	1,9
Bør få overdra fiskegarnsrett til egne barn	3	1,4	1,4
Bør få mer lokalt selvstyre	3	1,4	1,4
Forvaltningsmessig dårlig - kun fordeling av rettigheter	3	1,4	1,4
Flere lokale bør få fiske med garn	3	1,4	1,4
Vet ikke	3	1,4	1,4
Dyrt	3	1,4	1,4
Utflyttede fra Tana bør få like rettigheter som de lokale	2	0,9	0,9
Flere fredningsdøgn	2	0,9	0,9
Annet	2	0,9	0,9
For mye sel i fjorden	1	0,5	0,5
Reguleringene er foreldet	1	0,5	0,5
For mange sportsfiskere på bekostning av de lokale	1	0,5	0,5
Fiskerett skulle bortfalle ved salg av gården	1	0,5	0,5
Mindre fredning for fritidsfiske	1	0,5	0,5
Ukekort for tilreisende	1	0,5	0,5
Dårlig informasjon til utlendinger	1	0,5	0,5
Skille mer mellom utlendinger og nordmenn	1	0,5	0,5
Besvart	213	98,6	100
Mangler	3	1,4	
Totalt	216	100	

Vi ba også informantene opplyse om hvor stor tillit de hadde til ulike organer og organisasjoner. Sett under ett var tilliten noenlunde lik fordelt mellom kommunen, fylkeskommunen og staten, der mellom 20 og 30 prosent hadde svært liten eller liten tillit, og omtrent like mange hadde svært stor eller stor tillit til disse aktørene (**tabell 1.34**). Når det gjelder private initiativtakere var imidlertid tilliten redusert, med omlag 50 prosent svært liten eller liten tillit, og bare 16 prosent svært stor eller stor tillit.

Tabell 1.34. Tillit til ulike aktørers evne til å drive god fiskeforvaltning i Tanaelva (i prosent).

	Svært liten eller liten tillit	Noe tillit	Stor eller Svært stor tillit	Vet ikke
Tana Kommune	23 (46/26/28)	42 (30/37/33)	24 (42/35/23)	11 (4/29/67)
Fylkesmannen	28 (53/32/15)	32 (31/33/36)	27 (31/35/35)	13 (4/32/64)
Staten	31 (51/31/18)	32 (30/44/26)	26 (30/21/49)	11 (4/35/61)
Private initiativtakere	51 (40/28/31)	23 (31/43/27)	16 (31/37/31)	11 (13/26/61)

Merk: Svarfordeling for de enkelte gruppene er presentert i parentes, i rekkefølgen laksebreveiere/andre lokale/tilreisende.

Det var imidlertid signifikante gruppeforskjeller mellom laksebreveiere, lokale stangfiskere og tilreisende fiskere når det gjaldt tillit til forvaltningsevnen til alle de fire aktørgruppene. Det var for det første en markert forskjell i kategorien av "Vet ikke" svar. Blant laksebreveierne hadde over 95 prosent en formening om tillitsforholdet til stat og kommune (om enn noen færre i forhold til private). Blant tilreisende derimot, var de fleste faktisk usikre, og mellom 60 og 70 prosent svarte "vet ikke" på disse spørsmålene. Lokale stangfiskere lå omtrent midt i mellom disse to gruppene hva angår "vet ikke" svar. Vi ser videre fra tabellen at en stor gruppe laksebreveiere er mer skeptiske til kommunal og statlig forvaltning enn andre lokale fiskere, og spesielt i forhold til tilreisende fiskere. På den annen side er en stor gruppe laksebreveiere som også har stor eller meget stor tillit til den kommunale forvaltningen, men ikke til den mer sentraliserte forvaltningen. Generelt er det en større skepsis til statlig enn til kommunal forvaltning hos de lokale, mens det motsatte er tilfellet for de tilreisende. Dette kan vi se av gjennomsnittskåren for variablene i **tabell 1.34**. Kategoriene er skåret slik at svært liten eller liten tillit =1, Noe tillit =2 og stor/svært stor tillit = 3. "Vet ikke" svar er utelatt fra denne analysen. Gjennomsnittskåren for de lokale (dvs laksebreveiere og stangfiskere slått sammen til en gruppe) var 2,0 for lokal forvaltning mens den var 1,8 for statlig forvaltning (forskjellen er signifikant på $p < 0,01$ nivå). For tilreisende fiskere var gjennomsnittskåren for kommunal forvaltning 1,9 og for statlig 2,3 (denne forskjellen er også signifikant på $p < 0,01$ nivå).

Åpenhet og subjektiv mestringsevne

Det kan være nærliggende å tro at enkelte personlighetsmessige forhold er medbestemmende for hvilke holdninger fiskere har til forvaltning og reguleringsbestemmelser. Vi la derfor inn to måleinstrumenter som fanger opp personlighetsegenskapene "åpenhet for nye inntrykk" og "subjektiv mestringsevne" ("self-efficacy"). Måleinstrumenter av denne typen består av flere spørsmål ("items") som informantene skal besvare. Disse spørsmålene antas å reflektere en latent eller underliggende tendens eller holdning hos forsøkspersonen. For eksempel består instrumentet som måler åpenhet av spørsmål av typen "jeg har glede av å høre om nye ideer" eller "Jeg foretrekker variasjon framfor rutine". Spørsmålene besvarer på en skala som går fra 1 ("Stemmer svært dårlig") til 7 ("Stemmer svært godt"). Når det gjelder "Subjektiv mestringsevne" er spørsmålene av typen "Jeg kan løse de fleste problemer bare jeg går inn for det", og "Hvis jeg er i ei knipe, finner jeg vanligvis en utvei". På bakgrunn av tidligere undersøkelser, plukket vi ut fem spørsmål innefor hver av de to personlighetstrekkene, og disse ble inkludert i Tana-undersøkelsen. Åpenhetsskalaen hadde i denne undersøkelsen et reliabilitetsmål på 0,67 (Cronbach's alpha) og "Subjektiv mestringsevne" skalaen hadde en Cronbach alpha på 0,85. For åpenhetsspørsmålene, var reliabiliteten noe lav, og en eksplorerende faktoranalyse (EFA) viser at det er en tendens til en to-faktorløsning for disse fem spørsmålene. En del eksplorerende korrelasjonsanalyser viser imidlertid ingen vesentlige forskjeller i korrelasjonsmønsteret for de to subfaktorene av åpenhet, og skalaen ble derfor beholdt som en dimensjon. I praksis ble dette gjort ved at alle de fem spørsmålene ble slått sammen til en sumskåre (dvs. en variabel). For "subjektiv mestringsevne" spørsmålene var reliabiliteten god. På grunnlag av en faktoranalyse slo vi også disse fem spørsmålene sammen til en sumskåre. Det var ingen signifikante forskjeller for disse to personlighetsvariablene når det gjaldt kjønn, alder eller gruppetilhørighet.

På bakgrunn av den eksplorerende korrelasjonsanalysen, plukket vi ut seks variabler som interessante for videre analyser. Når det gjelder åpenhet var en samleskåre av tillitsspørsmålene (dvs. tillit til kommunen, fylkesmannen staten og private initiativtakere som alle utgjorde en tydelig faktor i en EFA), en samleskåre av de to spørsmålene om holdninger til at henholdsvis utenbygdsboende og utlendinger fisker i Tanaelva, samt spørsmålet om hvilken sosial og kulturell betydning laksefisket har for informantene. Disse tre (samle)spørsmålene ble benyttet som uavhengige variabler i en regresjonsanalyse der åpenhet var den avhengige variabelen. Resultatene viste at de tre uavhengige variablene hadde en samlet effekt på åpenhetsvariabelen. Justert ("forventningsrettet") R^2 var i

dette tilfellet 0,08 ($p < 0,001$), hvilket betyr at 8 prosent av variansen i åpenhetsvariabelen kan forklares med de tre uavhengige variablene. Alle tre variabler hadde også en såkalt unik effekt på åpenhetsvariabelen, hvilket betyr at de hver for seg (når eventuell samvariasjon dem imellom er kontrollert for) er relatert til den avhengige variabelen. Dette er vist i **tabell 1.35**. Vi ser at når lokale og tilreisende fiskere analyseres hver for seg, viser det seg at det ikke er noen sammenheng mellom åpenhet og de sosialt/kulturelle aspektene ved laksefisket i Tana for de tilreisende. Vi har med andre ord funnet en interaksjonseffekt (samspillseffekt). Dette betyr at sammenhengen mellom åpenhet og holdningen til de sosiale og kulturelle aspektene ved laksefisket gjelder for lokale fiskere, men ikke for tilreisende. For de to andre variablene er regresjonskoeffisientene omtrent like store for de to gruppene (ingen interaksjonseffekt).

Tabell 1.35. Regresjonskoeffisienter for "åpenhet" (uavhengig variabel) og "sosial og kulturell viktighet", "tillit til forvaltningsorganer" og "holdninger til tilreisende fiskere i Tanaelva" (uavhengige variabler).

	B	Beta	t-verdi
Fisket i Tana er sosialt og kulturelt viktig	0,07	0,127 (0,23**/0,00)	1,9*
Tillit til forvaltningsorganer (stat, fylke og kommune)	0,112	0,201 (0,17*/0,18)	3,0**
Holdning til tilreisende	0,215	0,198 (0,18*/0,22)	3,0**

Merk: N = 216. B= Ustandardisert regresjonskoeffisient, Beta = Standardisert regresjonskoeffisient. * = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$. Tallene i parentes gjengir beta-verdiene for gruppen av henholdsvis lokale ($n = 144$) og tilreisende ($n=73$) analysert hver for seg.

Det var tre andre variabler som viste samvariasjon med "Subjektiv mestringsevne-variabelen" i den eksplorerende korrelasjonsanalysen. Disse var mengden av fisk fanget (både før og nå, men her slått sammen til en variabel), kunnskaper om Tanaelva og spørsmålet om hvorvidt fisket i Tanaelva bidrar til å gi livet mening. I utgangspunktet korrelerte alle disse tre variablene signifikant med SE-variabelen, men i den multiple regresjonsanalysen viste det seg at kun spørsmålet om kunnskaper om Tanaelva forble signifikant etter at effekten av de to andre variablene var kontrollert. Årsaken til at sammenhengen mellom de to andre variablene og "subjektiv mestringsevne" faller bort i regresjonsanalysen, er at de tre uavhengige variablene korrelerer med hverandre, og at når vi (statistisk) ser bort fra denne innbyrdes samvariasjonen, forblir kun den ene av de tre variablene signifikant assosiert med "Subjektiv mestringsevne-variabelen". (**Tabell 1.36**).

Tabell 1.36. Regresjonskoeffisienter for "subjektiv mestringsevne" (uavhengig variabel) og "fangstmengde", "kunnskaper om Tanaelva", "betydningen av laksefisket i Tanaelva" og "for meningen med livet" (uavhengige variabler).

	B	Beta	t-verdi
Fangstmengde	-0,0001 0,000	(0,006/0,02)	-0,01
Kunnskaper om Tanaelva	0,215 0,257	(0,32**/0,01)	3,01**
Laksefiske i Tanaelva gir livet mening	0,02 0,049	(0,04/0,22)	0,61

Merk: N = 207. B= Ustandardisert regresjonskoeffisient, Beta = Standardisert regresjonskoeffisient. * = $p < 0,05$; ** = $p < 0,01$. Tallene i parentes gjengir beta-verdiene for gruppen av henholdsvis lokale ($n = 143$) og tilreisende ($n=64$) analysert hver for seg.

I denne analysen dukker det opp to interaksjonseffekter når vi analyserer lokale og tilreisende fiskere separat. Den ene gjelder forholdet mellom "Subjektiv mestringsevne" og kunnskaper om Tanaelva. Her er det kun funnet en sammenheng for de lokale fiskerne (beta = 0,32; $p < 0,01$). Omvendt er det kun sammenhenger mellom "Subjektiv mestringsevne" og spørsmålet om laksefisket gir livet mening for de tilreisende fiskerne. Denne sammenhengen er liten (beta = 0,22) og ikke signifikant, men den er likevel ikke ubetydelig. Vi må huske at utvalgsstørrelsen for denne analysen er relativt liten ($n = 64$), og at vi derfor ikke bør se helt bort fra at vårt funn kan ha en viss gyldighet selv om de ikke er signifikante. Vi er naturligvis klar over at slike resultater må håndteres med forsiktighet, og at de må betraktes som tendenser heller enn funn.

Vedlegg 3. Spørreundersøkelsen i Finland

Innhold

Utvalget	60
Tilknytning til Tanaelva.....	61
Fiskeerfaring og kunnskap.....	62
Fangst	63
Annet type fiske.....	63
Fiskeinnsats	64
Tilbud av tjenester	64
Holdninger til utlendinger, utenbygds-fiskere og næringsutvikling i Tanadalen.....	64
Syn på forvaltningen	65

Spørreundersøkelsen i Finland

Utvalget

Det var totalt 118 informanter i det finske utvalget. Av disse var 99 menn (84%), 18 kvinner (15%) og en hadde ikke oppgitt kjønn. Gjennomsnittsalderen var 46,4 år, med den yngste på 13 år og den eldste på 73 år (standardavviket for aldersvariabelen var 12,8). Det var fjorten (12%) informanter i gruppen lokale, seksten (14%) næringsdrivende og 88 (75%) tilreisende i utvalget. Gjennomsnittlig lengde på utdannelsen for det finske utvalget var 11,8 år. Yrkesmessig har utvalget den fordeling som er vist i **tabell 2.1**.

Tabell 2.1. Yrkesfordeling for utvalget (antall og prosent)

Yrke	Antall svar	Prosent
Håndverk/industri/bygg/anlegg	24 (3/21)	20,5 (10/24)
Privat tjenesteyting	22 (12/10)	18,8 (41/11)
Offentlig tjenesteyting	20 (3/15)	17,1 (10/17)
Pensjonist	15 (7/8)	12,8 (24/9)
Annet	10 (0/10)	8,5 (0/11)
Fiske/fangst	9 (6/3)	7,7 (21/3)
Undervisning/forskning	9 (5/8)	7,7 (17/9)
Student	7 (1/6)	6,0 (3/7)
Hjemmeværende	6 (1/3)	5,1 (3/3)
Bonde	5 (1/4)	4,3 (3/5)
Reindriftsnæring	4 (4/0)	3,4 (14/0)
Transport/post/telefon	2 (1/2)	1,7 (3/2)
Total	133 (43/90)	137,7 (148/102)

Merk: Svarfordeling for de enkelte gruppene er presentert i parentes, i rekkefølgen (lokale/tilreisende). Prosentsummen overstiger 100 fordi enkelte har oppgitt flere enn ett yrke.

For å få en grov oversikt over informantenes inntektsnivå, spurte vi fiskerne om hvor stor inntekt deres respektive husholdninger hadde i 1998. Svarene ble kategorisert som vist i **tabell 2.2**, og avslører at det ikke er store inntektsforskjeller mellom de tre gruppene (En krysstabulering av fiskegruppe og inntekt viser ingen signifikante forskjeller mellom dem).

Tabell 2.2. Husholdningsinntekt i FIM fordelt på undergrupper og hele utvalget (prosent).

Gruppe	< 100. 000	100 000 - 299 000	300 000 - 499 000	> 500 000
Lokale	21	50	21	0
Næringsdrivende	31	44	19	0
Tilreisende	11	28	49	8
Hele utvalget	15	33	42	6

Kulturell identitet og tilhørighet på finsk side ble undersøkt som på den norske siden. Vi spurte informantene om i hvor stor grad de føler seg som henholdsvis norske, samiske eller finske (eventuelt annen tilhørighet). **Tabell 2.3** leses slik at i den første gruppen (lokale fiskere) i gjennomsnitt føler seg 70 prosent finsk, 72 prosent samisk og 11 prosent norsk. Prosentsummen overstiger 100, hvilket antyder at informantene føler tilhørighet til mer enn en etnisk gruppe. Det samme gjelder for de to andre gruppene (dvs. næringsdrivende og tilreisende fiskere).

Tabell 2.3. Etnisk tilhørighet fordelt på undergrupper og hele utvalget (prosent).

Gruppe	Norsk	Samisk	Finsk
Lokale fiskere	11	72	70
Næringsdrivende	19	81	66
Tilreisende	16	20	96
Hele utvalget	16	50	91

Tilknytning til Tanaelva

Intervjuet ble innledet med et åpent spørsmål der informantene ble bedt om å karakterisere spesielle særtrekk og kjennetegn ved elva. Svarene fra slike åpne spørsmål er vanligvis problematiske å analysere, da det ofte er svært variabelt hvor mange som besvarer dem, og fordi det kan være vanskelig å kategorisere de ulike svarene. I et forsøk på å systematisere svarene, ble de kodet om i 10 kategorier som synes relativt dekkende for den totale svar mengden. Svarmønsteret for de omkodete svarene er gjengitt i **tabell 2.4**. Det er spesielt to forhold som nevnes som betydningsfulle. Det er at elva er vakker og fin rent naturmessig. Det andre forholdet dreier seg om at det finnes gode muligheter for annen type fiske her. Spesielt dette med varierte fiskemuligheter utover selve laksefiske i Tanaelva blir vurdert som mye viktigere i Finland enn i Norge.

Tabell 2.4. Omkodning av åpne spørsmål om Tanaelvas særegenheter.

Særegenheter ved Tanaelva	Antall svar	Prosent	Valid prosent
Annet fiske (ørret, harr, etc.)	38	62,3	65,5
Fin natur	10	16,4	17,2
Grense-elv	3	4,9	5,2
Vann i Norden	3	4,9	5,2
Den samiske kulturen	2	3,3	3,4
Fin kvalitet på laksen	1	1,6	1,7
Fiske på is	1	1,6	1,7
Laks i sideelvene	1	1,6	1,7
Kan drive med annet friluftsliv her	1	1,6	1,7
Planerade lax	1	1,6	1,7
Totalt	61	100,0	105,2

Vi ønsker også på finsk side å vite hvorvidt fiskerne opplever Tana som en bedre lakseelv enn andre elver de fisker i. Svarene på dette spørsmålet er gjengitt i **tabell 2.5**.

Tabell 2.5. Er Tanaelva en bedre lakseelv enn andre lakselever?

	Antall svar	Prosent
Ja	98	83,1
Nei	17	14,4
Vet ikke	3	2,5
Total	118	100,0

På spørsmålet om hvor sterk følelsesmessig tilknytning fiskerne har til Tanaelva, rapporterte de lokale fiskerne den sterkeste tilknytning, med en gjennomsnitt på 6,3, etterfulgt av de næringsdrivende med 5,4 og de tilreisende med et gjennomsnitt på 4,9. Spørsmålet ble besvart på en skala fra 1 til 7, der 1 betyr svært liten tilknytning og 7 betyr svært sterk tilknytning. Forskjellene i gjennomsnittlig tilknytning for lokale og tilreisende fiskere var signifikant ($p > 0,05$).

Når det gjelder ulike motiver for å fiske i Tanaelva var det merkbare forskjeller mellom de ulike gruppene i den finske undersøkelsen. Vi ba informantene rangere (på en skala fra 1 til 7) fem ulike grunner til å fiske i Tanaelva. Svarfordelingen er presentert i **tabell 2.6**, og for fire alle de fem spørsmålene var det signifikante forskjeller mellom noen eller alle tre gruppene.

Tabell 2.6. Motiver for å fiske i Tanaelva. Spørsmål med signifikante forskjeller mellom gruppene er markert med *uthevet skrift*.

Spørsmål:		N	Gj. sn	Sign. ¹⁾
1) Fiske i Tanaelva er inntekstmessig svært viktig for meg.	1 Lokale	14	3,1	2, 3
	2 Tilreisende	88	1,0	1, 3
	3 Næringsdr.	16	5,1	1, 2
	Alle	118	1,8	
2) Som fritidsfiske er laksefiske i Tanaelva svært viktig for meg	1 Lokale	14	6,3	3
	2 Tilreisende	88	5,6	
	3 Næringsdr.	16	4,9	1
	Alle	118	5,6	
3) De sosiale og kulturelle sidene ved laksefiske i Tanaelva er viktig for meg	1 Lokale	14	6,2	2
	2 Tilreisende	88	5,0	1
	3 Næringsdr.	16	5,0	
	Alle	118	5,2	
4) Uten laksefisket i Tanaelva ville livet på en måte miste noe av sin mening	1 Lokale	14	5,1	2
	2 Tilreisende	88	2,8	1, 3
	3 Næringsdr.	16	4,3	2
	Alle	118	3,3	
5) Laksefiske i Tanaelva er faktisk den fritidsaktivitet som jeg synes det er mest interessant å drive med	1 Lokale	14	6,4	2, 3
	2 Tilreisende	88	4,9	1
	3 Næringsdr.	16	4,2	1
	Alle	118	5,0	

Merk: ¹⁾ = Oppgitt tall markerer hvilke(n) gruppe(r) denne gruppa er signifikant forskjellig fra ($p < 0,05$).

Fiskeerfaring og kunnskap

Det er en stor forskjell i antall år de ulike gruppene på finsk side hadde fisket i Tanaelva. De næringsdrivende hadde i gjennomsnitt fisket i elva i 42 år, andre lokale i 31 år mens de tilreisende hadde et gjennomsnitt på 12 år (forskjellen var signifikant mellom alle tre gruppene – $p < 0,01$). Forskjellen reduseres noe om vi kontrollerer for fiskernes alder, men er fortsatt signifikant på $p < 0,05$ nivå. Det var ingen signifikante forskjeller mellom lokale norske og lokale finske mht antall år de har fisket. Det var heller ingen forskjell mellom tilreisende på norsk og finsk side.

Hvordan har fiskerne på finsk side lært seg å fiske i Tanaelva, og hvordan vurderer de selv sine kunnskaper om elva? For å ta det siste spørsmålet først, så hadde de tilreisende mindre selvvalgte kunnskaper enn både lokale og næringsdrivende finlendere. På en skala fra 1 "Svært dårlige kunnskaper" til 5 "Svært gode kunnskaper" var gjennomsnittskåren for de tilreisende 3,2, mens den for de to andre gruppene var 4,3. Forskjellen var signifikant ($p < 0,001$).

Hva gjelder opplæring viste undersøkelsen at blant laksebreveiere og næringsdrivende er den mest vanlig å lære av slekt og familie, og 79 prosent oppgir at det var slik de lærte å fiske. Bare 14 prosent av lokale og næringsdrivende oppgir at de lærte å fiske av venner. Blant de tilreisende var det 50 prosent som lærte å fiske av slekt og familie, mens 50 prosent av de tilreisende lærte å fiske av venner.

Fangst

D varet som forventet en signifikant forskjell mellom gruppene når det gjaldt fangst av laks, med næringsdrivende som de som fanget mest, andre lokale i en mellomposisjon, og tilreisende som de som fanget minst. En anslagsvis fordeling kan sees i **tabell 2.7**. Vi understreker imidlertid at dette er grove estimater, og at de ikke alltid er lett å få en nøyaktig oversikt over hvor mye laks som fiskes i Tanavassdraget. Anslagsvis får omkring halvparten av næringsdrivende mer enn 100 kg fisk per år, og 70 prosent får mer enn 50 kilo. Blant andre lokale får omkring 40 prosent mindre enn 10 kilo og bare 10 prosent oppgir at de får mer enn 100 kilo. Tallene for tilreisende er slik at omkring 70 prosent får mindre enn 10 kilo, og i denne gruppa er det ingen som oppgir at de får mer enn 50 kilo.

Når det gjelder tilsvarende anslag for fisket som foregikk før 1990, viser resultatene at alle tre grupper fikk mer fisk før 1990, spesielt for tilreisende fiskere (**tabell 2.8**).

Tabell 2.7. Fiskernes egne anslag av hvor mye som fiskes i gjennomsnitt per sesong i løpet av de siste to til tre årene, fordelt på ulike grupper av fiskere. (n = 101).

Gruppe:		<10 kg	10 – 50 kg	50-100 kg	>100 kg	Sum
Lokale	Antall	2	5	4	2	13
	Prosent	15,40 %	38,50 %	30,80 %	14,40 %	100,00 %
Næringsdrivende	Antall	3	5	1	5	14
	Prosent	21,40 %	35,70 %	7,10 %	35,70 %	100,00 %
Tilreisende	Antall	50	22	2		74
	Prosent	66,70 %	33,30 %	2,70 %		100,00 %
Totalt	Antall	55	32	7	7	101
	Prosent	46,60 %	27,10 %	5,90 %	5,90 %	100,00 %

Merk. Forskjellen mellom gruppene er signifikant (Pearsons kji-kvadrat = 66,3 (df = 8), p < 0,001).

Tabell 2.8. Fiskernes egne anslag av hvor mye som fiskes i gjennomsnitt per sesong i perioden før 1990 (n = 76).

Gruppe:		<10 kg	10 – 50 kg	50-100 kg	>100 kg	Sum
Lokale	Antall	1	4	1	5	11
	Prosent	9,1%	36,4%	9,1%	45,5%	100,0%
Næringsdrivende	Antall	28	19	2	1	50
	Prosent	56,0%	38,0%	4,0%	2,0%	100,0%
Tilreisende	Antall	2	2	2	9	15
	Prosent	13,3%	13,3%	13,3%	60,0%	100,0%
Totalt	Antall	31	25	5	15	76
	Prosent	40,8%	32,9%	6,6%	19,7%	100,0%

Merk. Forskjellen mellom gruppene er signifikant (Pearsons kji-kvadrat = 66,3 (df = 8), p < 0,001).

Annet type fiske

Totalt 81 (69%) av de finske informantene oppgir at de driver med annen type fiske ved siden av laksefiske i Tanaelva. Av ulike typer annet fiske er annet laksefiske mest utbredt (25% oppga at de drev med slikt fiske). Deretter følger fjellfiske (15%), sjøfiske (9%) og fiske etter sjørørret (7%). I tillegg oppga 45 prosent at de drev med annet fiske enn det kategoriene som er nevnt her.

Fiskeinnsats

For å få et estimat av hvor ofte fiskerne var i elva ba vi dem anslå sånn omtrent hvor ofte de fisker i Tanaelva per sesong. Vi skilte også mellom fiske de siste par-tre årene (dvs. perioden 1996 til 1999) og perioden før 1990. For perioden 1996 til 1999, var gjennomsnittlig fiskehyppighet 15 ganger per sesong. Det var her en klar forskjell mellom de tre gruppene, slik at de lokale fisket i gjennomsnitt 38 ganger per sesong, næringsdrivende 28 ganger per sesong, mens tilreisende fisket i gjennomsnitt 8 ganger per sesong (forskjellen mellom tilreisende og de to andre var signifikant - $p < 0,01$). Tilsvarende tall for en typisk sesong før 1990 var et totalt gjennomsnitt på 13 ganger per sesong, med gjennomsnitt for de lokale på 1 gang per sesong, næringsdrivende fisket 47 ganger per sesong og de tilreisende 7 ganger per sesong (forskjellen mellom næringsdrivende og de to andre var signifikant på $p < 0,001$ nivå). Det var ingen forskjell i antall fisketurer per sesong fra perioden før 1990 sammenliknet med tilsvarende tall nå. Grunnen til at de lokale kun fisket en gang per sesong før 1990 er uviss for oss.

Tilbud av tjenester

Det var kun to svar på spørsmålet om tilbud av tjenester, begge kunne tenke seg å tilby tjenester mot betaling i tilknytning til laksefiske i Tanaelva. Ingen av de to hadde imidlertid noen konkrete planer.

Vi ba de fastboende vurdere i hvilken grad de kunne tenke seg å drive med i alt seks ulike typer tjenesteyting i tilknytning til laksefisket. Svarfordelingen er gjengitt i **tabell 2.9**.

Det var ingen signifikante forskjeller mellom gruppene, og vi ser at omkring en tredjedel av de lokale fiskerne kunne tenke seg å tilby de tjenester som vi skisserte i løpet av intervjuet.

Tabell 2.9. Antall lokale fiskere (i prosent) som kunne tenke seg å tilby følgende tjenester mot betaling.

Type tjeneste	Lokale fiskere	Næringsdrivende
Villmarksopplevelser	29%	98%
Guiding	21%	7%
Roing	14%	5%
Bespisning	14%	57%
Overnatting	7%	86%
Salg av fisk	7%	3%

Holdninger til utlendinger, utenbygds-fiskere og næringsutvikling i Tanadalen

Det var ingen signifikante forskjeller mellom lokale, næringsdrivende lokale og tilreisende fiskere når det gjelder holdninger til at utlendinger driver fritidsfiske i Tanaelva. På en skala fra 1 til 5, der 1 betyr svært negativt og 5 betyr svært positivt, var gruppegjennomsnittene henholdsvis 4,4, 4,8 og 4,2 for de tre gruppene. Det totale gjennomsnittet på finsk side var signifikant høyere enn tilsvarende tall fra den norske siden. (gjennomsnittstallene var hhv. 4,0 og 4,3 - $p < 0,01$).

De finske tallene skilte seg imidlertid fra de norske ved at finnen var mer positive til at utenbygdsboende driver fiske i Tanaelva. Gjennomsnittene var 4,2 hos de norske informantene og 4,9 hos de finske informantene ($p < 0,001$).

For holdninger til eventuelle endringer i det næringsmessige eller kommersielle laksefisket i elva i forhold til hvordan dette foregår i dag fant vi ingen signifikante forskjeller mellom de tre gruppene på finsk side. De norske og finske informantene skilte seg imidlertid også på dette spørsmålet fra hverandre. På norsk side var gjennomsnittet 3,7, mens de på finsk side var 4,2 ($p < 0,001$).

Det var imidlertid ingen forskjeller mellom de to landene på spørsmålene om det er ønskelig med flere arbeidsplasser i tilknytning til laksefisket.

Syn på forvaltningen

Vi spurte de finske informantene hvor stor tillit de hadde til Utsjoki kommune. Her var det en signifikant forskjell mellom de tilreisende på den ene side, og lokale/næringsdrivende finlendere på den andre. På en skala fra 1 til 5, der 1 betyr svært liten tillit og 5 betyr svært stor tillit, hadde de tilreisende et gjennomsnitt på 4,1, mens lokale finlendere hadde et gjennomsnitt på 2,5 mens tallet for de næringsdrivende var 2,4. Forskjellen mellom de tilreisende i forhold til de to andre gruppene var signifikant på $p < 0,01$ nivå. Sammenliknet med det norske utvalget finlendere vi at de tilreisende har den største tilliten til Utsjoki kommune, og at de to gruppen (dvs tilreisende på hhv. norsk og finsk side) ikke skiller seg signifikant fra hverandre. Tilliten til Utsjoki kommune er imidlertid minst hos de finske næringsdrivende, som skiller seg signifikant fra de to gruppen av tilreisende. De finske næringsdrivende skiller seg imidlertid ikke signifikant fra de andre subgruppene i undersøkelsen (dvs. norske laksebreveiere, lokale på norsk side og lokale på finsk side). Når det gjelder tilliten til private initiativtakere, er det ingen forskjeller mellom de ulike gruppene, med unntak av de tilreisende på finsk side. Denne gruppe hadde en større tillit til de private initiativtakere enn de to lokale gruppene på norsk side ($p < 0,05$).

Vedlegg 4. Spørreskjema

I forbindelse med spørreundersøkelsen ble det laget ett skjema for lokale fiskere og ett skjema for tilreisende fiskere. Begge skjemaene ble oversatt til finsk og samisk. Dette vedlegget inneholder spørreskjemaet for tilreisende fiskere (norsk). Følgende spørsmål er forskjellig i spørreskjemaet for tilreisende og lokale fiskere:

- Spørsmål 25 – her er spørsmålet byttet ut med om de lokale kan tenke seg å tilby tjenester.
- Spørsmål 26 og 27 – spørsmålene er en spesifisering av hvilke tjenester dette dreier seg om.

I tillegg til selve spørreskjemaet, ble det stilt følgende ekstra spørsmål bare til turistbedriftene:

- Hvilke tjenester tilbyr du til turistene i dag?
- Hvordan er erfaringene med dette arbeidet?
- Har du planer for nye produkter beregnet på fisketuristene.
- Er det andre produkter som det er behov for, men som du selv ikke ønsker eller har muligheten til å utvikle? Hvis ja, beskriv disse.
- Holdninger til egen virksomhet (kompetanse, dyktighet, evne/vilje til samarbeid med andre, vilje til innovasjon, etc.).
- Holdninger til eget produkt (kvaliteten på produktet, hvor godt er produktet tilpasset markedet, etc.).
- Holdninger til markedet (grad av kundeorientering, kommunikasjon med markedet, segmenter som det satses på, serviceinnstilling, etc).
- Holdninger til omgivelsene (konkurrenter, lokalbefolkningen, støtteinstitusjoner/funksjoner, offentlige bestemmelser, etc.).

INTERVJUGUIDE

HOLDNINGER TIL FISKE-OG NÆRINGSUTVIKLING I TANA-DALEN

MELDING TIL INTERVJUET:

Beskjeder til deg som intervjuer står skrevet i kursiv.
 Dette skal IKKE leses opp for informantene

Hvis informantene svarer «vet ikke» på et spørsmål (eller ikke vil svare) skal dette markeres i vet-ikke rubrikken til høyre for de andre svar-alternativene. Du skal imidlertid IKKE lese opp «vet-ikke» alternativet til informanten. Les bare opp de alternativene som står under hverandre til venstre.

Der svaralternativene har en «merkelapp» (label) skal du lese alle «merkelappene». For eksempel: for spørsmål 2 skal du lese opp «Ja eller Nei» (og krysse av på skjemaet i henhold til svarene). For spørsmål 3 skal du lese opp endepunktene («I betyr svært liten tilknytning og 7 betyr svært sterk tilknytning»). På spørsmål 5 skal du lese opp: «sjøfiske, annet laksefiske, fiske etter sjørret («komse»), fjellfiske, eller annet. Følg dette prinsippet for alle spørsmålene.

Får du som intervjuer spørsmål underveis får du svare så godt du kan. Prøv å svare så likt som mulig dersom flere informanter spør om det samme. Det er imidlertid viktig at informantene forstår meningen med spørsmålet, og det er derfor viktigere at du forklarer godt enn at du er helt konform i dine svar.

Vær oppmerksom på spørsmålene 26 og 27. Disse henger sammen med svarene på spørsmål 25 på en litt spesiell måte, og du må være forberedt på denne prosedyren FØR du starter intervjuene.

FOR TILREISENDE

Deler av spørsmålene 34, 36 og 38 må også leses opp med utgangspunkt i svaret fra det foregående spørsmålet.

Helt til slutt. Vær klar over at andre kan ha intervjuet de samme informantene som du besøker. Forklar dem da at det for tiden foregår omfattende undersøkelser omkring dette temaet, men at den undersøkelsen du gjennomfører er et selvstendig opplegg og at du gjerne ser at vedkommende også svarer på dine spørsmål. Dersom vedkommende ikke vil være med, må du selvfølgelig respekttere dette og høflig beklage forstyrrelsen.

LYKKE TIL!

INNLEDNING

Hei, jeg heter _____ og kommer fra Østlandsforskning på Lillehammer. Vi gjennomfører for tiden en intervjuundersøkelse for å kartlegge holdninger til fiske og næringsutvikling i Tana-dalen. Prosjektet er et samarbeid mellom norske og finske myndigheter. Jeg lurar på om du har tid og lyst til å svare på noen spørsmål om dette. Det hele tar omlag 30 minutter. Ditt navn vil ikke bli knyttet til undersøkelsen, og alle svar behandles konfidensielt.

Først kommer det noen spørsmål om Tana som lakseelv og ditt personlige forhold til elva.

Spørsmål 1

Det er vel kjent at Tanaelva er Norges beste lakseelv når det gjelder fangstmengder. Mener du at Tanaelva også skiller seg ut fra andre lakseelver på andre måter, er det noen spesielle og særegne trekk ved Tanaelva ut over fangstmengde?

Spørsmål 2 Vil du si at Tanaelva er bedre lakseelv enn andre lakseelver du kjenner til?

(1) Ja

(2) Nei

Svar-alternativene i kursiv skal ikke leses opp:

([9] Vet ikke)

Spørsmål 3

Dette spørsmålet dreier seg om tilhørighet og følelsesmessig tilknytning til Tanaelva. Du skal si hvor sterkt du føler deg knyttet til Tanaelva ved hjelp av en karakterskala som går fra 1 til 7. 1 betyr «Jeg føler meg slett ikke knyttet til Tanaelva i det hele tatt» og 7 betyr «Jeg føler særdeles sterkt tilknytning til Tanaelva». Du er fri til å bruke hele skalaen fra 1 til 7. Så, på en skala fra 1 til 7, hvor sterkt føler du deg knytta til Tanaelva?

Svært liten sterk tilknytning

1 2 3 4 5 6 7

Svært tilknytning

([9] Vet ikke)

Spørsmål 4

Fisker du i andre områder enn i Tanavassdraget?

(1) Ja

(2) Nei ([9] Vet ikke)

-----> Gå til spørsmål 6

Spørsmål 5

Hvis du fisker andre steder, er dette da p0pc0m

(1) Sjøfiske

(2) Annet laksefiske

(3) Fiske etter sjøørret («komse»)

(4) Fjellfiske

(5) Annet (Spesifiser: _____)

([9] Vet ikke)

Spørsmål 6

De neste spørsmålene dreier seg om motiver for å fiske, og hvor mye laksefiske i Tanaelva betyr for deg personlig. Igjen skal du vurdere dette ved hjelp av en karakterskala som går fra 1 til 7. 1 betyr her «Stemmer svært dårlig» og 7 betyr «Stemmer svært godt». Dersom påstanden verken stemmer godt eller dårlig, skal du svare 4. Her kommer påstandene:

A) Alnntektsmessig er laksefiske i Tanaelva svært viktig for meg

Stemmer svært dårlig

1 2 3 4 5 6 7

Stemmer svært godt

([9] Vet ikke)

B) Som fritidsaktivitet, er laksefiske i Tanaelva svært viktig for meg

Stemmer svært dårlig

1 2 3 4 5 6 7

Stemmer svært godt

([9] Vet ikke)

C) De sosiale og kulturelle sidene ved laksefiske i Tanaelva er svært viktig for meg

Stemmer svært dårlig

1 2 3 4 5 6 7

Stemmer svært godt

([9] Vet ikke)

D) Uten laksefiske i Tanaelva ville livet på en måte miste noe av sin mening

Stemmer svært dårlig

1 2 3 4 5 6 7

Stemmer svært godt

([9] Vet ikke)

- E) Laksefisket i Tanaelva er faktisk den fritidsaktiviteten som jeg synes det er mest interessant å drive med

Stemmer svært dårlig	1	2	3	4	5	6	7	Stemmer svært godt

Spørsmål 7

I omtrent hvor mange år har du fisket i Tanaelva? _____ År

Spørsmål 8

Synes du at du har mye kunnskaper om selve Tanaelva? Hardu

- (1) Svært dårlige kunnskaper
- (2) Noe kunnskaper
- (3) Middels gode kunnskaper
- (4) Nokså gode kunnskaper
- (5) Svært gode kunnskaper

([9] Vet ikke)

Spørsmål 9

Hvordan lærte du å fiske slik du fisker i Tanaelva, var det fra

- (1) Foreldre
- (2) Familie utenom foreldre
- (3) Slekt
- (4) Venner
- (5) Av meg selv
- (6) Andre, nemlig: _____

([9] Vet ikke)

Spørsmål 10

Hva slags fiske driver du med i Tanaelva, er det? _____

- (1) Fiske med drivgarn
- (2) Stengsel
- (3) Stågarn
- (4) Næringsfiske med stang
- (5) Sportsfiske med stang
- (6) Annet (spesifiser: _____)

([9] Ikke noe av dette)

Spørsmål 11 (gjelder kun i Norge)

Har du laksebrev

- (1) Ja
- (2) Nei

([9] Vet ikke)

-----> Gå til spørsmål 15

Spørsmål 12

Slik reglene er for Tanaelva dag, kan ikke fiskere med laksebrev selge eller overdra sin fiskerett til andre. Mener du prinsipielt at dette bør endres slik at enhver står fritt til å velge om han vil fiske selv, eller selge denne retten til andre?

- (1) Ja, alle med laksebrev bør selv kunne bestemme over sine rettigheter ([9] Vet ikke)
- (2) Nei, reglene bør være omtrent som de er i dag

Spørsmål 13

Dersom du hadde mulighet til selv å forvalte din lakserett, ville du da benyttet muligheten til å selge rettigheter til laksefiske til andre?

- (1) Ja
- (2) Nei

-----> Gå til spørsmål 15

Spørsmål 14

Sånn omtrent, hvor mye penger ville du ha forlangt per sesong for å leie bort fiskeretten din?

Omtrent _____ kroner per sesong

Spørsmål 15

Har du fisket laks i Tanaelva de siste par-tre årene, dvs i perioden 1996 til 1999?

- (1) Ja
- (2) Nei

-----> Gå til spørsmål 20

Spørsmål 16

Kan du finne ut sånn omtrent hvor mange ganger du fisket per sesong i denne perioden. Altså et slags gjennomsnittstall for laksefiske per sesong de siste tre årene

Omtrent: _____ ganger ([9] Vet ikke)

Spørsmål 17

Som et gjennomsnitt per sesong i denne perioden, omtrent hvor mye laks, fisket du i Tanaelva?

Var det:

- (1) Mindre enn 10 kilo per sesong
- (2) Mellom 10 og 50 kilo per sesong
- (3) Mellom 50 og 100 kilo per sesong
- (4) Mer enn 100 kilo per sesong

([9] Vet ikke)

Spørsmål 18

I løpet av denne perioden, hendte det at du solgte noe av den laksen du fisket? (1) Ja (2) Nei

([9] Vet ikke)

-----> Gå til spørsmål 20

Spørsmål 19

Hvem var det du solgte laks til, var det

- (1) Familie og venner
- (2) Tilreisende
- (3) Andre private
- (4) Salgslag
- (5) Andre (Spesifiser: _____)

([9] Vet ikke)

([9] Vet ikke)

Nå kommer det noen spørsmål om ditt syn på næringsutvikling og servicetilbud i Tanadalen

Spørsmål 25

Har du benyttet deg av, eller kan du tenke deg å benytte deg av følgende servicetilbud:

Guiding (1) Har benyttet (2) Ønsker å benytte (3) Nei

([9] Vet ikke)

Spørsmål 21

Tenk tilbake en typisk laksesesong i Tanaelva i perioden før 1990. Hvor ofte fisket du da?

Omtrent: _____ ganger i løpet av en typisk sesong før 1990 ([9] Vet ikke)

-----> Gå til spørsmål 25

Spørsmål 22

Som et gjennomsnitt den gangen, omtrent hvor mye laks fisket du i Tanaelva per sesong? Var det:

- (1) Mindre enn 10 kilo per sesong
- (2) Mellom 10 og 50 kilo per sesong
- (3) Mellom 50 og 100 kilo per sesong
- (4) Mer enn 100 kilo per sesong

([9] Vet ikke)

Roring (1) Har benyttet (2) Ønsker å benytte (3) Nei

([9] Vet ikke)

Spørsmål 23

I løpet av denne perioden, hendte det at du solgte noe av den laksen du fisket? (1) Ja (2) Nei

([9] Vet ikke)

-----> Gå til spørsmål 25

Overnatting (1) Har benyttet (2) Ønsker å benytte (3) Nei
 Bespisning (1) Har benyttet (2) Ønsker å benytte (3) Nei
 Salg av fisk (1) Har benyttet (2) Ønsker å benytte (3) Nei

([9] Vet ikke)

«Villmarksopplevelser» (1) Har benyttet (2) Ønsker å benytte (3) Nei

([9] Vet ikke)

Spørsmål 29

Hva er, etter din mening, de største problemene forbundet med næringsutvikling langs Tanaelva i dag?

Spørsmål 30

Har du noen forslag til hvordan samisk kultur og tradisjon kan utnyttes til næringsutvikling langs Tanaelva?

Spørsmål 31

Kan du tenke deg en type næringsutvikling langs Tanaelva som ikke er knyttet til laksefisket?

Spørsmål 32

Hva slags type næringsutvikling ville du mislike sterkt i Tana-dalen?

Spørsmål 33

Hvor positivt eller negativt synes du det er at utlendinger driver fritidsfiske i Tanaelva. Synes du det er:

- (1) Svært negativt
 - (2) Litt negativt
 - (3) Verken positivt eller negativt -----> *Gå til spørsmål 35*
 - (4) Litt positivt
 - (5) Svært positivt
- ([9] Vet ikke)

Spørsmål 34

Hvorfor er du positiv/negativ (les det som passer i forhold til svaret på forrige spørsmål) til endringer: =

Spørsmål 35

Hvor positivt eller negativt synes du det er at utendygsboende driver fritidsfiske i Tanaelva. Synes du det er:

- (1) Svært negativt
 - (2) Litt negativt
 - (3) Verken positivt eller negativt -----> *Gå til spørsmål 37*
 - (4) Litt positivt
 - (5) Svært positivt
- ([9] Vet ikke)

Spørsmål 36

Hvorfor er du positiv/negativ (les det som passer i forhold til svaret på forrige spørsmål) til endringer: =

Spørsmål 37

Hvor positiv eller negativ er du til at det næringsmessige eller kommersielle laksefiske i Tanaelva endres i forhold til hvordan det er nå i dag? Er du:

- (1) Svært negativ
- (2) Litt negativ
- (3) Verken positiv eller negativ
- (4) Litt positiv
- (5) Svært positiv

-----> Gå til spørsmål 39
([9] Vet ikke)

Spørsmål 38

Hvorfor er du positiv/negativ (les det som passer i forhold til svaret på forrige spørsmål) til endringer:

Spørsmål 39

skal (Eventuelle utfyllende kommentarer herfra

føres opp i de åpne feltene under spørsmål 45) Synes du det er enkelte brukere som skaper spesielt store problemer langs Tanaelva? I så fall, hvilke grupper er det snakk om, er det for eksempel:

- (1) Lokalbefolkningen
- (2) Tilreisende nordmenn
- (3) Tilreisende finner
- (4) Andre utlendinger
- (5) Samer
- (6) Andre (hvilke grupper: _____)

([9] Vet ikke)

Spørsmål 40

Kan eventuelle uheldige aspekter ved næringsutvikling langs Tanaelva kompenseres på noen måte? I så fall, hvordan:

Spørsmål 41

Tror du at laksefiske i Tanaelva kan skape flere arbeidsplasser i kommunen enn det som finnes i dag?

- (1) Ja
- (2) Nei

([9] Vet ikke)

Spørsmål 42

Ønsker du flere arbeidsplasser i tilknytning til laksefiske i Tanaelva enn det som finnes i dag?

- (1) Ja
- (2) Nei

([9] Vet ikke)

Spørsmål 43

Tror du at andre næringer enn laksefiske kan skape flere arbeidsplasser i Tanadalen

- (1) Ja
- (2) Nei

([9] Vet ikke)

-----> Gå til spørsmål 45

Spørsmål 44

Hvilke næringer da?

Så kommer det noen spørsmål som angår holdninger til forvaltningen

Spørsmål 45

Hvordan synes du at reguleringen av laksefiske i Tanaelva fungerer?

Spørsmål 46

Hvor stor tillit har du til de organer eller organisasjoner som er nevnt nedenfor når det gjelder fiskeforvaltning langs Tanaelva?

- A) Når det gjelder Tana kommune, har du
- (1) Svært liten tillit
 - (2) Liten tillit
 - (3) Noe tillit
 - (4) Stor tillit
 - (5) Svært stor tillit

([9] Vet ikke)

B) Når det gjelder fylkesmannen, har du

- (1) Svært liten tillit
- (2) Liten tillit
- (3) Noe tillit
- (4) Stor tillit
- (5) Svært stor tillit

([9] Vet ikke)

C) Når det gjelder staten, utenom fylkesmannen, har du

- (1) Svært liten tillit
- (2) Liten tillit
- (3) Noe tillit
- (4) Stor tillit
- (5) Svært stor tillit

([9] Vet ikke)

D) Når det gjelder private initiativtakere, har du

- (1) Svært liten tillit
- (2) Liten tillit
- (3) Noe tillit
- (4) Stor tillit
- (5) Svært stor tillit

([9] Vet ikke)

Til slutt vil jeg gjerne ha noen bakgrunnsopplysninger til hjelp i det statistiske arbeidet.

Til intervjuer: Merk av om dette er en:

- (1) Mann
- (2) Kvinne

Spørsmål 47

Hvor gammel er du? _____ År

Spørsmål 48

I hvilken kommune bor du?

- (1) Tana
- (2) Annen kommune, spesifiser _____

-----> Gå til spørsmål 50 _____

Spørsmål 49

I hvilket område i Tana bor du? _____

Spørsmål 50

Så noen spørsmål om ditt generelle syn på livet. Jeg skal lese opp noen påstander, og du skal svare om disse påstandene passer for deg eller ikke. Du skal også her bruke karakterskalaen fra 1 til 7. Husk at det ikke er noen riktige eller gale svar på disse spørsmålene. Du skal bare svare så ærlig som mulig.

E) Jeg tror på betydningen av kunst

Stemmer svært dårlig

1	2	3	4	5	6	7
						([9] Vet ikke)

Stemmer svært godt

A) Jeg liker å tenke ut nye måter å gjøre ting på

Stemmer svært dårlig

1	2	3	4	5	6	7
						([9] Vet ikke)

Stemmer svært godt

B) Jeg har glede av å høre om nye ideer

Stemmer svært dårlig

1	2	3	4	5	6	7
						([9] Vet ikke)

Stemmer svært godt

C) Jeg pleier å løfte samtalen opp på et høyere nivå

Stemmer svært dårlig

1	2	3	4	5	6	7
						([9] Vet ikke)

Stemmer svært godt

D) Jeg foretrekker variasjon framfor rutine

Stemmer svært dårlig

1	2	3	4	5	6	7
						([9] Vet ikke)

Stemmer svært godt

Spørsmål 51

Hva er din høyeste gjennomførte utdanning?

- (1) Barneskole (1-6)
- (2) Ungdomsskole (7-9)
- (3) Videregående (10-12)
- (4) 1-3 års utdanning etter videregående
- (5) Universitet eller høyskole av mer en 3 års varighet

Spørsmål 52

Så kommer igjen noen spørsmål om ditt syn på livet og deg selv. Jeg leser opp fem påstander, og du skal svare om disse påstandene passer for deg eller ikke. Også her skal du bruke karakterskalaen fra 1 til 7, og det er ingen riktige eller gale svar på disse spørsmålene. Bare svar slik du mener det er riktig for deg.

A) Jeg er sikker på at jeg kan mestre uventede hendelser

Stemmer svært dårlig						Stemmer svært godt
1	2	3	4	5	6	7
						<i>([9] Vet ikke)</i>

B) Takket være mine ressurser vet jeg hvordan jeg skal takle uforutsette situasjoner

Stemmer svært dårlig						Stemmer svært godt
1	2	3	4	5	6	7
						<i>([9] Vet ikke)</i>

C) Jeg kan løse de fleste problemer dersom jeg bare går inn for det

Stemmer svært dårlig						Stemmer svært godt
1	2	3	4	5	6	7
						<i>([9] Vet ikke)</i>

D) Hvis jeg er i ei knipe, finner jeg vanligvis en utvei

Stemmer svært dårlig						Stemmer svært godt
1	2	3	4	5	6	7
						<i>([9] Vet ikke)</i>

E) Samme hva som hender er jeg som regel i stand til å takle det

Stemmer svært dårlig						Stemmer svært godt
1	2	3	4	5	6	7
						<i>([9] Vet ikke)</i>

Spørsmål 53

Hvilket yrke har du, er det:

- (1) Fiske eller fangst
- (2) Håndverk, industri, bygg/anlegg
- (3) Reindriftsnæring
- (4) Bonde
- (5) Privat tjenesteyting
- (6) Luft-, sjø-, landtransport, post/telefon
- (7) Undervisning/forskning
- (8) Offentlig tjenesteyting
- (9) Hjemmeværende
- (10) Student
- (11) Pensjonist
- (12) Annet

Spørsmål 54

Omtrent hvor stor inntekt hadde din husholdning i fjor, var det?

- (1) Mindre enn 100 000
 - (2) Mellom 100 000 og 300 000
 - (3) Mellom 300 000 og 500 000
 - (4) Mer enn 500 000
- ([9] Vet ikke)*

Spørsmål 55

Enkelte mennesker er veldig klare på sin kulturelle identitet og tilhørighet. Andre er mer usikre, eller føler kanskje at de hører hjemme i flere kulturer. I Tana kan man for eksempel være litt norsk og litt samisk eller kanskje litt finsk. Jeg vet at dette siste spørsmålet ikke er så lett å svare på. Jeg ber deg likevel forsøke å anslå hvor stor del av din identitet som er norsk, samisk eller noe annet, som for eksempel finsk. Du skal anslå dette i prosent. For å ta et eksempel kan man tenke seg at noen føler seg 50 prosent norsk og 50 prosent samisk. Eller 60 prosent samisk og 40 prosent finsk. Hvordan er det med deg? Hvor mange prosent, sånn omtrent, føler du deg norsk, samisk og/eller finsk.

_____	prosent norsk
_____	prosent samisk
_____	prosent finsk/annet

DET VAR ALT - TUSEN TAKK FOR HJELPEN